

Suriye Koruma Risk Değerlendirme Raporu

Nisan 2026

DDD Koruma Risk Değerlendirme Raporu

Ocak 2026

İçerik

Yönetici Özeti.....	1
Metodoloji.....	3
Yaşam, Özgürlük, Güvenlik ve İnsan Onuru.....	6
Sosyal Uyum ve Topluluk Temelli Yapılanma	11
Resmi Kimlik ve Yasal Belgelere Erişim.....	14
Barınma, Arazi ve Mülkiyet Hakkı	17
Çocuk Koruma Riskleri	19
Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Riskleri	20
Mayın ve Patlayıcı Riskleri	25
Yerinden Edilme Hareketliliği ve Geri Dönüş Hakkı.....	29
Yaşlı Bireylerin Karşılaştığı Koruma Riskleri	33
Güvenlik ve Şiddet Riskleri	34
Temel Hizmetlere Erişim	35
Sağlık ve İyi Olma Hali	39
Aile, Topluluk ve Koruma.....	42
Yerinden Edilme, Hareketlilik ve Barınma	46
Katılım, Temsil ve Kapsayıcılık.....	48
Yasal Haklar ve Koruma	50
Öneriler	52

Yönetici Özeti

Kasım 2025'te, DDD; Halep ve İdlib vilayetlerinde seçili lokasyonlarda, sağlık, Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek ve koruma hizmetleri sunan Birinci Basamak Sağlık Merkezlerinin bulunduğu 11 alt bölgede bir Koruma Risk Değerlendirmesi gerçekleştirmiştir. Bu değerlendirme; toplulukları etkileyen temel koruma risklerini, kırılabilirlikleri ve hizmetlere erişimdeki engelleri ortaya koymayı amaçlamış; özellikle toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, çocuk koruma, barınma, arazi ve mülkiyet, resmi kimlik ve hukuki belgelere erişim, geri dönüş dinamikleri ile yaşlı bireyler ve diğer yüksek risk altındaki grupların durumuna odaklanmıştır. Çalışmaya toplam 266 kişi katılmış; katılımcı profili cinsiyet, yaş grubu ve yerinden edilme durumu açısından dengeli şekilde oluşturulmuştur.

Genel bulgular, uzun süredir devam eden güvensizlik ortamı, ekonomik zorluklar, yerinden edilme dinamikleri ve zayıflamış sosyal ve kurumsal koruma mekanizmalarının şekillendirdiği, oldukça kısıtlı ve çok katmanlı bir koruma ortamına işaret etmektedir. Koruma riskleri birden fazla boyutta, iç içe geçmiş ve tekrar eden nitelikte olup; kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelli bireyler ve bakım yükümlülüğü olan haneler üzerinde orantısız bir etki yaratmaktadır. Birçok lokasyonda zarar, ağırlıklı olarak hane içi ve özel alanlarda yaşanmakta; bu durum vakaların görünürlüğünü, tespit edilmesini ve hizmetlere erişimi ciddi biçimde sınırlandırmaktadır. Bu bağlamda koruma riskleri artık geçici değil; sistematik hale gelmiş, normalleşmiş ve giderek hane içi dinamikler üzerinden yeniden üretilmektedir.

Güvenlik ve Koruma Riskleri

Değerlendirme bulguları, bireylerin güvenliğini, onurunu ve refahını doğrudan etkileyen koruma risklerine yaygın şekilde maruz kaldığını göstermektedir. Hırsızlık, gasp, zorla tahliye ve kişisel mülke zarar verme gibi mülkiyet temelli ihlaller, katılımcıların yarısından fazlası tarafından dile getirilmiş olup en yaygın riskler arasında yer almaktadır. Bu durum, barınma, arazi ve mülkiyet alanındaki güvencesizliğin sürdüğüne işaret etmektedir.

Bununla birlikte, çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik önemli bir koruma riski olmaya devam etmektedir. Katılımcıların %38'i bu durumu bildirmiş; farklı lokasyonlarda tekrar eden bir örüntü sergilediği görülmüştür. Bulgular, bu tür evliliklerin yoksulluk ve güvensizlik karşısında başvurulmuş olumsuz bir baş etme mekanizması olarak kullanıldığını göstermektedir.

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet (GBV)

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, değerlendirilen tüm lokasyonlarda yaygın bir şekilde gözlemlenmektedir. Kaynaklara ve fırsatlara erişimin engellenmesi, erken evlilik ve hane içi şiddet en yaygın biçimler olarak öne çıkmaktadır. Şiddet büyük ölçüde hane içinde gerçekleşirken, kadınlar ve kız çocukları pazara gitme veya hizmetlere erişim süreçlerinde ek risklerle karşılaşmaktadır. Hayatta kalan olarak damgalanma korkusu, hizmetlere fiziksel erişim zorlukları ve mevcut destek mekanizmalarına dair sınırlı bilgi, sağlık ve psikososyal hizmetlere erişimi ciddi ölçüde kısıtlamaktadır.

Çocuk Koruma (CP)

Çocuklar, hane içi stres faktörleri ve temel hizmetlere sınırlı erişim nedeniyle çok boyutlu ve birbiriyle bağlantılı koruma riskleriyle karşı karşıyadır. Hane içinde şiddet, istismar ve ihmal en yaygın bildirilen riskler olurken; bunu eğitime erişimde yaşanan engeller, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerine maruz kalma ve çocuk evlilikleri takip etmektedir. Bu bulgular, ekonomik zorluklar, aile içi stres ve çocuk koruma riskleri arasındaki güçlü ilişkiyi açıkça ortaya koymaktadır.

Resmi Kimlik ve Hukuki Belgelere Erişim

Resmi kimlik ve hukuki belgelerin temin edilmesi, yenilenmesi veya değiştirilmesine ilişkin karşılaşılan zorluklar vilayetler arasında farklılık göstermektedir. Halep'te bu engeller daha görünür ve yaygın biçimde dile getirilmekte olup; başlıca nedenler arasında ulaşım maliyetleri, idari gecikmeler ve askıya alınmış veya fiilen işlemeyen süreçler öne çıkmaktadır. İdlib'de ise bu zorluklar daha sınırlı düzeyde ifade edilmekle birlikte daha yüksek bir belirsizlik algısı ile birlikte görülmekte; bu durum bilgi eksikliğine ve hukuki süreçlere erişimdeki sınırlılıklara işaret etmektedir. Kadın ve çocuk hane reisli aileler, geri dönenler, yaşlı bireyler ve engelli bireyler, bu alandaki engellerden orantısız biçimde etkilenen gruplar olarak öne çıkmaktadır.

Geri Dönüş Dinamikleri

Nüfus hareketlerine ilişkin veriler, her iki vilayette de geri dönüşlerin devam ettiğini göstermektedir. Bazı geri dönenler güvenlik koşullarında kısmi iyileşmeler bildirirse de, önemli bir kısmı hâlen mülkiyet ihlalleri, psikolojik sıkıntılar, ayrımcılık ve hizmetlere erişimde engeller gibi koruma riskleriyle karşı karşıyadır. Kadın hane reisli aileler, gençler, yaşlı bireyler ve engelli bireyler, geri dönüş sürecine bağlı kırılganlıklardan özellikle etkilenen gruplar arasında yer almaktadır. Geri dönenler ayrıca hukuki destek, barınma, arazi ve mülkiyet alanındaki hizmetler, ulaşım desteği, nakit yardımı ile ruh sağlığı ve psikososyal destek alanlarında acil ihtiyaçlar dile getirmiştir.

Yaşlı Bireyler

Yaşlı bireyler; sağlık ihtiyaçları, azalan hareket kabiliyeti, ekonomik bağımlılık ve hizmetlere sınırlı erişimle bağlantılı, kendine özgü ve çoğu zaman göz ardı edilen koruma riskleriyle karşı karşıyadır. Yaşlı bireylere yönelik doğrudan şiddet vakaları görece sınırlı görünmekle birlikte, nitel bulgular; ihmal, sosyal izolasyon ve insani yardıma erişimde dışlanma risklerinin öne çıktığını göstermektedir. Özellikle yaşlı kadınlar ile ileri yaş grubundaki bireyler (70 yaş ve üzeri), hareket, sağlık hizmetlerine erişim ve ekonomik destek açısından aile üyelerine artan bağımlılıkları nedeniyle daha yüksek düzeyde kırılganlık göstermektedir.

Temel Çıkarımlar

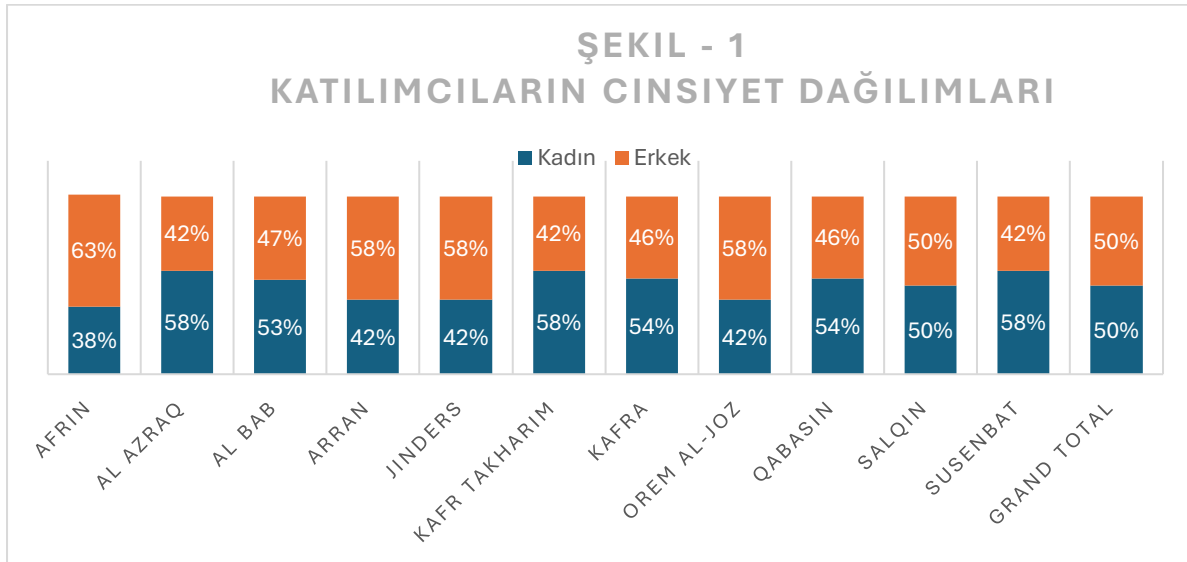
Çalışma bulguları, hem yapısal düzeyde hem de hane içi dinamiklerden kaynaklanan riskleri ele alan kapsamlı ve kapsayıcı koruma müdahalelerine yönelik acil ihtiyaca işaret etmektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve çocuk koruma hizmetlerinin güçlendirilmesi, resmi kimlik ve hukuki belgelere erişim ile barınma, arazi ve mülkiyet alanlarında sunulan hukuki desteğin genişletilmesi ve geri dönenler ile diğer kırılgan grupların koruma ve sosyal hizmetlere erişiminin artırılması öncelikli müdahale alanları arasında yer almaktadır. Ayrıca, insani yardım programlarının yaşlı bireyleri, engelli bireyleri ve bakım sorumluluğu bulunan haneleri kapsayıcı şekilde tasarlanması; koruma risklerinin azaltılması ve toplulukların dayanıklılığının güçlendirilmesi açısından kritik önem taşımaktadır.

Metodoloji

Kasım 2025'te, DDD; Halep ve İdlib vilayetlerinde seçili lokasyonlarda, sağlık, Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek ile koruma hizmetleri sunan Birinci Basamak Sağlık Merkezlerinin bulunduğu 11 bölgede (Afrin, El Azrak, El Bab, Arran, Cinderes, Kafr Takharim, Kafra, Orem el-Coz, Kabasin, Salqin ve Susenbat) topluluklarla doğrudan etkileşim kurarak bir Koruma Risk Değerlendirmesi gerçekleştirmiştir.

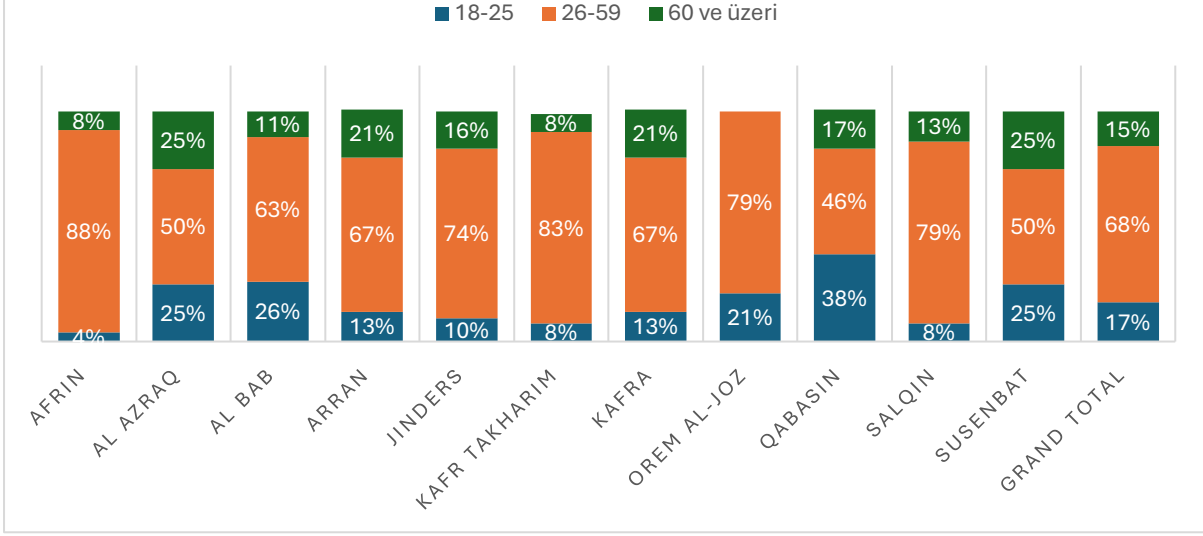
Veriler, yapılandırılmış bir değerlendirme anketi kullanılarak yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Anket, kapalı uçlu nicel sorular ile bulguların bağlamsallaştırılmasını destekleyen sınırlı sayıda açık uçlu sorunun bir arada kullanıldığı karma bir yapıda tasarlanmıştır. Anket kapsamında güvenlik, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, hareket özgürlüğü, patlayıcı mühimmat kaynaklı riskler, resmi kimlik ve hukuki belgelere erişim, geri dönüşe bağlı riskler ile yaşa bağlı kırılabilirlikler gibi temel koruma alanları ele alınmıştır.

Değerlendirmeye toplam 266 kişi katılmış; katılımcıların cinsiyet, yaş grubu ve yerinden edilme durumu açısından temsiliyeti gözetilmiştir. Katılım gönüllülük esasına dayanmış ve her görüşme öncesinde bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Değerlendirme sürecinde "zarar vermeme" ilkesi esas alınmış ve gizliliğe azami özen gösterilmiştir.

Tabloda da görüldüğü üzere, değerlendirmeye toplam 266 kişi katılmış olup katılımcıların %50'si kadın, %50'si erkeklerden oluşmaktadır. Cinsiyet dağılımı lokasyonlar arasında sınırlı farklılıklar göstermektedir. Afrin, Arran, Cinderes ve Orem el-Coz'da erkek katılımcı oranı görece daha yüksekken; El Azrak, Kafr Takharim ve Susenbat'ta kadın katılımcı oranı daha yüksektir. Salqin ve diğer lokasyonlarda ise dağılım dengeli bir görünüm sergilemektedir. Bu dengeli temsil, değerlendirme bulgularının toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde analiz edilmesine sağlam bir Zemin sunmaktadır.

ŞEKİL - 2 KATILIMCILARIN YAŞ DAĞILIMLARI

Yaş dağılımı incelendiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğunu (%68) 26–59 yaş grubu oluştururken, bunu %17 ile 18–25 yaş grubu izlemektedir. Katılımcıların %15'i ise 60 yaş ve üzerindedir. Bu dağılım, değerlendirme kapsamında yaşlı bireylerin perspektiflerinin de kapsandığını ortaya koymaktadır.

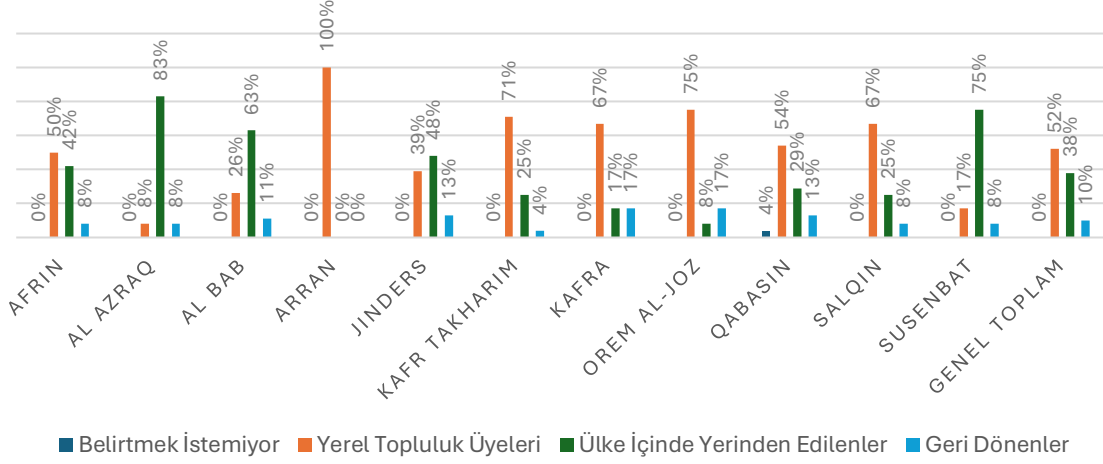
Yaş dağılımı lokasyonlar arasında farklılık göstermektedir. Afrin'de 26–59 yaş grubundaki yetişkinlerin oranı en yüksek düzeyde (%88) iken; Kabasin ve El Bab'da daha genç katılımcıların oranı görece daha yüksektir. Yaşlı katılımcıların en belirgin şekilde temsil edildiği merkezler Arran, Kafra, Cinderes ve Kabasin olmuştur. Bu durum, yaşlı bireylerin görüşlerinin alınmasına yönelik hedefli bir yaklaşım benimsendiğini göstermektedir.

Genel olarak değerlendirme, genç yetişkinlerden ileri yaş gruplarına kadar tüm temel yaş gruplarını kapsayarak nüfusun dengeli ve kapsayıcı bir temsilini sağlamıştır.

Hane anketine ek olarak, nitel veri toplama amacıyla Halep bölgesinde (El Bab ve Kabasin) ve İdlip bölgesinde (Salqin ve Orem el-Coz) seçili lokasyonlarda yaşayan toplam 67 yaşlı bireyle sekiz odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmelerine hem kadın hem erkek yaşlı bireyler katılmış olup, katılımcılar ağırlıklı olarak 60–69 ve 70–79 yaş gruplarından oluşmaktadır. Bu yapı, farklı cinsiyet ve yaş gruplarının dengeli şekilde temsil edilmesini sağlamıştır.

Görüşmelerde, yaşlı bireyleri etkileyen koruma riskleri; hizmetlere erişim, sağlık ve iyi olma hali, koruma, katılım ve hukuki haklar gibi temel alanlar çerçevesinde ele alınmıştır. Elde edilen nitel bulgular, anket verilerinin desteklenmesi ve bağlamsal olarak güçlendirilmesi amacıyla kullanılmış; yaşlı bireylerin karşı karşıya kaldığı özgün kırılganlıkların daha derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlamıştır.

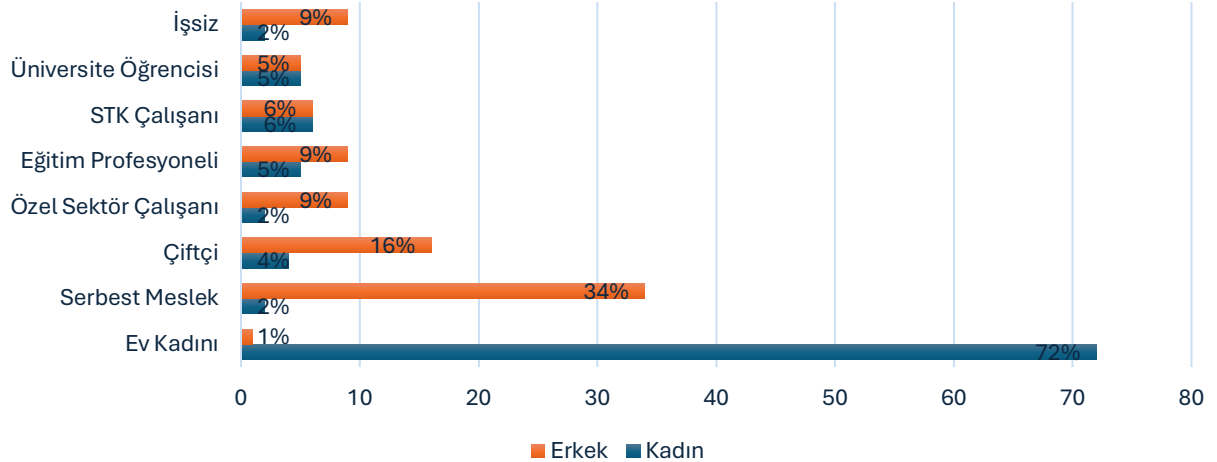
ŞEKİL - 3 KATILIMCILARIN YERİNDEN EDİLME DURUMU

Tablo - 1 Yerinden Edilme Durumu (tek seçim)	#	%
Ülke İçinde Yerinden Edilenler	100	38%
Yerel Topluluk Üyeleri	139	52%
Geri Dönerler	26	10%
Belirtmek İstemiyor	1	0%
	266	

Örneklem, farklı yerinden edilme geçmişlerine sahip katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların çoğunluğunu ev sahibi topluluk üyeleri (%52) oluştururken, bunu %38 ile ülke içinde yerinden edilmiş kişiler ve %10 ile ülkeye geri dönerler izlemektedir. Bir katılımcı ise yerinden edilme durumunu belirtmemiştir. Bu çeşitlilik, Halep ve İdlib'deki farklı yerinden edilme deneyimlerine ilişkin kapsamlı bir görünüm sunmaktadır (bkz. Tablo 1).

Şekil - 4 Toplum İçindeki Rolü (Tek Seçenek)

Yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere, katılımcıların topluluk içindeki rolleri sosyal ve ekonomik sorumlulukların belirgin biçimde toplumsal cinsiyete dayalı olarak dağıldığını göstermektedir. Genel olarak en yaygın bildirilen rol ev hanımlığı olup, tüm katılımcıların %36'sını oluşturmakta ve neredeyse tamamen kadınlar tarafından ifade edilmektedir (kadın katılımcıların %72'si). Bu durum, kadınların ağırlıklı olarak ücretsiz ev içi ve bakım rollerinde konumlandığını ortaya koymaktadır.

Buna karşılık, erkekler gelir getirici faaliyetlerde daha yüksek oranda temsil edilmektedir. Serbest meslekte çalışma (%34) ve tarım (%16) büyük ölçüde erkek katılımcılar tarafından bildirilirken, özel sektörde çalışma da erkekler arasında daha yaygındır. Sivil toplum çalışanları ve eğitim alanında çalışanlar ise örneklem içinde sınırlı olmakla birlikte cinsiyetler arasında görece daha dengeli bir dağılım sergilemektedir.

Topluluk liderliği ve yönetimle ilgili roller genel olarak oldukça sınırlı olup, neredeyse tamamen erkekler tarafından bildirilmiştir. Bu durum, kadınların hem resmi hem de gayri resmi karar alma mekanizmalarındaki düşük temsilini ortaya koymaktadır.

Genel olarak bu bulgular, ekonomik katılım ve liderlik alanlarında süregelen toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine işaret etmekte; bu durum kadınların kaynaklara, hizmetlere ve koruma mekanizmalarına erişimi açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır.

Yaşam, Özgürlük, Güvenlik ve İnsan Onuru

İdlib ve Halep'teki koruma ortamı, topluluk üyelerinin güvenliğini, özgürlüğünü ve onurunu etkileyen çoklu ve birbiriyle örtüşen risklerle karakterize edilmektedir. Bildirilen riskler; mülkiyetle ilişkili ihlaller ve ayrımcılıktan, şiddet ve istismar biçimlerine kadar uzanmakta olup, uzun süreli güvensizlik, ekonomik baskılar ve zayıflamış koruma mekanizmalarının hâkim olduğu bir bağlama işaret etmektedir.

Bu riskler arasında, çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik en yaygın ve ciddi koruma risklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Katılımcıların %38'i tarafından dile getirilen bu risk, kadınlar arasında (%47) erkeklere (%30) kıyasla daha yüksek oranda bildirilmiştir. Bu durum, erken evliliğin yoksulluk, yerinden edilme ve algılanan güvensizlik karşısında başvuru olumsuz bir baş etme mekanizması olarak kullanılmaya devam ettiğini göstermektedir. Erken evlilik, kısa vadeli koruma risklerinin ötesinde; eğitime erişimin kesintiye uğraması, sağlık risklerinin artması ve uzun vadeli bağımlılık ilişkilerinin pekişmesi gibi sonuçlar doğurarak toplumsal cinsiyet ve yaş temelli eşitsizlikleri derinleştirmektedir.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet de bulgular arasında önemli bir yer tutmaktadır. Katılımcıların %21'i bu durumu bildirmiş olup, kadınlar (%29) erkeklere (%14) kıyasla daha yüksek oranda ifade etmiştir. Bulgular, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin münferit olaylarla sınırlı olmadığını; çoğunlukla hane içinde gerçekleşen ve kontrol, kısıtlama ve eşitsizlik örüntülerinin bir parçası olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Bu durum, koruma hizmetlerine erişimin sınırlı olması ve şiddetin sosyal normlar tarafından tolere edilmesi ya da görünmez kılınmasıyla birlikte değerlendirildiğinde, hayatta kalanların kırılganlığını artırmakta ve yardım arama davranışlarını sınırlandırmaktadır.

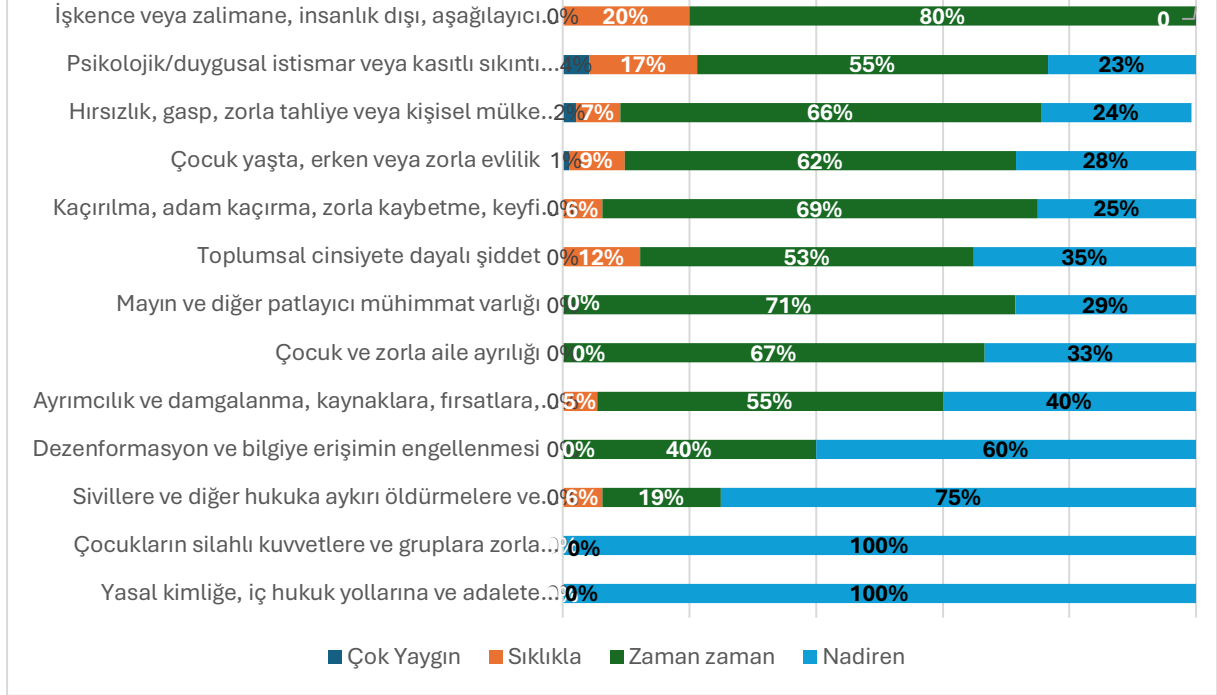
Buna ek olarak, katılımcıların %18'i (kadınların %23'ü ve erkeklerin %12'si) psikolojik ve duygusal istismara maruz kaldığını belirtmiştir. Bu tür istismar, çoğu zaman toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve erken evlilik gibi diğer şiddet biçimleriyle birlikte görülmekte ve uzun süreli psikolojik sıkıntı, korku ve özerklik kaybına yol açmaktadır. Fiziksel şiddet içermese dahi, bireysel onurun ve duygusal güvenliğin aşınmasına neden olan önemli bir koruma riski olarak öne çıkmaktadır. Genel olarak risklerin dağılımı, zararın çoğu zaman kamusal alan ya da doğrudan çatışma kaynaklı şiddetten ziyade hane içi ilişkiler ve sosyal dinamikler içinde üretildiğini göstermektedir. Bu durum, koruma müdahalelerinin yalnızca fiziksel güvenliğe odaklanmakla sınırlı kalmaması; aynı zamanda zararlı sosyal normları, psikososyal iyilik halini ve toplumsal cinsiyet ile yaş temelli kırılganlıkların temel nedenlerini ele alması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bunlara ek olarak, mülkiyet temelli ihlaller en yaygın bildirilen riskler arasında yer almaktadır. Hırsızlık, gasp, zorla tahliye ve kişisel mülke zarar verme gibi ihlaller katılımcıların %54'ünü etkilemiş olup, erkekler arasında (%69) kadınlara (%39) kıyasla daha yüksek oranda bildirilmiştir. Bu bulgu, barınma, arazi ve mülkiyet alanındaki güvensizlik ile ekonomik sömürüye maruziyeti ortaya koymaktadır.

Ayrımcılık ve damgalanma da önemli bir risk alanı olarak öne çıkmaktadır. Katılımcıların %21'i, özellikle kaynaklara ve hizmetlere erişimin engellenmesi şeklinde bu tür uygulamalara maruz kaldığını ifade etmiştir. Daha düşük sıklıkta bildirilmekle birlikte yüksek risk düzeyine sahip ihlaller; kaçırılma ve zorla alıkonulma (%6), sivillere veya sivil varlıklara yönelik saldırılar (%6) ve bilgiye erişimin engellenmesi (%6), hareket özgürlüğü, hizmetlere erişim ve otoritelerle etkileşim üzerinde caydırıcı etkiler yaratmaları nedeniyle kritik önem taşımaktadır.

Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, koruma ortamının kronik güvensizlik, ekonomik baskılar ve haklar ile hizmetlere eşitsiz erişim ile şekillendiğini göstermektedir.

Şekil - 6 Son 3 ay içinde belirtilen koruma riskleri bulunduğunuz lokasyonda ne sıklıkla yaşandı?

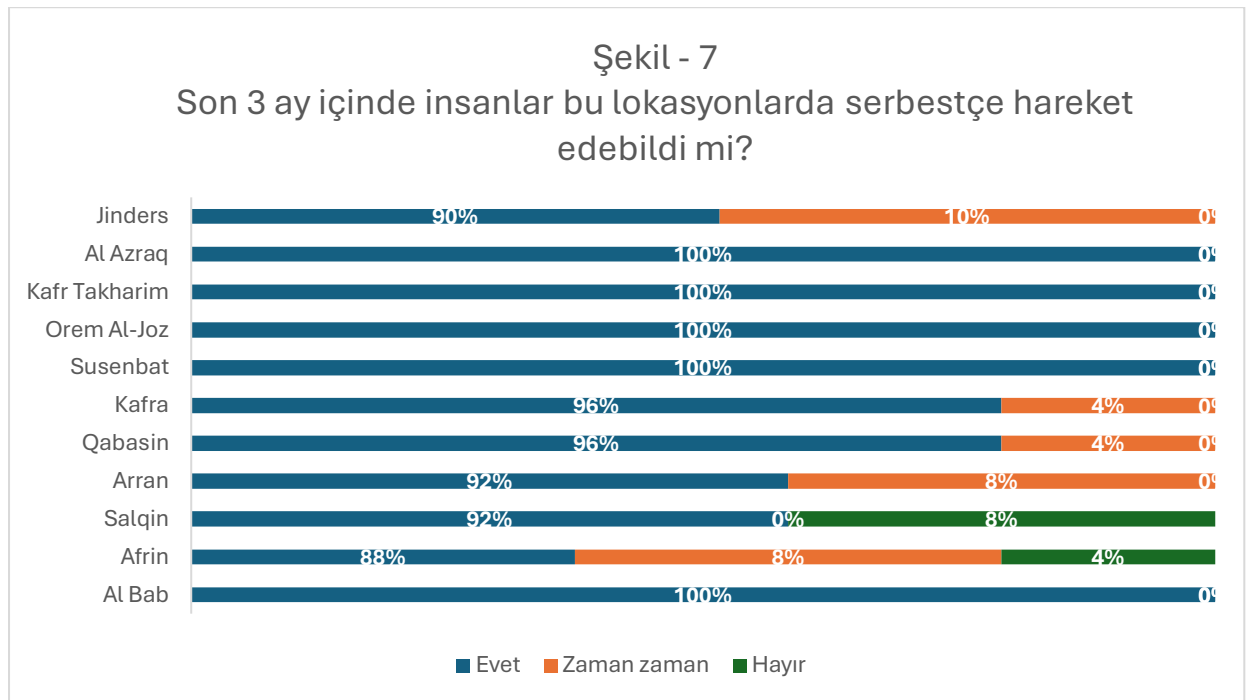
Tabloda sunulan bulgular, söz konusu koruma risklerinin yalnızca var olduğunu değil, aynı zamanda farklı lokasyonlarda düzenli olarak deneyimlendiğini ortaya koyarak önceki bulguları güçlendirmektedir. Mülkiyetle ilişkili ihlaller, hırsızlık, gasp ve zorla tahliye gibi, en sık karşılaşılan riskler arasında öne çıkmakta; katılımcıların %66'sı bu tür olayların zaman zaman gerçekleştiğini belirtmektedir. Bu durum, daha önce vurgulanan barınma, arazi ve mülkiyet alanındaki güvencesizliğin yaygın ve süreklilik arz eden niteliğini teyit etmektedir.

Benzer şekilde, çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik de tekrarlayan bir risk olarak öne çıkmaktadır. Katılımcıların %62'si bu durumun zaman zaman gerçekleştiğini ifade etmiş olup, bu bulgu erken evliliğin geçici değil, süreklilik gösteren bir baş etme mekanizması olarak varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ile psikolojik ve duygusal istismar da yaygın şekilde tekrar eden riskler arasında yer almaktadır. Bu risklerin sırasıyla %53 ve %55 oranında "zaman zaman" yaşandığının bildirilmesi, zararın çoğu durumda tekrarlayan ve zaman içinde normalleşen biçimlerde ortaya çıktığını göstermektedir. Bu durum özellikle hane içi ve yakın sosyal çevrelerde deneyimlenen şiddetin sürekliliğine işaret etmektedir.

Genel olarak bu bulgular, koruma ortamının süreklilik arz eden ve gündelik yaşamın parçası haline gelmiş risklerle şekillendiğini göstermektedir. Bu da yalnızca olay bazlı kısa vadeli müdahalelerin yeterli olmayacağını; önleyici ve uzun vadeli koruma yaklaşımlarına ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, daha düşük sıklıkta bildirilen ancak yüksek risk düzeyine sahip bazı koruma sorunları da dikkat çekmektedir. Kaçırılma, zorla alıkonulma veya keyfi gözaltı gibi ihlaller katılımcıların %69'u tarafından "zaman zaman" yaşanan riskler arasında belirtilmiştir. Mayınlar ve diğer patlayıcı mühimmat varlığı ise %71 oranında "zaman zaman" raporlanmış olup, özellikle çocuklar, geri dönenler ve tarıma dayalı geçim kaynaklarına sahip ya da hasar görmüş alanlarda yaşayan haneler açısından devam eden ciddi güvenlik risklerine işaret etmektedir.

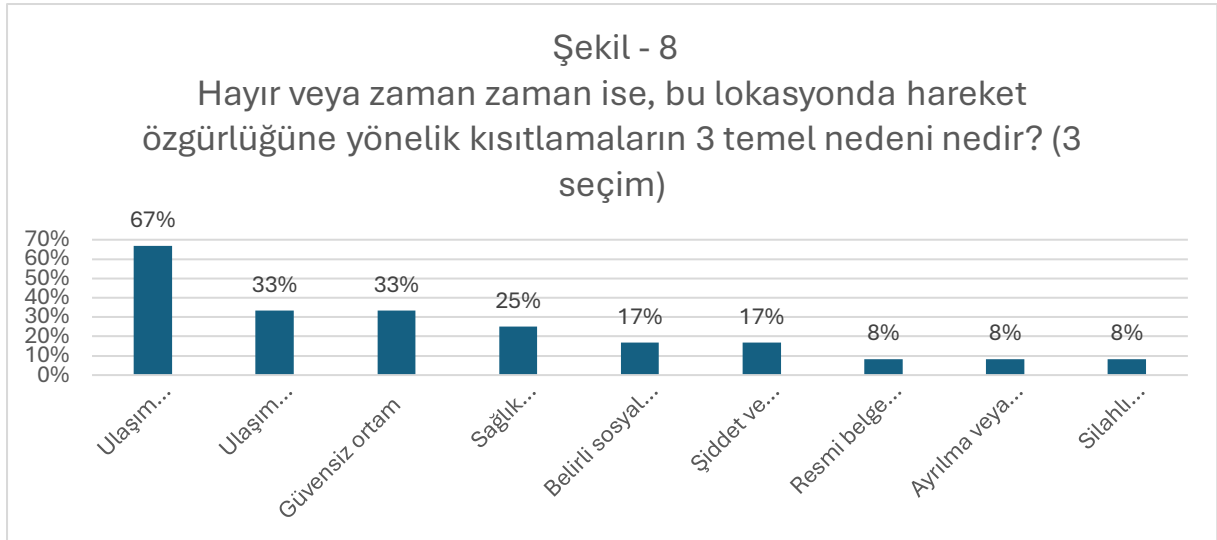
Çocukların ailelerinden ayrılması veya zorla aile ayrılığı da katılımcıların %67'si tarafından “zaman zaman” yaşanan bir durum olarak ifade edilmiştir. Bu bulgu, yerinden edilme ve güvensizlik ortamında aile birliğinin hâlen kırılğan olduğunu göstermektedir. Buna karşılık, sivillere veya sivil varlıklara yönelik saldırılar ile bilgiye erişimin engellenmesi gibi riskler daha çok nadir olarak tanımlanmıştır (sırasıyla %75 ve %60). Ancak bu risklerin daha az görünür olması, etkilerinin sınırlı olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine, bu tür ihlaller hareket özgürlüğü, hizmetlere erişim ve toplulukların güven duygusu üzerinde caydırıcı etkiler yaratmaya devam etmektedir.

Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, koruma ortamının farklı sıklık düzeylerinde ortaya çıkan ancak kümülatif olarak önemli etkiler yaratan risklerle şekillendiği görülmektedir. Bu durum, bağlama duyarlı, bütüncül ve uzun vadeli koruma yaklaşımlarının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Şekil 7’de sunulan bulgular, incelenen lokasyonların büyük çoğunluğunda katılımcıların insanların toplulukları içinde serbestçe hareket edebildiğini ifade ettiğini göstermektedir. Al Azrak, Kafr Takharim, Orem el-Coz, Susenbat ve Al Bab dâhil olmak üzere birçok lokasyonda katılımcıların tamamı (%100) hareket özgürlüğünün tam olarak sağlandığını belirtmiş; bu durum yerel düzeyde görece istikrarlı hareket koşullarına işaret etmektedir. Bununla birlikte, bazı lokasyonlarda kısmi hareket kısıtlamaları da raporlanmıştır. Özellikle Cinderes (%10), Arran (%8), Kafra (%4) ve Kabasin (%4) bölgelerinde katılımcılar hareketin zaman zaman kısıtlandığını ifade etmiştir. Buna ek olarak, Salqin (%8) ve Afrin (%4) bölgelerinde katılımcılar insanların serbestçe hareket edemediğini belirtmiş olup, bu durum söz konusu lokasyonlarda daha kısıtlayıcı bir koruma ortamına işaret etmektedir.

Genel olarak hareket özgürlüğü çoğu lokasyonda korunuyor görünmekle birlikte, yer yer ortaya çıkan ve mekâna özgü bu kısıtlamalar, hizmetlere ve geçim fırsatlarına erişimde eşitsizlikler yaratma potansiyeli taşımaktadır. Bu durumun özellikle kırılğan gruplar üzerinde orantısız etkiler doğurabileceği değerlendirilmektedir.

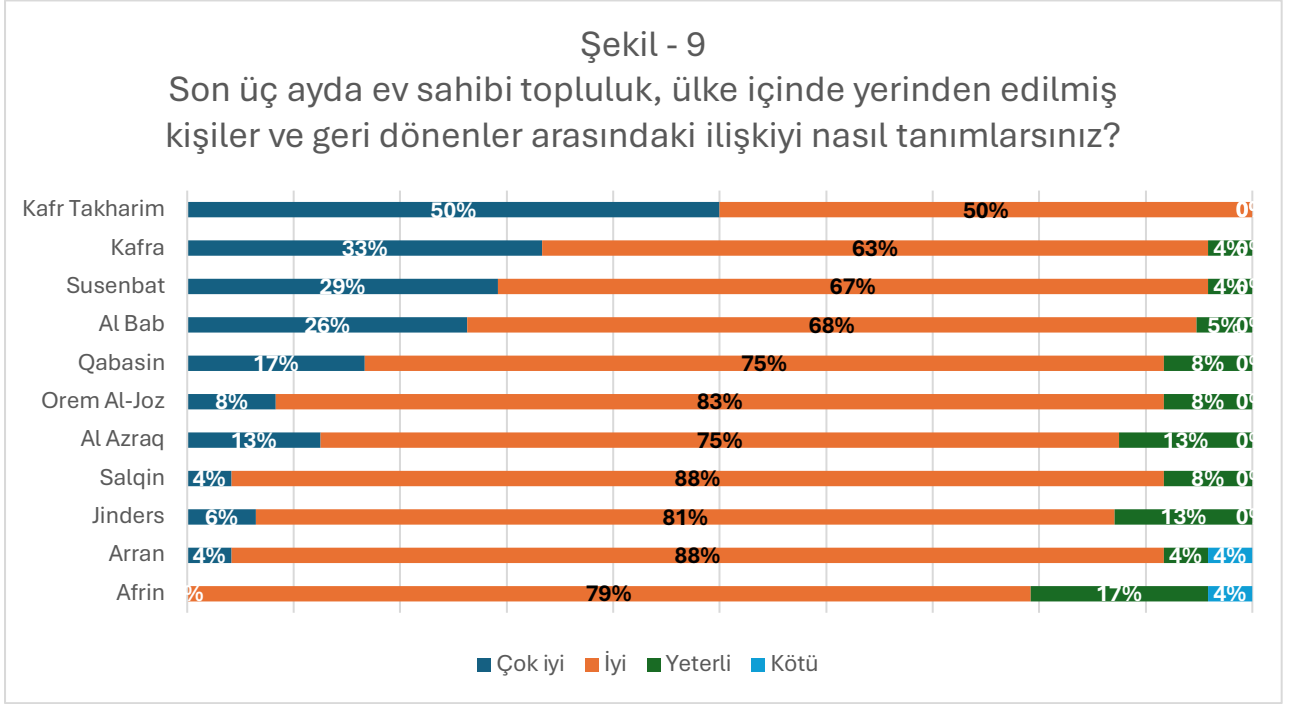

Tablo 8’de sunulan bulgular, hareket özgürlüğüne yönelik kısıtlamaların çoğunlukla doğrudan güvenlik tehditlerinden ziyade pratik ve yapısal engellerden kaynaklandığını göstermektedir. En yaygın bildirilen neden ulaşım maliyetleri (%67) olup, bunu ulaşım imkânlarının yetersizliği (%33) izlemektedir. Bu durum, hareketliliği sınırlandıran başlıca faktörlerin ekonomik kısıtlar ve sınırlı ulaşım seçenekleri olduğunu ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, güvenlik kaynaklı endişeler de belirli ölçüde dile getirilmiştir. Katılımcıların %33’ü hareketin güvenli olmaması nedeniyle kısıtlandığını belirtirken, %17’si şiddet ve istismar risklerini neden olarak göstermiştir. Ayrıca sağlık sorunları veya engellilik durumu (%25) önemli bir engel olarak öne çıkmakta; bu durum hareket kısıtlamalarının belirli kırılganlık ve bakım ihtiyaçlarına sahip bireyleri orantısız biçimde etkilediğine işaret etmektedir.

Ayrımcılık (%17) ve resmi kimlik ile hukuki belgelere erişim eksikliği (%8) gibi diğer faktörler de, belirli grupların hareket özgürlüğünü sınırlandıran yapısal eşitsizliklere işaret etmektedir. Genel olarak bu bulgular, hareket özgürlüğüne yönelik kısıtlamaların silahlı aktörlerin yaygın varlığından ya da doğrudan fiziksel güvenlik tehditlerinden ziyade; ekonomik zorluklar, erişim engelleri ve sosyal kırılganlıklarla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

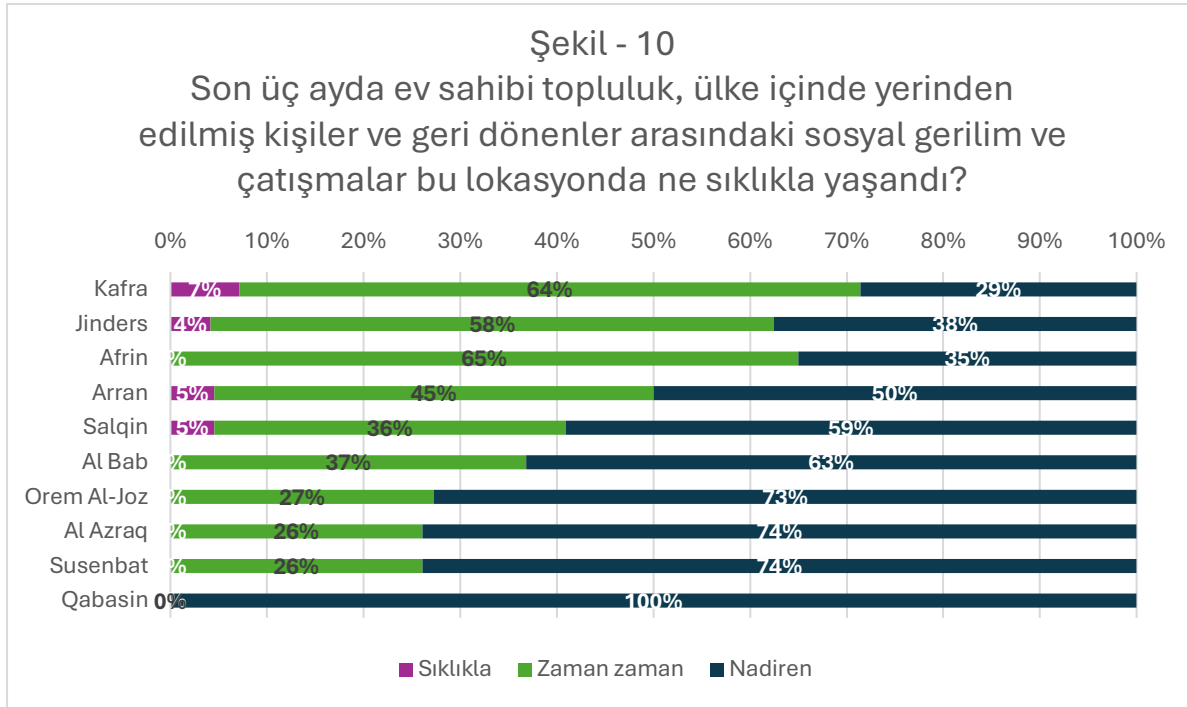
Sosyal Uyum ve Topluluk Temelli Yapılanma

Ev sahibi Suriyeli topluluklar, ülke içinde yerinden edilmiş kişiler ve geri dönenler arasındaki ilişkiler, değerlendirilen tüm lokasyonlarda genel olarak olumlu algılanmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu bu ilişkileri “iyi” veya “yeterli” olarak tanımlamış; özellikle Arran (%88), Salqin (%88), Kabasin (%75) ve El Bab (%68) bölgelerinde “iyi” değerlendirmelerin yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum, devam eden yerinden edilme ve sosyoekonomik baskılara rağmen topluluklar arası birlikte yaşamın görece istikrarlı bir düzeyde sürdüğüne işaret etmektedir.

Bununla birlikte, lokasyonlar arasında gözlemlenen farklılıklar sosyal uyum düzeylerinin homojen olmadığını ortaya koymaktadır. Kafr Takharim, ilişkilerin “çok iyi” olarak değerlendirildiği yanıtların daha yüksek oranda (%50) bildirildiği bir lokasyon olarak öne çıkarken; Susenbat ve Kafra’da “yeterli” ve “kötü” yanıtların görece daha yüksek olduğu görülmektedir.

Genel olarak bulgular, toplumsal ilişkilerin büyük ölçüde işlevsel olduğunu, ancak bazı lokasyonlarda altta yatan gerilimlerin ve kırılanlıkların devam ettiğini göstermektedir. Bu durum, sosyal uyumun güçlendirilmesi ve olası çatışmaların önlenmesi açısından topluluk temelli yaklaşımların önemini ortaya koymaktadır.

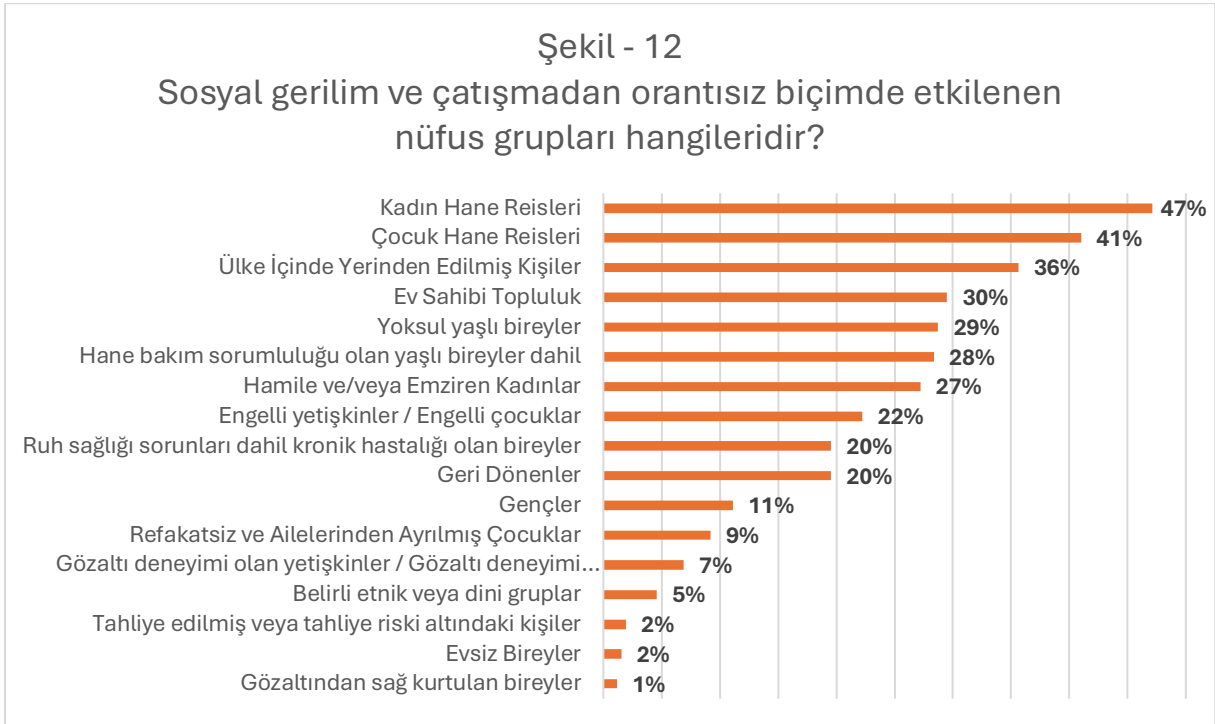

Yukarıdaki grafikte sunulan bulgular, ev sahibi topluluklar, ülke içinde yerinden edilmiş kişiler ve geri dönenler arasındaki sosyal gerilim ve çatışmaların çoğunlukla sürekli ya da yaygın bir durumdan ziyade zaman zaman ortaya çıkan bir olgu olduğunu göstermektedir.

Kafra (%64), Cinderes (%58), Afrin (%65), Arran (%45) ve Salqin (%36) gibi lokasyonlarda katılımcılar, topluluklar arası gerilimlerin zaman zaman yaşandığını belirtmiş; bu durum, topluluk ilişkilerinde aralıklı stres unsurlarının varlığına işaret etmektedir. Buna karşılık, Kabasin, Orem el-Coz, El Azrak ve Susenbat'ta katılımcıların büyük çoğunluğu sosyal gerilimlerin nadiren yaşandığını ifade etmiştir. Bu bulgu, mevcut zorluklara rağmen gerilimlerin sürekli ya da yaygın bir nitelik taşımadığını göstermektedir. Genel olarak bu bulgular, topluluklar arası ilişkilerin büyük ölçüde olumlu olduğuna ilişkin önceki değerlendirmeleri desteklemekte; mevcut gerilimlerin ise yapısal ya da kalıcı olmaktan ziyade daha çok durumsal ve sınırlı sıklıkta ortaya çıktığını ortaya koymaktadır.

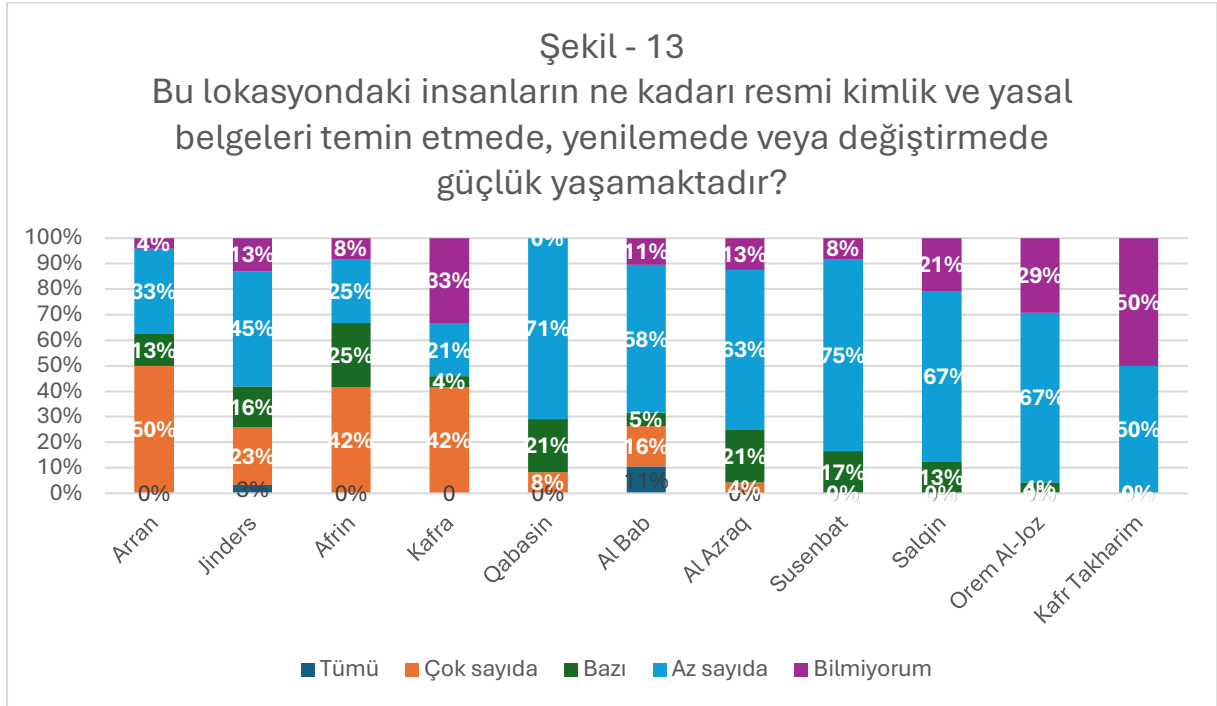
Veriler, topluluklar arası gerilimlerin temel olarak ekonomik ve kaynak temelli baskılardan kaynaklandığını göstermektedir. En yaygın bildirilen nedenler, geçim kaynakları ve finansal imkânlarla ilişkin anlaşmazlıklar (%43) ile arazi, barınma ve mülkiyetle ilgili ihtilaflardır (%41). Bu bulgular, sınırlı kaynaklar üzerindeki rekabetin topluluk düzeyindeki gerilimlerin başlıca belirleyicisi olduğunu ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, insani yardıma erişim de önemli bir gerilim kaynağı olarak öne çıkmaktadır. Katılımcıların %18'i yardımlara ilişkin anlaşmazlıklar yaşandığını belirtirken, bunu %17 ile sosyal ve kültürel konulara dayalı gerilimler izlemektedir. Buna karşılık, siyasi, etnik veya dini temelli gerilimler oldukça düşük oranlarda bildirilmiştir. Bu durum, değerlendirilen lokasyonlarda sosyal çatışmaların kimlik temelli ayrışmalardan ziyade ekonomik baskılar ve yapısal zorluklar tarafından şekillendiğine işaret etmektedir.

Bulgular, topluluklar arası gerilimlerin özellikle bağımlılık düzeyi ve kırılganlığı yüksek olan hane ve bireyleri orantısız biçimde etkilediğini göstermektedir. En fazla etkilenen gruplar arasında kadın hane reisli aileler (%47) ve çocuk hane reisli aileler (%41) öne çıkmakta; bunu ülke içinde yerinden edilmiş kişiler (%36) ve ev sahibi topluluk üyeleri (%30) izlemektedir. Bu durum, sosyal gerilimlerin yerinden edilme dinamikleri ve bakım sorumluluklarıyla kesiştiğini ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, yaşlı bireyler (%29), hamile ve/veya emziren kadınlar (%27) ile engelli bireyler (%22) de önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu bulgular, yaş, sağlık durumu ve işlevsel sınırlılıkların sosyal gerilimlere maruziyeti artırdığını göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, sosyal gerilimlerin ağırlıklı olarak hâlihazırda yapısal kırılganlıklarla karşı karşıya olan grupları etkilediği görülmektedir. Bu durum, kadınlar, çocuklar ve diğer yüksek risk altındaki grupları önceliklendiren kapsayıcı ve topluluk temelli koruma yaklaşımlarının önemini ortaya koymaktadır.

Resmi Kimlik ve Yasal Belgelere Erişim

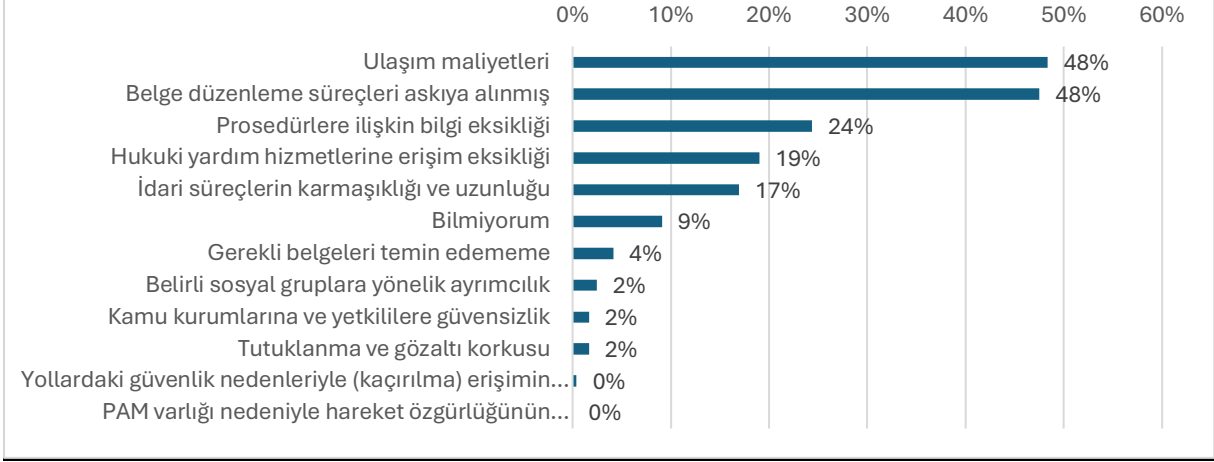

İdlib ve Halep lokasyonları karşılaştırıldığında, resmi kimlik ve yasal belgelerin temin edilmesi, yenilenmesi veya değiştirilmesine ilişkin zorlukların belirgin şekilde farklılaştığı görülmektedir. İdlib'de (Orem el-Coz, Salqin ve Kafr Takharim) katılımcıların büyük çoğunluğu bu tür zorlukların sınırlı sayıda kişiyi etkilediğini belirtmiştir (Orem el-Coz ve Salqin'de %67). Ancak Kafr Takharim'de belirsizlik dikkat çekici düzeydedir; katılımcıların %50'si "bilmiyorum" yanıtını vermiştir. Bu durum, engellerin yokluğundan ziyade farkındalık eksikliği ve yasal bilgiye erişimdeki sınırlılıklara işaret etmektedir.

Buna karşılık, Halep lokasyonlarında zorluklar daha görünür ve yaygın bir şekilde ifade edilmektedir. Arran (%50), Afrin (%42) ve Kafra (%42) gibi lokasyonlarda katılımcıların önemli bir kısmı çok sayıda kişinin resmi kimlik ve yasal belgelere erişimde güçlük yaşadığını belirtmiştir. Zorlukların sınırlı sayıda kişiyi etkilediği ifade edilen lokasyonlarda dahi "bazı" ve "çok sayıda" yanıtlarının birlikte görülmesi, idari süreçler ve erişim engellerinin devam ettiğine işaret etmektedir.

Genel olarak bulgular, resmi kimlik ve yasal belgelere erişimle ilgili zorlukların Halep'te daha belirgin ve açık biçimde dile getirildiğini; İdlib'de ise daha düşük görünürlikle birlikte yüksek belirsizlik düzeyinin altta yatan kırılganlıkları maskeleyebileceğini göstermektedir. Bu durum, bağlama duyarlı hukuki destek ihtiyacına işaret etmekte; İdlib'de yasal farkındalığın artırılmasına, Halep'te ise doğrudan hukuki destek hizmetlerinin güçlendirilmesine öncelik verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Şekil - 14 İnsanların resmi belgelere erişiminin önündeki temel engeller nelerdir?

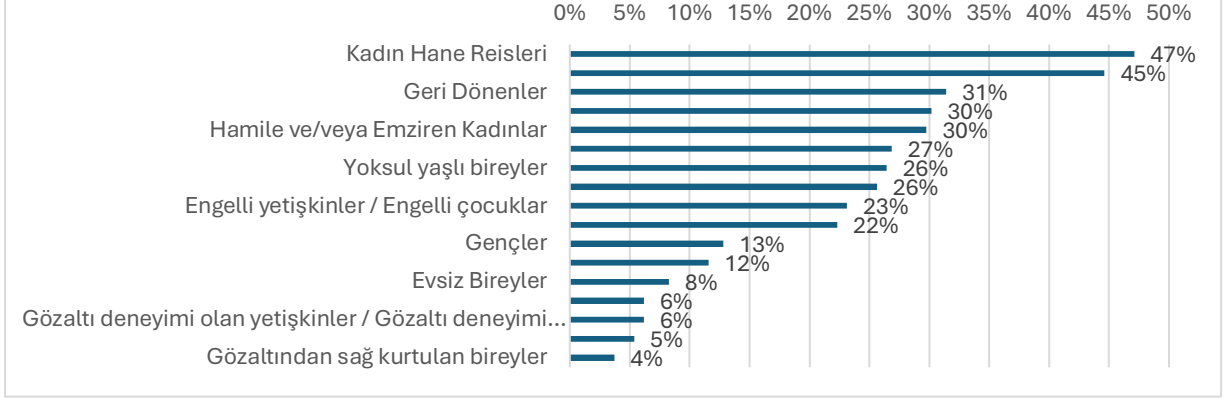

Bulgular, resmi kimlik ve yasal belgelere erişimde karşılaşılan zorlukların ağırlıklı olarak koruma kaynaklı endişelerden ziyade yapısal ve lojistik engellerden kaynaklandığını göstermektedir. Katılımcıların neredeyse yarısı (%48), ulaşım maliyetleri ile belge düzenleme süreçlerinin askıda olması durumunu başlıca engeller olarak belirtmiştir. Bu bulgular, bireylerin idari süreçlere erişim ve bu süreçleri tamamlama konusunda karşılaştığı pratik zorlukları ortaya koymaktadır. Bu tür engeller, resmi kimlik ve yasal belgelere erişim sorunlarının Halep lokasyonlarında neden daha görünür ve yaygın şekilde ifade edildiğini de açıklamaktadır; zira mesafeler, maliyetler ve idari süreçlerin karmaşıklığı bu bölgelerde daha yüksek düzeydedir.

Buna ek olarak, bilgi eksikliği ve hukuki destek hizmetlerine sınırlı erişim önemli bir sorun alanı olarak öne çıkmaktadır. Katılımcıların %24'ü prosedürlere ilişkin bilgi eksikliğini, %19'u ise hukuki yardım hizmetlerine erişimde yaşanan kısıtları dile getirmiştir. Bu durum, İdlib lokasyonlarında gözlemlenen bulgularla da örtüşmektedir; zira bu bölgelerde zorlukların sınırlı sayıda kişiyi etkilediği ifade edilmekle birlikte, yüksek belirsizlik düzeyi altta yatan ve yeterince görünür olmayan kırılmalara işaret etmektedir.

Genel olarak veriler, iki vilayette farklılaşan ihtiyaçlara işaret etmektedir. Halep'te maliyet ve erişim odaklı desteklerin güçlendirilmesi gerekirken, İdlib'de yasal farkındalığın artırılması ve rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi öncelik kazanmaktadır. Bu yaklaşım, her iki bölgede de resmi kimlik ve yasal belgelere eşit erişimin sağlanması açısından kritik önem taşımaktadır.

Şekil - 15 Resmi belge eksikliğinden orantısız biçimde etkilenen nüfus grupları hangileridir?

Resmi kimlik ve yasal belgelere erişim eksikliğinin, özellikle kadın hane reisli aileler (%47) ve çocuk hane reisli aileler (%45) üzerinde orantısız bir etki yarattığı görülmektedir. Bu durum, hane yapısı, bağımlılık düzeyi ve yasal kırılganlık arasındaki güçlü ilişkiye işaret etmekte; belge eksikliğinin hizmetlere, yardımlara ve hukuki korumaya erişimi ciddi biçimde sınırladığını ortaya koymaktadır. Bu grupların öne çıkması, toplumsal cinsiyet, yaş ve bakım sorumluluklarının kesişiminden kaynaklanan çok katmanlı riskleri yansıtmaktadır.

Buna ek olarak, geri dönerler (%31), ülke içinde yerinden edilmiş kişiler (%30) ve hamile ve/veya emziren kadınlar (%30) da önemli ölçüde etkilenen gruplar arasında yer almaktadır. Bu durum, yerinden edilme dinamikleri ve yaşam döngüsüne bağlı kırılganlıkların belge eksikliklerini şekillendirmeye devam ettiğini göstermektedir. Aynı şekilde, yaşlı bireyler (%26), engelli bireyler (%23) ve kronik hastalığı olan bireyler (%22) gibi grupların da yüksek oranlarda etkilenmesi; hareket kısıtlılığı, sağlık sorunları ve bakım bağımlılığı gibi faktörlere bağlı yapısal engellerin varlığına işaret etmektedir. Bu dağılım, resmi kimlik ve yasal belgelere erişim eksikliğinin hâlihazırda çoklu kırılganlıklarla karşı karşıya olan grupları orantısız biçimde etkilediğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle, hedefli, kapsayıcı ve koruma odaklı hukuki destek müdahalelerine duyulan ihtiyaç giderek daha belirgin hale gelmektedir.

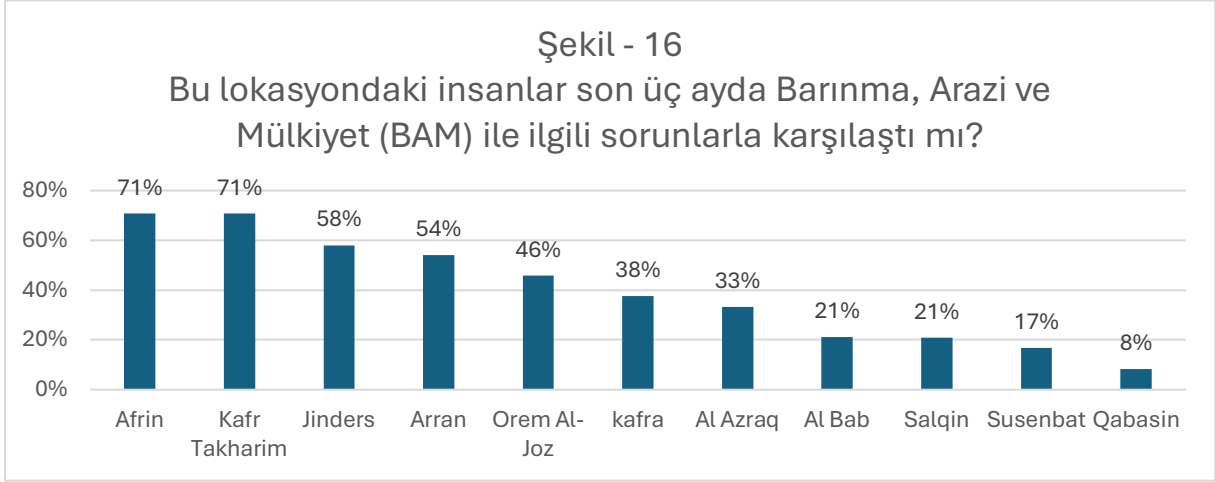
Bu çerçevede, özellikle kadınlar ve çocuklara yönelik hedefli müdahalelerin güçlendirilmesi kritik önem taşımaktadır. Kadın ve çocuk hane reisli aileler üzerindeki orantısız etki, belge eksikliklerinin bağımlılık ilişkilerini derinleştirdiğini, hizmetlere erişimi sınırladığını ve istismar ile dışlanma risklerini artırdığını göstermektedir. Bu risklerin azaltılması için kadın ve çocuk odaklı hukuki destek, vaka yönetimi ve farkındalık faaliyetlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Müdahaleler, bu grupların özgün ihtiyaç ve kısıtlarını dikkate alacak şekilde tasarlanmalı; güvenli erişim, doğru bilgilendirme ve etkili yönlendirme mekanizmalarını içermelidir.

Aynı zamanda, müdahalelerin diğer kırılgan grupları da içerecek şekilde tasarlanması gerekmektedir. Yaşlı bireyler, engelli bireyler ve kronik hastalığı olan bireylerin belge eksikliğinden orantısız biçimde etkilenmesi; hareket, sağlık ve bakım ihtiyaçlarına bağlı engellerin devam ettiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, programların yaş ve engellilik duyarlı yaklaşımlar içermesi; fiziksel erişimin iyileştirilmesi, hedefli saha çalışmaları ve uygun destek mekanizmalarının geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Genel olarak, bu unsurların program tasarımı ve uygulamasına entegre edilmesi; çoklu kırılganlıkların azaltılması ve etkilenen tüm grupların yasal belgelere ve koruma hizmetlerine eşit erişiminin sağlanması açısından kritik önem taşımaktadır.

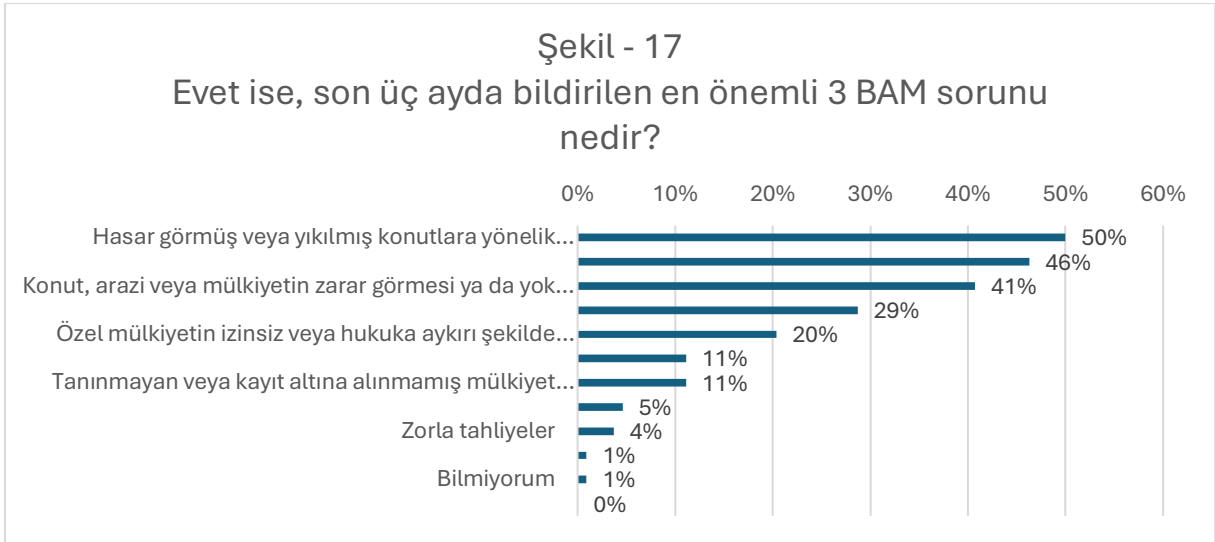

Barınma, Arazi ve Mülkiyet Hakkı

Resmi kimlik ve yasal belgelere erişimde tespit edilen zorlukların ardından, değerlendirme barınma, arazi ve mülkiyet alanında da önemli koruma risklerine işaret etmektedir. Yukarıdaki grafikte de görüldüğü üzere, değerlendirilen tüm lokasyonlarda katılımcıların önemli bir kısmı son üç ay içinde bu alana ilişkin sorunlarla karşılaştığını belirtmiş; bu durum barınma ve mülkiyet güvencesizliğinin yaygın bir koruma sorunu olmaya devam ettiğini göstermektedir.

En yüksek oranlar Afrin (%71) ve Kafr Takharim (%71) bölgelerinde bildirilmiş; bunu Cinderes (%58) ve Arran (%54) izlemiştir. Bu bulgular, söz konusu lokasyonlarda barınma ve mülkiyet güvencesizliğinin daha yoğun yaşandığına işaret etmektedir. Daha düşük olmakla birlikte yine de dikkat çekici düzeyde oranlar Orem el-Coz (%46), Kafra (%38) ve El Azrak (%33) bölgelerinde görülürken; El Bab (%21), Salqin (%21) ve Susenbat (%17) lokasyonlarında görece daha düşük oranlar raporlanmıştır.

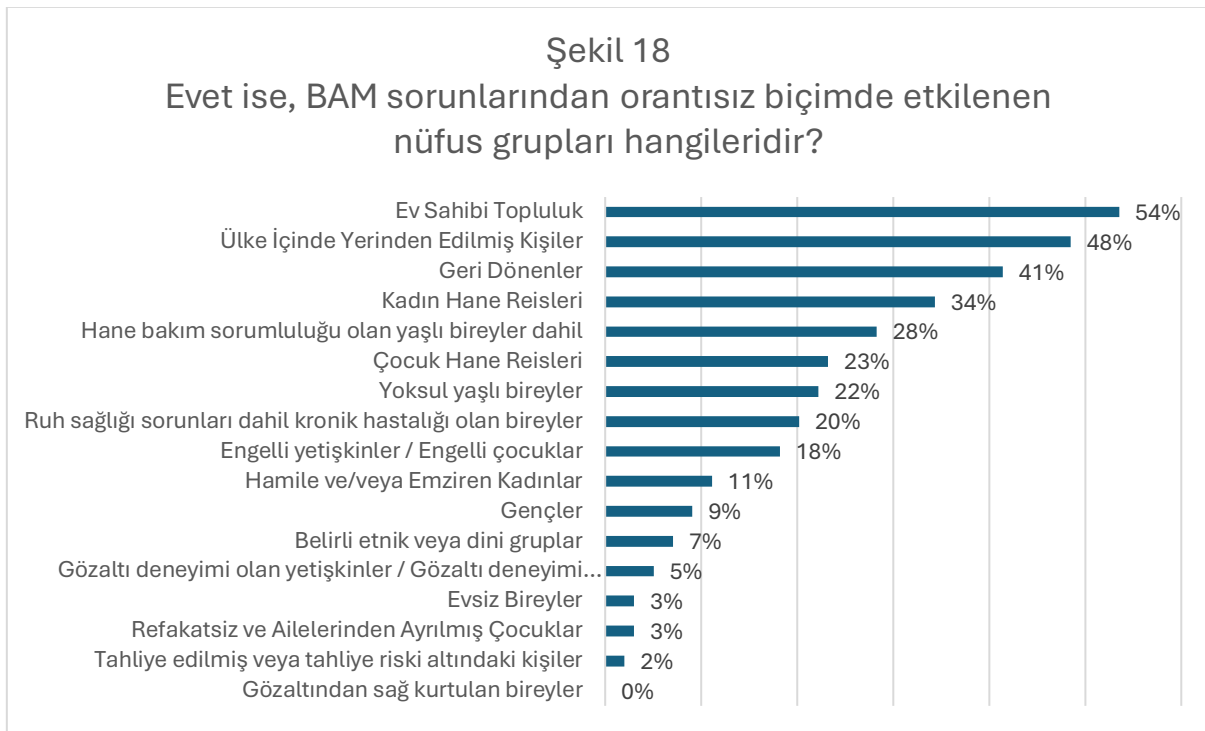

Önceki bulgularla uyumlu olarak, barınma, arazi ve mülkiyet alanındaki sorunların ağırlıklı olarak hasar, kayıp ve sürdürülebilir barınma çözümlerinin yetersizliği ile bağlantılı olduğu görülmektedir. En yaygın bildirilen sorun, hasar görmüş veya yıkılmış konutlara yönelik onarım veya rehabilitasyon desteğinin bulunmamasıdır (%50). Bunu, alternatif barınma seçeneklerinin yokluğu (%46) ve konut, arazi veya mülkiyetin zarar görmesi ya da yok edilmesi (%41) izlemektedir. Bu bulgular, birçok hanenin hâlen

istikrarsız ve yetersiz barınma koşullarında yaşadığını ve kalıcı çözümlere erişimin sınırlı olduğunu göstermektedir.

Buna ek olarak, mirasla ilgili sorunlar (%29) ve özel mülkiyetin izinsiz veya hukuka aykırı şekilde kullanımı (%20), mülkiyet ve kullanım haklarına ilişkin karmaşık ihtilafların varlığına işaret etmektedir. Yerinden edilme ve uzun süreli güvensizlik ortamı bu tür anlaşmazlıkları daha da derinleştirmektedir. Ayrıca, mülkiyet belgelerinin bulunmaması veya kaybı ile tanınmayan ya da kayıt altına alınmamış mülkiyet (%11), önceki resmi kimlik ve yasal belgeler bölümünde ortaya konan bulgularla örtüşmektedir. Bu durum, hukuki ve idari engellerin barınma güvencesini zayıflatmaya devam ettiğini göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, barınma, arazi ve mülkiyet alanındaki risklerin yalnızca fiziksel hasardan kaynaklanmadığı; aynı zamanda çözülmemiş hukuki ve mülkiyetle ilgili sorunların da hanelerin güvenli ve onurlu yaşam koşullarına erişimini sınırladığı görülmektedir.

Barınma, arazi ve mülkiyetle ilgili sorunların hem yerinden edilmiş hem de yerinden edilmemiş grupları orantısız biçimde etkilediği görülmektedir. Ev sahibi topluluk üyeleri (%54), ülke içinde yerinden edilmiş kişiler (%48) ve geri dönerler (%41) en fazla etkilenen gruplar olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, barınma ve mülkiyet güvencesizliğinin yalnızca yerinden edilme statüsüyle sınırlı olmadığını; daha geniş yapısal baskıların tüm toplulukları etkilediğini ortaya koymaktadır.

Buna ek olarak, kadın hane reisli aileler (%34), yaşlı bireyler (%28) ve çocuk hane reisli aileler (%23) da önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu bulgular, bakım sorumlulukları, yaş ve bağımlılık düzeyinin barınma, arazi ve mülkiyet risklerine maruziyeti artırdığını göstermektedir. Ayrıca, kronik hastalığı olan bireyler (%20) ve engelli bireyler (%18) de artan zorluklarla karşı karşıya kalmakta; bu durum barınma güvencesizliği ile sağlık ve engellilik temelli kırılabilirliklerin kesişimine işaret etmektedir.

Genel olarak bu tablo, barınma, arazi ve mülkiyet alanındaki risklerin hâlihazırda çoklu kırılganlıklarla karşı karşıya olan grupları daha fazla etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, kapsayıcı ve koruma odaklı barınma ve mülkiyet destek müdahalelerine duyulan ihtiyacı güçlendirmektedir.

Çocuk Koruma Riskleri

Çocukların değerlendirilen lokasyonlarda çok boyutlu ve birbiriyle bağlantılı koruma riskleriyle karşı karşıya olduğu görülmektedir. Bu risklerin temelinde çoğunlukla hane içi stres faktörleri ve temel hizmetlere sınırlı erişim yer almaktadır. Hane içinde şiddet, istismar veya ihmal (%46) en yaygın bildirilen risk olarak öne çıkmakta; bu durum, uzun süredir devam eden ekonomik zorluklar ve güvensizlik ortamında zararın çoğu zaman aile içinde ortaya çıktığına ilişkin önceki bulguları desteklemektedir.

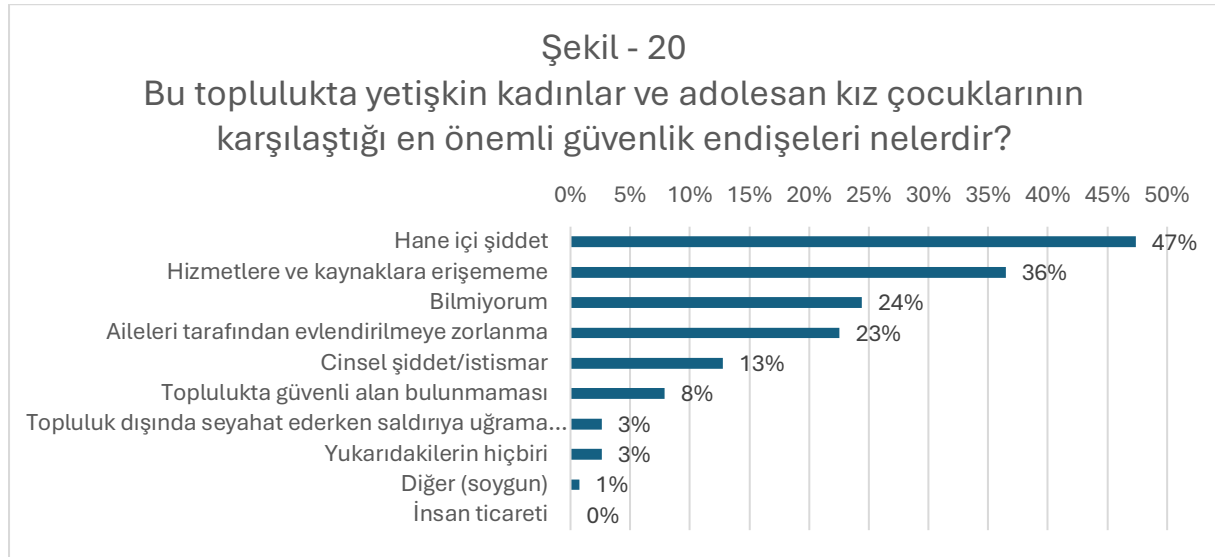
Eğitime erişimde yaşanan engeller (%42) ve çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerine maruz kalma (%39), koruma risklerinin yoksulluk kaynaklı baş etme mekanizmalarıyla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik (%30) da önemli bir risk alanı olmaya devam etmektedir. Bu durum, önceki bulgularla uyumlu şekilde, erken evliliğin ekonomik baskılar ve algılanan güvensizlik karşısında başvurulan zararlı bir baş etme mekanizması olarak varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.

Buna ek olarak, aile ayrılığı ile refakatsiz veya ailelerinden ayrılmış çocuklar (%26), yerinden edilme ve istikrarsızlık nedeniyle aile yapılarında süregelen kırılganlıklara işaret etmektedir.

Zorla dilendirilme (%23), akranlar arası şiddet (%18) ve psikolojik veya duygusal istismar (%14) gibi riskler daha düşük oranlarda bildirilmiş olsa da, çocukların iyi olma hali ve gelişimi açısından önemli tehditler oluşturmaktadır. İnsan ticareti veya öldürme gibi ağır ihlallerin raporlanmamış olması, çocukların daha görünmez ve gündelik risklerden etkilenmediği anlamına gelmemektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, bu risk dağılımı; hane içi şiddet, eğitime erişim, çocuk işçiliği ve erken evlilik gibi temel risk alanlarını ele alan bütüncül çocuk koruma müdahalelerine duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Aynı zamanda psikososyal destek hizmetleri ile aile temelli koruyucu mekanizmaların güçlendirilmesi kritik önem taşımaktadır.

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Riskleri

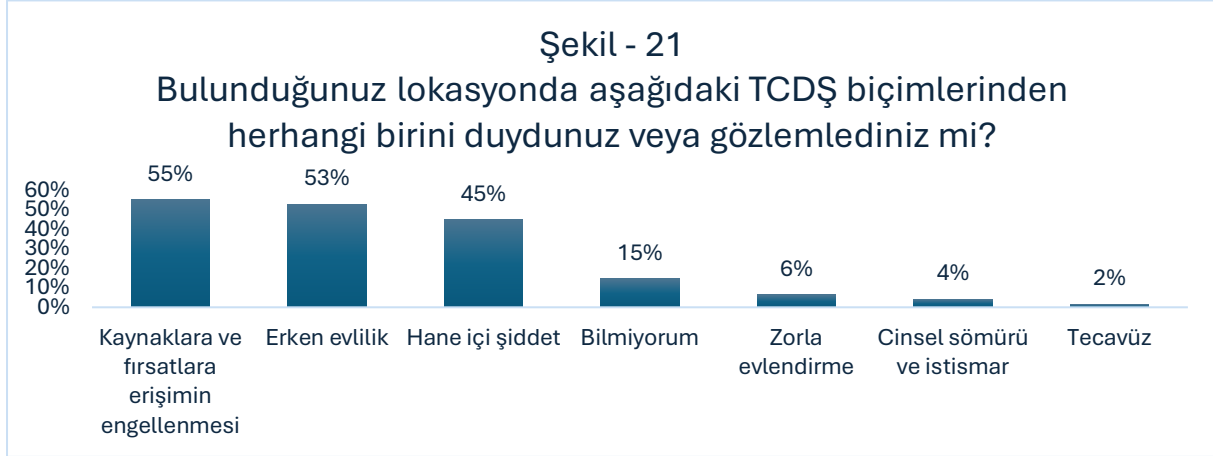
Şekil 20'de yer alan veriler, kadınlar ve adolesan kız çocuklarının değerlendirilen topluluklarda çoklu ve birbiriyle kesişen güvenlik risklerine maruz kaldığını göstermektedir. Risklerin büyük ölçüde hane içinde ve yakın sosyal çevrede yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Hane içi şiddet, katılımcıların %47'si tarafından en önemli risk olarak belirtilmiş; bu durum kadınlar ve kız çocuklarının kamusal alanlardan veya doğrudan çatışma ortamlarından ziyade özel alanlarda daha yüksek risk altında olduğunu göstermektedir. Bu örüntü, uzun süreli ekonomik baskı ve güvensizlik ortamında zararın çoğu zaman hane içinde ortaya çıktığına ilişkin önceki bulgularla örtüşmektedir.

Hizmetlere ve kaynaklara sınırlı erişim (%36), mevcut koruma risklerini daha da derinleştirmektedir. Bu durum, kadınlar ve kız çocuklarının risklerle karşı karşıya kaldıklarında dahi destek mekanizmalarına erişimde önemli engeller yaşadığını göstermektedir. Katılımcıların %24'ünün güvenlik risklerine ilişkin sorulara "bilmiyorum" yanıtını vermesi ise koruma mekanizmalarına ilişkin farkındalığın düşük olduğuna ve topluluk içinde görünür ve güvenilir destek yapılarının sınırlı kaldığına işaret etmektedir.

Buna ek olarak, aile baskısıyla evlendirilme (%23), çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikle ilgili önceki bulguları desteklemekte ve aile içi dinamiklerin kız çocuklarının maruz kaldığı riskleri şekillendirmedeki rolünü ortaya koymaktadır. Cinsel şiddet veya istismar (%13) ile topluluk içinde güvenli alanların bulunmaması (%8) da yerel koruma ortamındaki boşlukları yansıtmaktadır.

Mevcut tablo, kadınlar ve kız çocuklarını etkileyen güvenlik risklerinin açık biçimde mevcut olduğunu; buna karşın erişilebilir ve uzmanlaşmış koruma alanlarının oldukça sınırlı kaldığını göstermektedir. Şiddetin büyük ölçüde hane içinde gerçekleşmesi, hizmetlere erişimde yaşanan kısıtlar ve mevcut destek mekanizmalarına ilişkin düşük farkındalık düzeyi, koruma altyapısındaki kritik boşluklara işaret etmektedir.

Bu bağlamda, kadınlar ve çocuklar için güvenli alanların oluşturulması önemli bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır. Bu tür alanlar; güvenli başvuru imkânı, psikososyal destek, bilgilendirme ve uzmanlaşmış hizmetlere yönlendirme açısından destekleyici bir mekanizma sağlayacaktır. Aynı zamanda, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi, çocuk koruma ve toplumsal farkındalık çalışmalarını içeren tamamlayıcı koruma faaliyetleri, kadınlar ve kız çocuklarının maruz kaldığı risklerin azaltılmasına ve koruyucu mekanizmaların güçlendirilmesine katkı sunacaktır.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin değerlendirilen lokasyonlarda yaygın olduğu ve büyük ölçüde normalleştiği görülmektedir. Şekil 21'de yer alan dağılım, fiziksel olmayan ve çoğunlukla hane içinde gerçekleşen şiddet biçimlerinin daha yaygın olduğunu göstermektedir. En sık bildirilen toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türü kaynaklara ve fırsatlara erişimin engellenmesi (%55) olurken, bunu çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik (%53) ile hane içi şiddet (%45) izlemektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin yalnızca fiziksel veya cinsel şiddet biçimleriyle sınırlı kalmadığını; aile ve sosyal yapılar içinde kontrol, baskı ve yoksun bırakma mekanizmaları üzerinden de deneyimlendiğini göstermektedir.

Çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik ile hane içi şiddetin yüksek oranlarda bildirilmesi, önceki bölümlerde ortaya konan bulgularla örtüşmektedir. Bu veriler birlikte değerlendirildiğinde, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ekonomik zorluklar, yerinden edilme ve zayıflayan koruyucu mekanizmalar karşısında bir kontrol ve baş etme mekanizması olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Kaynaklara erişimin engellenmesinin yaygınlığı ise kadınların bağımlılık ilişkilerini derinleştirmekte ve güvenliğe erişim ya da şiddet ortamından uzaklaşma imkânlarını sınırlandırmaktadır.

Zorla evlendirme (%6), cinsel sömürü ve istismar (%4) ile tecavüz (%2) gibi daha ağır ihlal biçimleri daha düşük oranlarda bildirilmiş olsa da, bu ihlallerin yarattığı ciddi zarar nedeniyle koruma açısından kritik önem taşımaya devam etmektedir. Ayrıca katılımcıların %15'inin "bilmiyorum" yanıtını vermesi; eksik bildirim, düşük farkındalık veya hassas konuların paylaşılmasına yönelik çekincilere işaret etmektedir. Bu durum, daha önce tespit edilen damgalanma, korku ve güvenilir destek mekanizmalarının eksikliğiyle ilişkili engellerle de örtüşmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin değerlendirilen topluluklarda yapısal, toplumsal cinsiyet temelli ve büyük ölçüde özel alanlara gömülü bir sorun olduğu görülmektedir. Hane içi şiddet, hizmetlere sınırlı erişim ve güvenli alan eksikliğine ilişkin önceki bulgularla birlikte ele alındığında, bu veriler kadınlar ve çocuklar için güvenli alanların oluşturulmasına yönelik ihtiyacı güçlü biçimde desteklemektedir. Aynı zamanda, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesine yönelik çalışmalar, psikososyal destek hizmetleri ve güçlendirilmiş yönlendirme mekanizmalarının yaygınlaştırılması kritik önem taşımaktadır.

Tablo – 2 Bulduğunuz lokasyonda aşağıdaki TCDŞ biçimlerinden herhangi birini duydunuz veya gözlemlediniz mi?	Hane içi şiddet	Zorla evlendirme	Erken evlilik	Tecavüz	Kaynaklara ve fırsatlara erişimin engellenmes i	Cinsel sömürü ve istismar	Bilmiyorum
Afrin	92%	21%	54%	13%	83%	13%	4%
Arran	79%	8%	67%	0%	54%	0%	4%
Jinders	55%	10%	58%	0%	71%	3%	6%
Susenbat	46%	8%	46%	0%	79%	13%	4%
Qabasin	38%	13%	46%	4%	75%	4%	17%
Overall	45%	6%	53%	2%	55%	4%	15%
Al Bab	63%	0%	47%	0%	63%	0%	0%
Al Azraq	38%	4%	25%	0%	83%	4%	8%
Kafra	38%	4%	38%	0%	38%	4%	38%
Kafr Takharim	13%	0%	42%	0%	38%	0%	46%
Salqin	21%	0%	63%	0%	17%	4%	29%
Orem Al-Joz	17%	0%	96%	0%	4%	0%	4%

Veriler vilayet bazında ayrıştırıldığında, Halep ve İdlib’de toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin farklı ancak birbirini tamamlayan örüntüler sergilediği görülmektedir. Bu örüntüler; yerinden edilme dinamikleri, sosyal normlar ve hizmetlere erişim düzeyi tarafından şekillenmektedir.

Halep lokasyonlarında (Afrin, Arran, Cinderes, Susenbat, Kabasin, El Bab, El Azrak ve Kafra) hane içi şiddet oranları dikkat çekici düzeydedir. Bu oran Afrin’de %92’ye, Arran’da %79’a ulaşmakta; birçok lokasyonda ise %45’in üzerinde seyretmektedir. Kaynaklara ve fırsatlara erişimin engellenmesi de yaygın olarak bildirilen bir diğer risk alanıdır ve Afrin, Cinderes, Susenbat, Kabasin ve El Azrak’ta %70’in üzerine çıkmaktadır. Çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik de Halep genelinde yaygın biçimde gözlemlenmekte olup oranlar %25 ile %67 arasında değişmektedir. Bu tablo, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin büyük ölçüde hane içi güç ilişkileri ve ekonomik bağımlılık mekanizmaları içinde şekillendiğini göstermektedir.

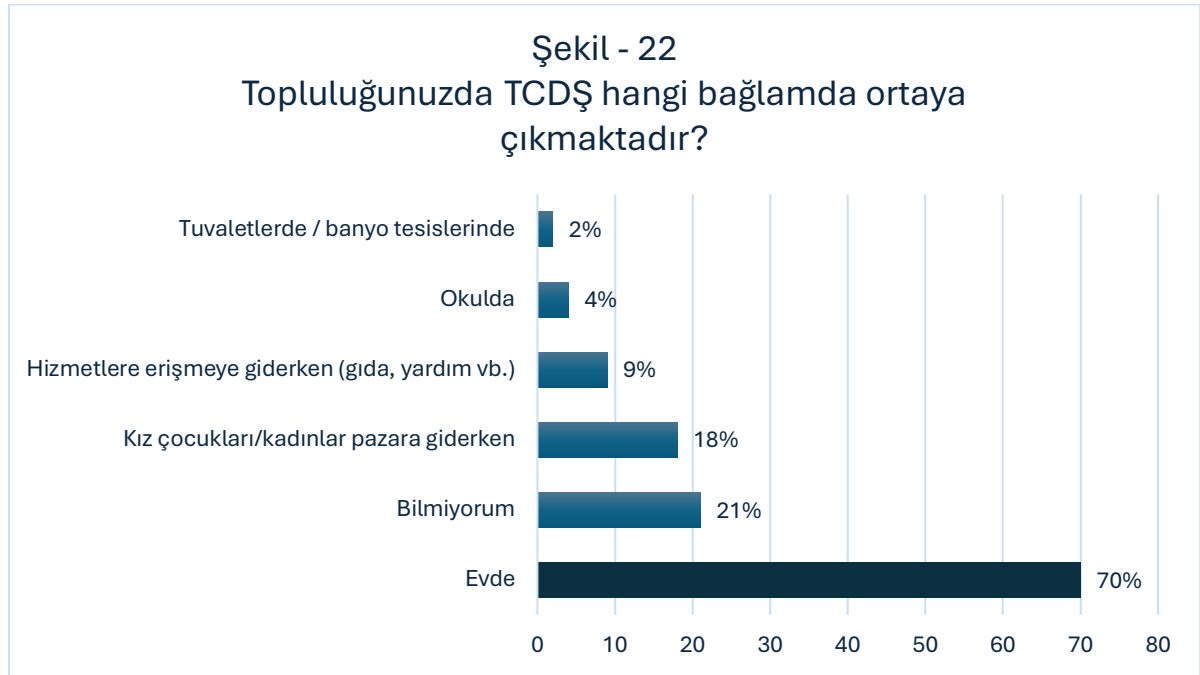
İdlib lokasyonlarında (Kafr Takharim, Salqin ve Orem el-Coz) ise örüntü kısmen farklılaşmaktadır. Çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik özellikle Orem el-Coz’da (%96) ve Salqin’de (%63) oldukça yüksek oranlarda bildirilirken, bazı lokasyonlarda hane içi şiddet ve kaynaklara erişimin engellenmesine ilişkin oranlar görece daha düşük kalmaktadır. Bununla birlikte, özellikle Kafr Takharim’de (%46) ve Salqin’de (%29) yüksek düzeyde “bilmiyorum” yanıtı verilmesi; risklerin bulunmadığından ziyade eksik bildirim, düşük farkındalık veya toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti paylaşmaya yönelik çekincilere işaret etmektedir. Bu durum, İdlib’de şiddetin daha görünmez veya normalleşmiş biçimlerde yaşanabileceğini ve güvenilir destek mekanizmalarının sınırlılığıyla ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Hane içi şiddet, genel olarak katılımcıların %45’i tarafından bildirilen ve lokasyonlar arasında en tutarlı biçimde öne çıkan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türüdür. Özellikle Halep’te yüksek oranlarda raporlanması, önceki bölümlerde ortaya konan “hane içinde şiddet” bulgularıyla örtüşmekte ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ağırlıklı olarak özel alanlarda yaşandığını göstermektedir. Bu durum, hayatta kalanların dış koruma mekanizmalarına sınırlı erişimi nedeniyle daha da derinleşmektedir.

Çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik her iki vilayette de yaygın şekilde gözlemlenmektedir. Özellikle bazı İdlib lokasyonlarında oldukça yüksek oranlara ulaşması, önceki bölümlerde tespit edilen yaygınlık ve tekrar eden örüntülerle örtüşmektedir. Zorla evlendirme (%6) daha düşük oranlarda bildirilmiş olsa da, yarattığı ciddi zarar nedeniyle önemli bir koruma riski olmaya devam etmektedir. Bu veriler birlikte değerlendirildiğinde, erken evliliğin münferit bir durumdan ziyade yapısal bir baş etme mekanizması olarak varlığını sürdürdüğü görülmektedir.

Kaynaklara ve fırsatlara erişimin engellenmesi (%55), genel olarak en yaygın bildirilen toplumsal cinsiyete dayalı şiddet biçimi olarak öne çıkmaktadır. Bu risk özellikle Halep'te daha belirgin olup, kadınların ekonomik bağımlılığını güçlendirmekte ve yardım arama imkânlarını doğrudan sınırlandırmaktadır. Bu durum, hizmetlere erişim engelleri ve resmi kimlik ile yasal belgelere erişimde yaşanan sorunlara ilişkin önceki bulgularla da örtüşmektedir.

Halep'te risklerin daha görünür olması ile İdlib'de daha yüksek belirsizlik düzeyi arasındaki fark, bağlama duyarlı koruma müdahalelerine duyulan ihtiyacı daha da belirgin hale getirmektedir. Bununla birlikte, her iki bağlamda da veriler; hayatta kalan bireyler için güvenli, güvenilir ve erişilebilir başvuru mekanizmalarının yetersizliğine güçlü biçimde işaret etmektedir.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin büyük ölçüde özel ve hane içi alanlarda gerçekleştiği görülmektedir. Katılımcıların %70'i, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin en yaygın olarak ev içinde yaşandığını belirtmiştir. Bu bulgu; hane içi şiddetin yaygınlığı (%45), ev içi şiddet ortamları (%47) ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin aile yapıları içinde normalleştiğine ilişkin önceki bulgularla örtüşmektedir.

Katılımcıların %21'inin toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin gerçekleştiği ortama ilişkin "bilmiyorum" yanıtını vermesi; düşük farkındalık, paylaşım konusundaki çekinceler veya özellikle aile içinde yaşanan şiddetin normalleştirilmiş olabileceğine işaret etmektedir. Bu durum, daha önce tespit edilen damgalanma, kimliğin açığa çıkmasına yönelik korku ve görünür ile güvenilir başvuru mekanizmalarının eksikliğiyle de bağlantılı görünmektedir.

Kamusal alanlar ve hizmetlere erişim süreçleri de belirli ölçüde risk barındırmaktadır. Özellikle kadınlar ve kız çocuklarının pazara giderken (%18) ve gıda yardımı gibi hizmetlere erişim sırasında (%9)

toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskine maruz kaldığı belirtilmiştir. Bu riskler, hane içi şiddet kadar yaygın bildirilmemiş olsa da, kadınlar ve kız çocuklarının hareket özgürlüğü ile temel hizmetlere erişimini doğrudan etkilediği için koruma açısından kritik önem taşımaktadır.

Buna karşılık, okul (%4) ve su, sanitasyon ve hijyen hizmetleri (%2) gibi kurumsal alanlarda toplumsal cinsiyete dayalı şiddet daha düşük oranlarda bildirilmiştir. Yakacak odun veya su toplama gibi faaliyetler sırasında ise herhangi bir risk bildirilmemiştir. Bu durum, mevcut bağlamda toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin çevresel maruziyetten ziyade hane içi ilişkiler ve sosyal güç dinamikleriyle daha yakından bağlantılı olduğunu düşündürmektedir.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalan kadınlar ve kız çocuklarının sağlık ve psikososyal destek hizmetlerine erişimini engelleyen temel faktörlerin ağırlıklı olarak sosyal ve yapısal engellerden kaynaklandığı görülmektedir. En yaygın engel, katılımcıların %71'i tarafından belirtilen "hayatta kalan birey olarak tanınma korkusu"dur. Bu durum, damgalanma, utanç ve olası misilleme korkusunun yaygın etkisini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin büyük ölçüde hane içinde gerçekleştiğine ve güvenli başvuru mekanizmalarının sınırlılığı nedeniyle görünmez kaldığına ilişkin önceki bulgularla da örtüşmektedir.

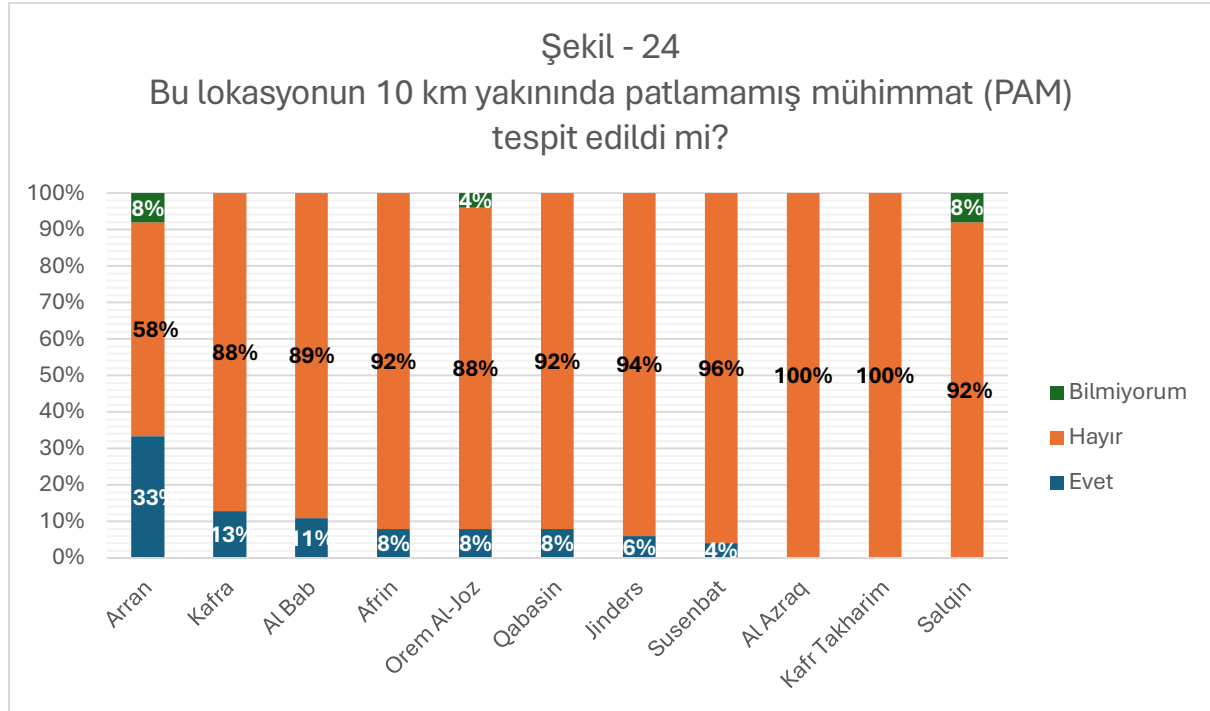
Mesafeye bağlı engeller de hizmetlere erişimi önemli ölçüde sınırlamaktadır. Katılımcıların %33'ü psikososyal destek merkezlerine olan uzaklığı, %22'si ise sağlık kuruluşlarına erişimdeki mesafeyi temel engeller arasında belirtmiştir. Bu durum, hizmetlerin coğrafi olarak erişilebilir olmadığını veya hizmete erişim için yapılan hareketliliğin kadınlar ve kız çocukları açısından ek riskler doğurabileceğini göstermektedir. Katılımcıların %16'sının "bilmiyorum" yanıtını vermesi ise mevcut hizmetler ve yönlendirme mekanizmalarına ilişkin farkındalığın sınırlı olduğuna işaret etmektedir.

Buna karşılık, hizmet sunumuna ilişkin bazı engeller daha düşük oranlarda bildirilmiştir. Gizliliğin sağlanmaması (%6), kadın personel eksikliği (%3) ve eğitimli personel yetersizliği (%3) görece daha düşük düzeylerde ifade edilse de, koruma açısından kritik önem taşımaktadır. Zira gizlilik ve uygun personel yapısındaki küçük eksiklikler dahi hayatta kalan bireylerin destek arama davranışını ciddi biçimde etkileyebilmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, bu bulgular kadınlar ve kız çocuklarının topluluk içinde ifşa edilme korkusu yaşamadan başvurabileceği; gizliliğin sağlandığı, erişilebilir, topluluk temelli ve damgalanmadan uzak güvenli alanlara duyulan ihtiyacı güçlü biçimde ortaya koymaktadır.

Mayın ve Patlayıcı Riskleri

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve çocuk koruma riskleri büyük ölçüde hane içi ilişkiler ve sosyal dinamikler içinde ortaya çıkarken, değerlendirme aynı zamanda mayınlar ve savaş kalıntısı patlayıcılarla ilişkili çevresel koruma risklerinin de devam ettiğini göstermektedir.

Yukarıdaki grafikte belirtildiği üzere; katılımcıların büyük çoğunluğu (%90), yaşadıkları bölgelerin 10 kilometre çevresinde herhangi bir patlamamış mühimmat unsurunun bulunmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte, katılımcıların %8'i bölgelerinde patlamamış mühimmat bulunduğunu ifade ederken, %2'si ise bu konuda bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Bu durum, patlamamış mühimmat kirliliğinin tüm değerlendirme alanlarında yaygın olarak algılanmadığını, ancak belirli lokasyonlarda önemli bir güvenlik riski olmaya devam ettiğini göstermektedir.

Patlamamış mühimmat varlığına ilişkin bildirimler özellikle Arran (%33), Kafra (%13), El Bab (%11), Afrin (%8), Orem el-Coz (%8), Kabasin (%8), Cinders (%6) ve Susenbat (%4) bölgelerinde öne çıkmaktadır. Bu bulgular, belirli lokasyonlarda çevresel güvenlik risklerinin devam ettiğine işaret etmektedir. Özellikle Arran, Orem el-Coz ve Salqin'de görülen "bilmiyorum" yanıtları ise risk farkındalığı ve bilgiye erişim konusunda boşluklar olabileceğini düşündürmektedir. Bu durum, mevcut maruziyet düzeylerinin tam olarak görünür olmayabileceğine de işaret etmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, bu bulgular patlamamış mühimmat riskinin devam ettiği veya belirsizliğini koruduğu alanlarda izleme çalışmalarının, topluluk farkındalığının ve mayın/patlayıcı risk farkındalık eğitimlerinin sürdürülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Resim 1. İdlib'de yaşlı kadınlarla odak grup görüşmesi

Patlamamış mühimmat bulunduğunu belirten katılımcıların yanıtları, kirliliğin ağırlıklı olarak geçim kaynakları ve yaşam alanlarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Patlamamış mühimmatın en sık tarım arazilerinde (%77) ve terk edilmiş veya kısmen yıkılmış binalarda (%64) görüldüğü bildirilmiştir. Bu durum, maruziyet risklerinin özellikle tarımsal faaliyetler ve hasar görmüş altyapıyla yakından bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır.

Patlamamış mühimmat varlığı ayrıca çatışma hatlarına yakın bölgelerde (%50) ve askeri alanların çevresinde (%27) de raporlanmıştır. Bu bulgular, geçmişte veya hâlihazırda çatışmalardan etkilenen

alanlarda risklerin devam ettiğine işaret etmektedir. Daha düşük oranlarda olmakla birlikte, yolların yakınında (%14), çöp döküm alanlarında (%9) ve hizmet merkezleri ile kampların çevresinde (%5) de maruziyet riski bildirilmiştir.

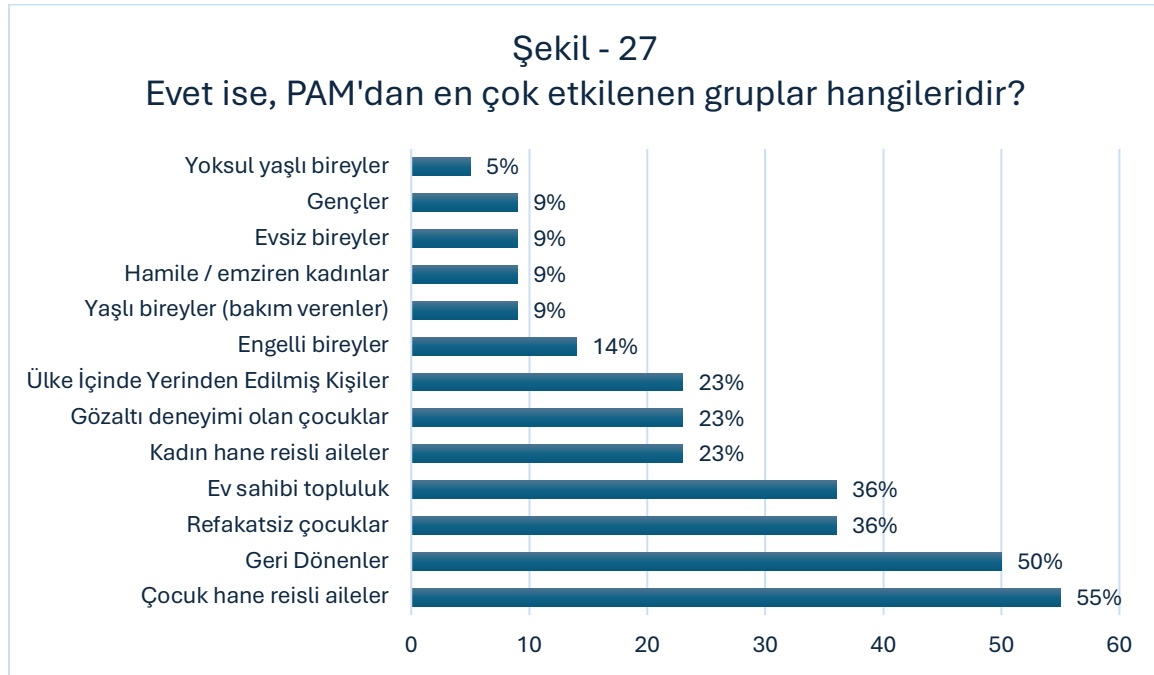
Genel olarak değerlendirildiğinde, patlamamış mühimmat risklerinin gündelik yaşam ve gelir elde etme faaliyetleri açısından kritik öneme sahip alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum özellikle çiftçiler, çocuklar ve hasar görmüş alanlarda veya bu alanların yakınında yaşayan haneler açısından sivil maruziyet riskini artırmaktadır.

Resim 2. Halep'teki erkeklerle yapılan odak grup görüşmesi.

Patlamamış mühimmat bulunduğunu belirten tüm katılımcılar, yaşadıkları bölgelerde patlamamış mühimmat kaynaklı olayların meydana geldiğini ifade etmiştir. Bu durum, söz konusu risklerin yalnızca algılanan bir tehdit olmadığını, aynı zamanda gerçek güvenlik olaylarına yol açtığını göstermektedir. En

yüksek olay sayısı Arran'da (8) bildirilirken, bunu Kafra (3) izlemiştir. Afrin, El Bab, Cinderes, Orem el-Coz, Kabasin, Salqin ve Susenbat'ta ise en az bir olay raporlanmıştır. Bu tablo, patlamamış mühimmat risklerinin belirli lokasyonlarda yoğunlaşsa da farklı bölgelerde siviller açısından somut güvenlik riskleri yaratmaya devam ettiğini ortaya koymaktadır.

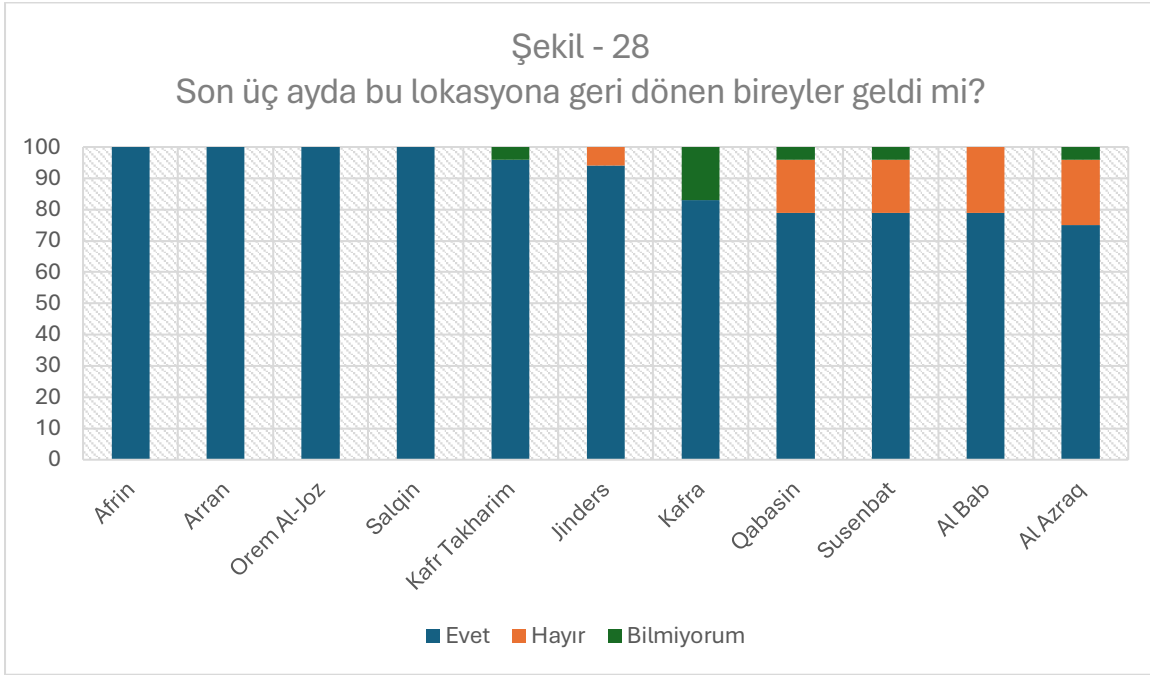

Patlamamış mühimmat risklerinden en fazla etkilenen gruplar arasında çocuk hane reisli aileler (%55) ve geri dönerler (%50) öne çıkmaktadır. Bunları refakatsiz veya ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar (%36) ile ev sahibi topluluk üyeleri (%36) izlemektedir. Kadın hane reisli aileler, ülke içinde yerinden edilmiş kişiler ve gözaltı deneyimi olan bireyler de (%23) etkilenen gruplar arasında yer almakta; bu durum patlamamış mühimmat risklerinin yerinden edilme, bağımlılık ilişkileri ve bakım sorumluluklarıyla güçlü biçimde kesiştiğini göstermektedir.

Engelli bireyler (%14), yaşlı bireyler (%9), hamile ve/veya emziren kadınlar (%9) ile evsiz bireyler (%9) de risklerden orantısız biçimde etkilenmektedir. Bu durum, patlamamış mühimmat risklerinin özellikle hareket kısıtlılığı bulunan ve yüksek kırılabilirliğe sahip bireyler açısından daha ciddi sonuçlar doğurduğunu ortaya koymaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, patlamamış mühimmat kirliliğinin özellikle çocuklar ve yerinden edilmiş topluluklar açısından ciddi bir koruma riski oluşturduğu görülmektedir. Bu durum, yüksek risk altındaki gruplar ve lokasyonlara odaklanan hedefli mayın/patlayıcı risk farkındalık çalışmaları, topluluk bilgilendirme faaliyetleri ve yönlendirme mekanizmalarının güçlendirilmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Yerinden Edilme Hareketliliği ve Geri Dönüş Hakkı

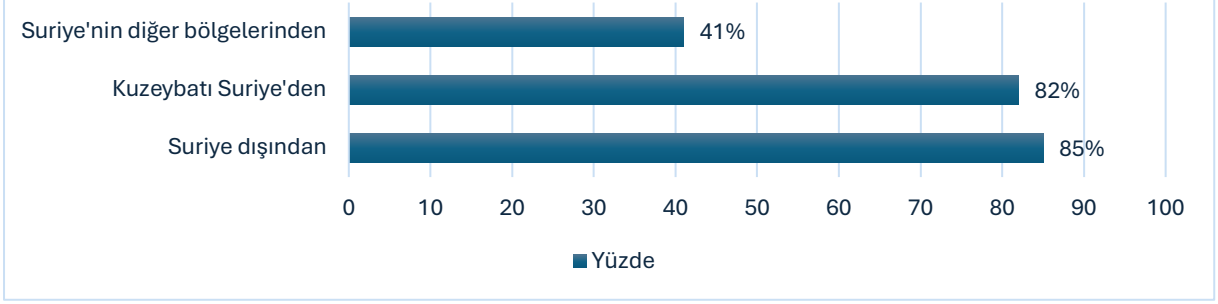
Çevresel güvenlik risklerinin yanı sıra, değerlendirme aynı zamanda nüfus hareketliliği dinamiklerini ve bireylerin geri dönüşü kalıcı bir çözüm olarak ne ölçüde değerlendirebildiğini de ele almaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%90), son üç ay içinde yaşadıkları bölgelere geri dönen kişilerin geldiğini belirtmiştir. Bu durum, değerlendirilen tüm alanlarda nüfus hareketliliğinin devam ettiğini göstermektedir.

Geri dönüş hareketliliği en yoğun biçimde Afrin, Arran, Orem el-Coz ve Salqin'de gözlemlenmiş; bu lokasyonlarda katılımcıların tamamı (%100) bölgelerine geri dönen kişilerin geldiğini ifade etmiştir. Kafr Takharim (%96), Cinderes (%94) ve Kafra'da (%83) da yüksek oranlar bildirilmiş olup, geri dönüşün hem Halep hem de İdlib genelinde yaygın bir eğilim olmaya devam ettiğine işaret etmektedir.

Daha düşük olmakla birlikte dikkat çekici düzeyde geri dönüş hareketliliği Kabasin (%79), Susenbat (%79), El Bab (%79) ve El Azrak'ta (%75) da raporlanmıştır. Bununla birlikte, bazı lokasyonlarda verilen "hayır" ve "bilmiyorum" yanıtları; geri dönüş dinamiklerine ilişkin farkındalığın değişkenlik gösterdiğini ve nüfus hareketlerinin bağlama özgü ve akışkan bir yapıya sahip olduğunu düşündürmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, geri dönüş hareketlerinin aktif biçimde devam ettiği; ancak bu sürecin yerel koşullar, güvenlik düzeyi, istikrar ve hizmetlere erişim gibi faktörlerden önemli ölçüde etkilendiği görülmektedir.

Şekil - 29
Evet ise, nereden geldiler? (çoklu seçim)

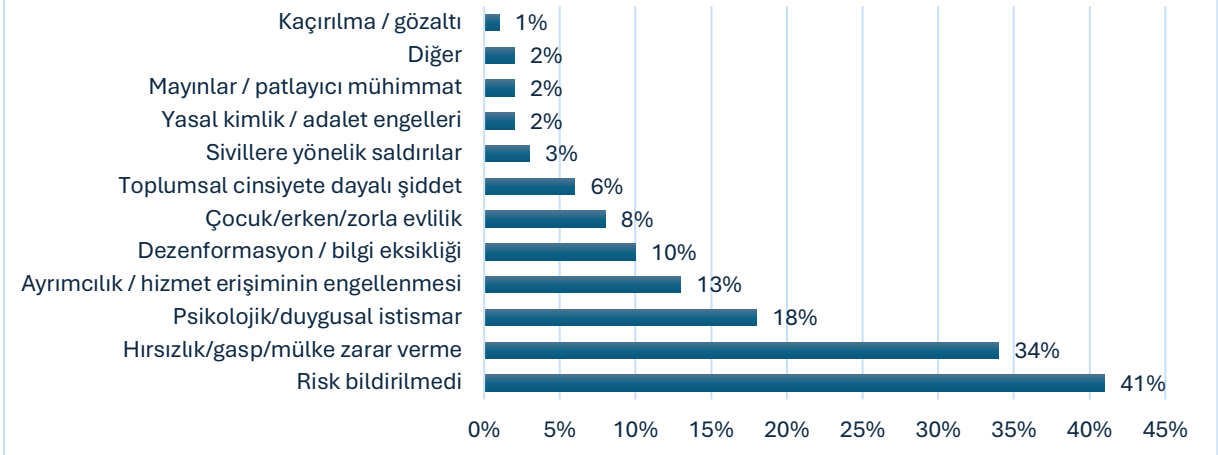

Önceki bulgularla uyumlu şekilde, geri dönüş hareketlerinin hem ülke içi hem de sınır ötesi dinamiklerden etkilendiği görülmektedir. Şekil 29'da görüldüğü üzere, bölgelerine geri dönen kişilerin geldiğini belirten katılımcıların büyük çoğunluğu, geri dönenlerin Suriye dışından geldiğini ifade etmiştir (%85). Bunu Kuzeybatı Suriye içerisindeki hareketlilik (%82) ve Suriye'nin diğer bölgelerinden gerçekleşen dönüşler (%41) izlemektedir.

Bu örüntü, Suriye'de son dönemde yaşanan siyasi ve güvenlik bağlamındaki değişimlerle ilişkilendirilmektedir. Söz konusu gelişmelerin, geri dönüşün güvenli ve uygulanabilir olduğuna yönelik algıyı güçlendirerek sınır ötesi geri dönüş hareketlerini teşvik ettiği değerlendirilmektedir. Aynı zamanda, Kuzeybatı Suriye içerisindeki yüksek hareketlilik düzeyi; yerinden edilme, barınma koşulları ve hizmetlere erişim gibi faktörlerin etkisiyle bölge içindeki nüfus hareketlerinin devam ettiğini göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, geri dönüş dinamiklerinin karmaşık ve çok yönlü bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, bağlama duyarlı, esnek ve yeniden entegrasyonu destekleyen koruma müdahalelerine duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

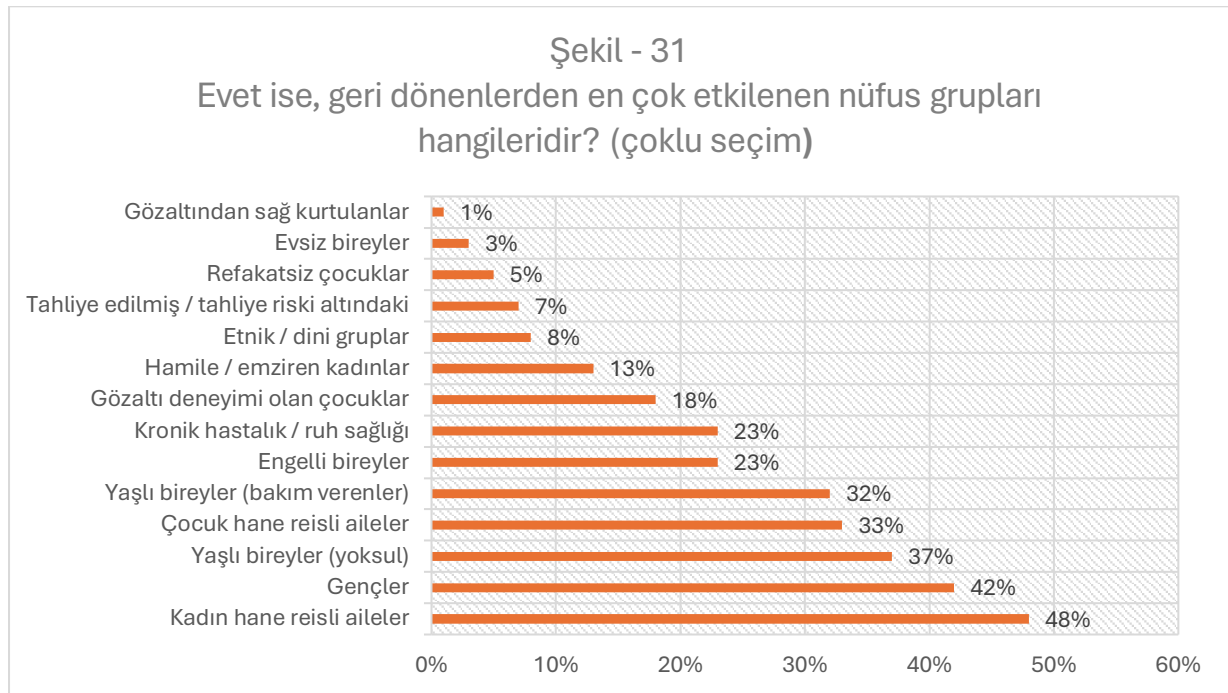
Şekil - 30
Evet ise, karşılaştıkları temel koruma riskleri nelerdir?
(çoklu seçim)

Koruma sonuçları açısından değerlendirildiğinde, geri dönen bireylerin deneyimlerinin farklılaştığı görülmektedir. Katılımcıların %41'i geri dönenlerin herhangi bir koruma riskiyle karşılaşmadığını belirtirken, önemli bir kısmı çeşitli zarar ve ihlal biçimlerine maruz kaldığını ifade etmiştir. En yaygın bildirilen risk; hırsızlık, gasp, zorla tahliye veya kişisel mülkün tahrip edilmesi (%34) olurken, bunu psikolojik veya duygusal zorlanma (%18) ile ayrımcılık ya da kaynak ve hizmetlere erişimin engellenmesi (%13) izlemektedir. Yanlış bilgilendirme ve bilgiye sınırlı erişim (%10) de öne çıkan riskler arasında yer almaktadır.

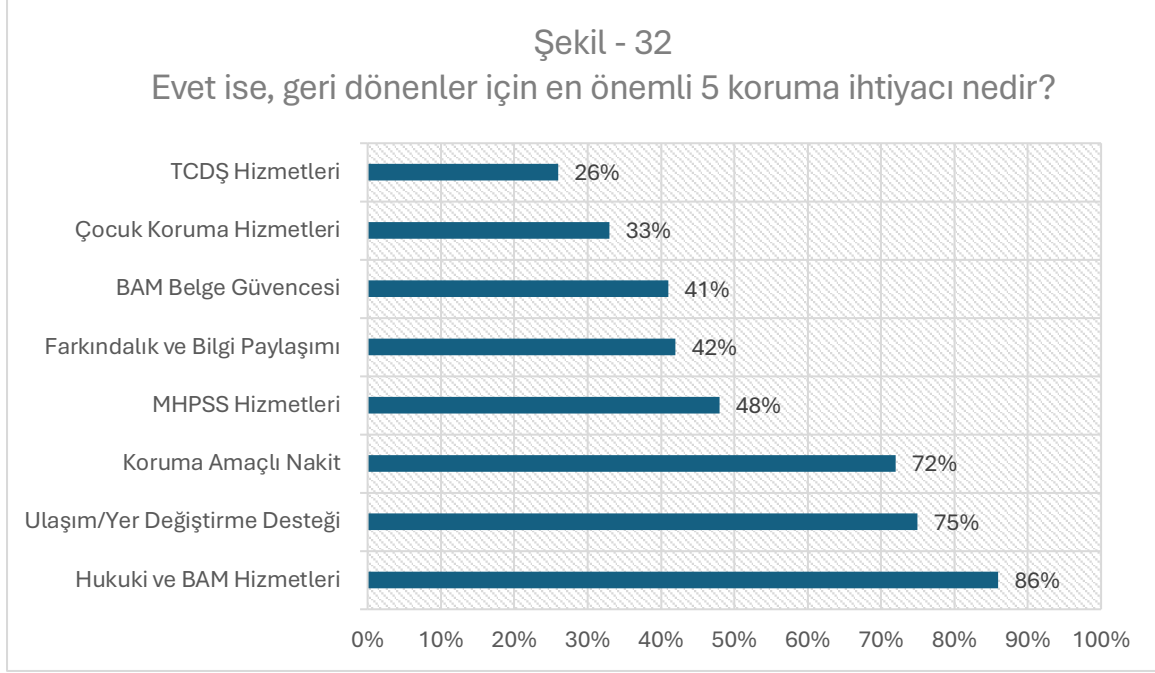
Daha düşük oranlarda bildirilmekle birlikte, çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik (%8), toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (%6) ve sivillere veya sivil varlıklara yönelik saldırılar (%3) gibi yüksek risk düzeyine sahip ihlaller de dikkat çekmektedir. Ayrıca yasal belge ve adalete erişimde yaşanan engeller ile mayın ve patlayıcı mühimmat riskine maruz kalma da (%2) bildirilen sorunlar arasında yer almaktadır.

Katılımcıların önemli bir bölümünün herhangi bir risk bildirmemesi, koruma risklerinin nasıl algılandığına ilişkin farklılıklardan ve bazı zarar biçimlerinin zaman içinde normalleşmiş olmasından kaynaklanıyor olabilir. Genel olarak değerlendirildiğinde, geri dönüşün her zaman tam güvenlik anlamına gelmediği; geri dönen bireylerin maddi, sosyal ve psikososyal risklerle karşı karşıya kalmaya devam ettiği görülmektedir. Bu durum, koruma odaklı yeniden entegrasyon desteklerine duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

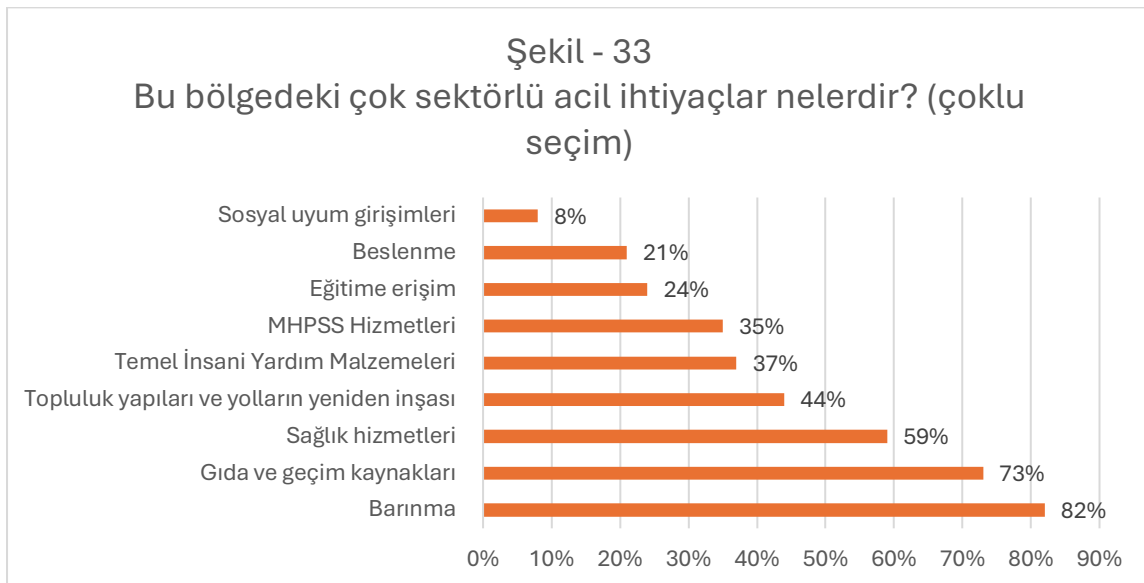
Geri dönüş dinamiklerinin, bağımlılık düzeyi ve kırılganlığı daha yüksek olan hane ve bireyleri orantısız biçimde etkilediği görülmektedir. En fazla etkilenen gruplar arasında kadın hane reisli aileler (%48), gençler (%42) ve yoksulluk içinde yaşayan yaşlı bireyler (%37) öne çıkmaktadır. Bunları çocuk hane reisli aileler (%33) ile bakım sorumluluğu bulunan yaşlı bireyler (%32) izlemektedir.

Engelli bireyler ve kronik hastalığı olan bireyler (her ikisi de %23) de önemli ölçüde etkilenen gruplar arasında yer almakta; bu durum sağlık ve engellilik temelli kırılganlıkların geri dönüş sürecine bağlı risklerle kesiştiğini göstermektedir. Ayrıca gözaltı deneyimi olan yetişkinler ve çocuklar (%18) ile hamile ve/veya emziren kadınlar (%13), geri dönüş hareketleriyle ilişkili koruma risklerinin çok boyutlu yapısını ortaya koymaktadır.

Öncelikli ihtiyaçlar açısından değerlendirildiğinde, geri dönen bireylerin ağırlıklı olarak hukuki ve koruma odaklı desteğe ihtiyaç duyduğu görülmektedir. En yaygın bildirilen ihtiyaç hukuki destek ile barınma, arazi ve mülkiyet hizmetleri (%86) olurken, bunu ulaşım ve yeniden yerleşim desteği (%75) ile koruma amaçlı nakit desteği (%72) izlemektedir. Ruh sağlığı ve psikososyal destek hizmetleri (%48) ile farkındalık ve bilgilendirme faaliyetleri (%42) de önemli ihtiyaç alanları arasında yer almakta; bu durum geri dönen bireylerin yalnızca maddi desteğe değil, aynı zamanda hizmetlere ve risklere erişim konusunda rehberliğe de ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Ek olarak, barınma, arazi ve mülkiyet alanında koruma ve belgelendirme desteği (%41), çocuk koruma hizmetleri (%33) ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet hizmetleri (%26) de öne çıkan ihtiyaçlar arasında yer almaktadır. Bu durum, geri dönüş süreçlerinin barınma güvencesizliği, hane temelli kırılmalıklar ile toplumsal cinsiyet ve yaş temelli risklerle yakından ilişkili olduğuna dair önceki bulguları desteklemektedir.

Koruma odaklı ihtiyaçların ötesinde, bulgular geri dönüş süreçlerinin çok sektörlü ve kapsamlı ihtiyaçlarla şekillendiğini göstermektedir. En yaygın bildirilen ihtiyaçlar barınma (%82) ile gıda ve geçim kaynakları desteği (%73) olurken, bunları sağlık hizmetleri (%59) ve topluluk altyapısı ile yolların yeniden inşası (%44) izlemektedir. Gıda dışı temel ihtiyaç malzemeleri (%37), ruh sağlığı ve psikososyal destek hizmetleri (%35), eğitime erişim (%24) ve beslenme desteği (%21) de güvenli ve onurlu geri dönüşün sağlanabilmesi için gerekli destek alanları arasında öne çıkmaktadır.

Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, geri dönüşün yalnızca bir koruma meselesi olmadığı; hukuki destek, psikososyal hizmetler, barınma ve geçim kaynakları gibi farklı sektörleri kapsayan bütüncül müdahaleler gerektiren çok boyutlu bir süreç olduğu görülmektedir.

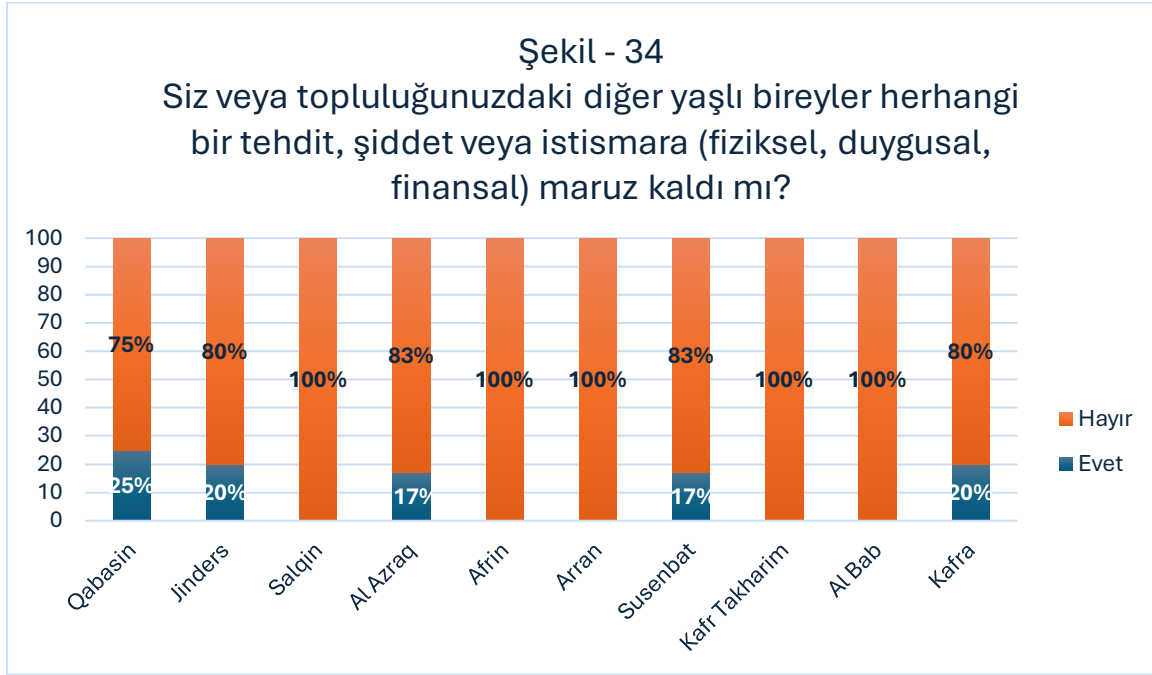
Yaşlı Bireylerin Karşılaştığı Koruma Riskleri

Kadınları, çocukları ve geri dönen bireyleri etkileyen risklere ek olarak, değerlendirme yaşlı bireylerin karşı karşıya kaldığı kendine özgü ve birbiriyle kesişen koruma risklerini de ortaya koymaktadır. Bu riskler; güvenlik ve şiddet, temel hizmetlere erişim, sağlık ve iyi olma hali, aile ve toplumsal destek mekanizmaları, yerinden edilme, hareketlilik ve barınma, katılım ve kapsayıcılık ile hukuki haklara erişim gibi birçok alanı kapsamaktadır.

Bu birbiriyle bağlantılı alanlarda yaşlı bireyler; yaşa bağlı sağlık sorunları, hareket kısıtlılığı, bakım veren kişilere bağımlılık, bilgi ve hizmetlere sınırlı erişim ile zayıflayan aile ve topluluk destek mekanizmaları nedeniyle daha yüksek düzeyde kırılganlık yaşamaktadır. Bu faktörler, değerlendirme kapsamında tespit edilen barınma, arazi ve mülkiyet güvencesizliği, geri dönüş süreçlerine bağlı riskler ve hizmetlere erişim engelleri gibi daha geniş koruma sorunlarıyla birleşerek yaşlı bireyler üzerinde çok katmanlı ve çoğu zaman görünmez kalan zarar biçimlerine yol açmaktadır.

Hane halkı anketi kapsamında toplanan nicel verilere ek olarak, Halep bölgesinde (El Bab ve Kabasin) ve İdlib bölgesinde (Salqin ve Orem el-Coz) yaşayan toplam 67 yaşlı kadın ve erkekle sekiz odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar ağırlıklı olarak 60–69 ve 70–79 yaş gruplarından seçilmiş olup, farklı topluluk deneyimlerinin ve her iki cinsiyetin temsil edilmesi hedeflenmiştir. Odak grup görüşmeleri; hizmetlere erişim, sağlık ihtiyaçları, sosyal koruma, katılım ve hukuki haklara ilişkin yaşlı bireylerin deneyimlerini daha derinlemesine anlamak ve anket bulgularını desteklemek amacıyla kullanılmıştır.

Güvenlik ve Şiddet Riskleri

Önceki güvenlik ve hane temelli risk bulgularıyla uyumlu şekilde, değerlendirme yaşlı bireylere yönelik doğrudan tehdit, şiddet veya istismar vakalarının görece düşük düzeyde bildirildiğini, ancak tamamen yok olmadığını göstermektedir. Katılımcıların %13'ü topluluklarında yaşlı bireylerin tehdit, şiddet veya istismara maruz kaldığını belirtirken, çoğunluk (%88) bu tür olayların yaşanmadığını ifade etmiştir.

Bildirilen vakalar özellikle Kabasin (%25), Cinderes (%20), El Azrak (%17), Susenbat (%17) ve Kafra'da (%20) yoğunlaşmaktadır. Bu durum, risklerin yaygın ve sistematik olmaktan ziyade belirli lokasyonlarda ortaya çıktığını göstermektedir. Bununla birlikte, genel oranların düşük olması yaşlı bireylerin güvenlik risklerinden tamamen korunmuş olduğu anlamına gelmemektedir. Özellikle sosyal baskıların yoğun olduğu, yerinden edilme dinamiklerinin devam ettiği ve koruyucu mekanizmaların zayıfladığı bağlamlarda yaşlı bireylerin farklı güvenlik risklerine maruz kalabildiği anlaşılmaktadır.

Önceki bölümlerde ortaya konan hane içi şiddet ve psikososyal zorlanma bulgularıyla birlikte değerlendirildiğinde, yaşlı bireyleri etkileyen risklerin eksik bildiriliyor veya zaman içinde normalleşmiş olabileceği düşünülmektedir. Bu durum özellikle şiddetin aile veya topluluk içinde yaşandığı ortamlarda daha belirgin hale gelmektedir. Bu nedenle, yaşlı bireylere yönelik yaş duyarlı koruma izleme mekanizmaları ile topluluk temelli koruyucu yaklaşımların güçlendirilmesi önem taşımaktadır.

Halep bölgesinde (El Bab ve Kabasin) ve İdlib bölgesinde (Salqin ve Orem el-Coz) yaşlı kadın ve erkeklerle gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri de büyük ölçüde bu bulguları desteklemektedir. Katılımcılar, yaşadıkları toplulukları genel olarak güvenli ortamlar olarak tanımlamış; kamusal ve özel alanlarda yaygın doğrudan şiddet olaylarının bulunmadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte, görüşmeler sosyal izolasyon ve bağımlılık ilişkileriyle bağlantılı daha görünmez koruma risklerine dikkat çekmiştir. Özellikle güçlü aile desteğine sahip olmayan yaşlı bireylerin — başta 70–79 yaş aralığındaki yaşlı kadınlar olmak üzere — ihmal ve topluluk desteğinin azalması gibi risklere daha açık olduğu belirtilmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, yaşlı bireylere yönelik açık şiddet vakaları sınırlı görünse de; koruma risklerinin ihmal, sosyal dışlanma ve bağımlılık ilişkileri üzerinden ortaya çıkabildiği anlaşılmaktadır. Bu durum özellikle sınırlı aile desteğine sahip yaşlı bireyler açısından daha belirgin hale gelmektedir.

Temel Hizmetlere Erişim

Önceki güvenlik ve kırılganlık bulgularıyla bağlantılı olarak, nitel veriler yaşlı bireylerin temel insani hizmetlere erişimde çok boyutlu ve birbiriyle bağlantılı engellerle karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Değerlendirilen tüm lokasyonlarda öne çıkan temel sorunlar; sağlık hizmetlerine sınırlı erişim, ilaç yetersizliği, ulaşım eksikliği ve yaş dostu hizmet sunum mekanizmalarının yetersizliği olmuştur.

Sağlık hizmetlerine erişim en kritik sorun alanı olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar sağlık merkezlerinde ilaç eksikliği yaşandığını, özellikle kalp hastalıkları, kolesterol gibi kronik rahatsızlıklara ve kansere yönelik ilaçların yüksek maliyetli olduğunu ve uzman doktor eksikliği bulunduğunu sıklıkla ifade etmiştir. Bazı lokasyonlarda yaşlı bireylerin temel ilaçları kendi imkânlarıyla temin etmek zorunda kaldığı veya aile desteğine bağımlı olduğu belirtilirken, ücretsiz ya da desteklenmiş sağlık hizmetlerinin sınırlı veya erişilemez olduğu vurgulanmıştır. Bu bulgular, değerlendirme boyunca ortaya çıkan sağlık temelli kırılganlıkların ekonomik kısıtlar ve hizmetlere sınırlı erişimle kesiştiğine ilişkin önceki bulgularla örtüşmektedir.

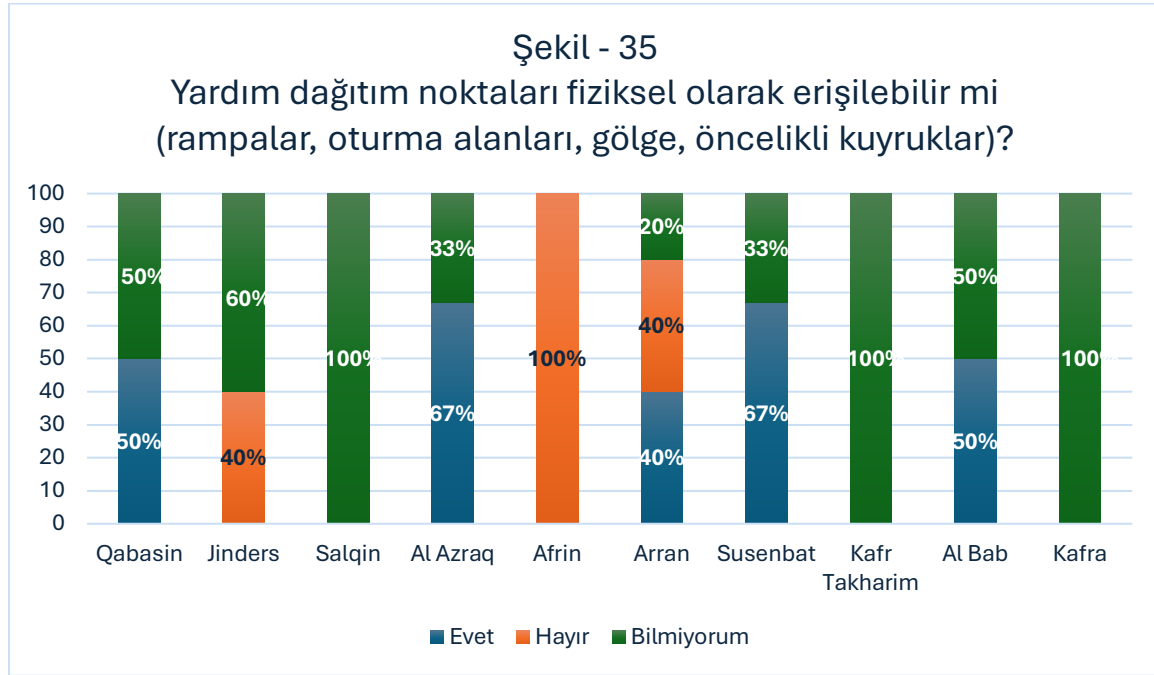
Hareketlilik ve ulaşım engelleri de hizmetlere erişimdeki zorlukları daha da derinleştirmektedir. Sağlık kuruluşlarına olan mesafe, özel ulaşım araçlarının bulunmaması ve refakat desteğinin yetersizliği özellikle hareket kısıtlılığı veya kronik hastalığı bulunan yaşlı bireyleri olumsuz etkilemektedir. Bazı lokasyonlarda yaşlı bireylerin hizmet noktalarına fiziksel olarak ulaşamadığı ve bu nedenle insani yardımlardan fiilen dışlandığı ifade edilmiştir. Bu durum, hareket özgürlüğü ve hizmetlere erişime ilişkin önceki bulgularla uyumlu olup, yapısal engellerin işlevsel kısıtlılığı bulunan bireyleri orantısız biçimde etkilediğini göstermektedir.

Buna ek olarak, gıda dışı temel ihtiyaç malzemelerine, gıda yardımına ve diğer insani yardım türlerine erişimin sınırlı olduğu belirtilmiş; bazı lokasyonlarda yaşlı bireylere yönelik özel destek mekanizmalarının tamamen bulunmadığı ifade edilmiştir. Aşırı kalabalık, uzmanlaşmış hizmet alanlarının eksikliği ve yaşa duyarlı hizmet sunum mekanizmalarının yetersizliği de yaşlı bireylerin mevcut yardım sistemleri içinde daha fazla dışlanmasına yol açmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, yaşlı bireylerin temel hizmetlere erişimde sistematik engellerle karşılaştığı görülmektedir. Bu engeller; sağlık ihtiyaçları, hareket kısıtlılığı, ekonomik bağımlılık ve yeterince kapsayıcı olmayan insani yardım programlarının birleşiminden kaynaklanmaktadır. Yaşa bağlı hareket kısıtlılıklarının ekonomik engeller ve kapsayıcı olmayan hizmet sunumuyla kesişmesi, yaşlı bireylerin hizmetlere erişiminde çok katmanlı kırılganlıklar yaratmaktadır.

Odak grup görüşmeleri de temel hizmetlere erişimde önemli coğrafi ve demografik farklılıklar bulunduğunu ortaya koymuştur. Halep bölgesindeki (El Bab ve Kabasin) katılımcılar — özellikle 60–69 yaş aralığındaki erkekler — yaşlı bireylere yönelik son dönemde herhangi bir insani yardım dağıtım yapılmadığını ve birçok yaşlı bireyin sağlık giderleri de dahil olmak üzere temel ihtiyaçlarını karşılamak için kişisel gelirine veya aile desteğine bağımlı olduğunu belirtmiştir. Bazı durumlarda, kamu çalışanı statüsünde değerlendirilen yaşlı bireylerin sağlık ve ekonomik kırılganlıkları devam etmesine rağmen insani yardımlardan dışlandığı ifade edilmiştir.

Buna karşılık, İdlib bölgesindeki (Salqin ve Orem el-Coz) katılımcılar — 60–79 yaş aralığındaki kadın ve erkekler dahil olmak üzere — yerel sağlık merkezleri aracılığıyla birinci basamak sağlık hizmetlerine görece daha kolay erişebildiklerini belirtmiştir. Bununla birlikte, her iki bölgede de laboratuvar hizmetleri, rehabilitasyon, göz sağlığı ve diş sağlığı gibi uzmanlaşmış sağlık hizmetlerine erişimin; mesafe, ulaşım maliyetleri ve hareket kısıtlılığı nedeniyle sınırlı kaldığı vurgulanmıştır. Özellikle tüm yaş gruplarından yaşlı kadınlar ve 70–79 yaş grubundaki katılımcılar, sağlık kuruluşlarına erişimde refakatçi ve aile desteğine duydukları ihtiyacı öne çıkarmış; bu durum yaş, toplumsal cinsiyet ve hareket kısıtlılığının hizmetlere erişim üzerindeki kesişen etkilerini görünür kılmıştır.

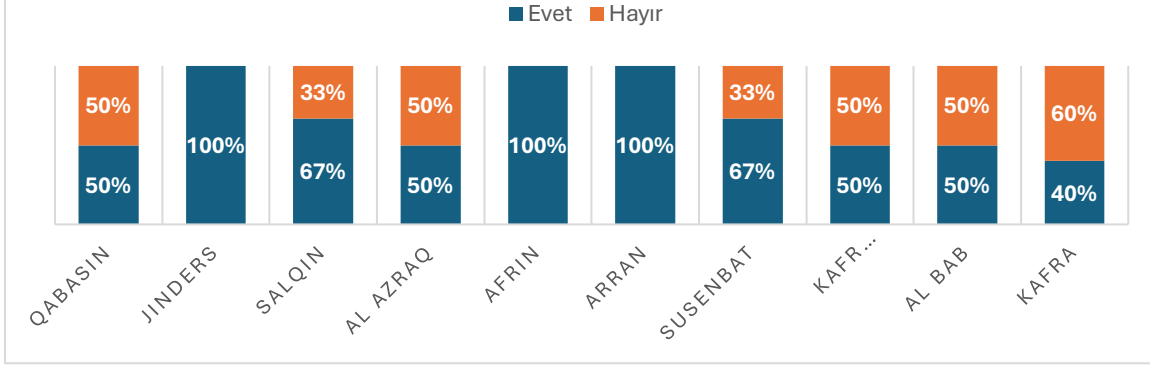

Şekil 35'te yer alan veriler, hareketlilik ve hizmetlere erişim konusunda daha önce tespit edilen engellerle uyumlu şekilde, insani yardım dağıtım noktalarının fiziksel erişilebilirliğinin yaşlı bireyler açısından önemli bir sorun olmaya devam ettiğini göstermektedir. Katılımcıların yalnızca %33'ü dağıtım noktalarının fiziksel olarak erişilebilir olduğunu belirtirken, %15'i erişilebilir olmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların yarısından fazlası ise (%53) dağıtım noktalarından hiç yardım almadığını veya bu konuda bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

Bu tablo, yaşlı bireylerin önemli bir bölümünün yardım mekanizmalarının dışında kaldığını veya mevcut hizmetlere erişim konusunda yeterli bilgiye ve pratik imkânlarla sahip olmadığını göstermektedir. "Hiç yardım almadım" yanıtlarının yüksek oranlarda olması, önceki nitel bulgularla da örtüşmektedir. Bu durum; sınırlı saha erişimi, ulaşım engelleri ve yaş duyarlı hizmet sunum mekanizmalarının eksikliği nedeniyle birçok yaşlı bireyin mevcut insani yardım sistemleri içinde görünmez kaldığını düşündürmektedir. Dağıtım noktalarının erişilebilir olduğu belirtilen lokasyonlarda dahi; mesafe, refakat desteği eksikliği, aşırı kalabalık ve önceliklendirme mekanizmalarının bulunmaması gibi faktörlerin etkili erişimi sınırlamaya devam ettiği görülmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, erişim engellerinin yalnızca fiziksel boyutla sınırlı olmadığı; aynı zamanda yapısal ve sistematik nitelik taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu durum, yaşlı bireyleri kapsayıcı insani yardım programlarındaki daha geniş boşluklara işaret etmektedir.

ŞEKİL - 36 SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞMEKTE GÜÇLÜK YAŞIYOR MUSUNUZ (MESAFE, ULAŞIM, MALİYETLER, HAREKET KISITLILIĞI)?

Yukarıdaki grafikte yer alan veriler, insani yardım dağıtım noktalarının fiziksel erişilebilirliği konusunda daha önce tespit edilen engellerle uyumlu şekilde, yaşlı bireylerin sağlık hizmetlerine erişimde de ciddi zorluklarla karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Özellikle Cinderes, Afrin ve Arran'da katılımcıların tamamı sağlık hizmetlerine erişimde güçlük yaşadığını belirtmiştir. Genel olarak katılımcıların %68'i sağlık hizmetlerine erişimde engeller bulunduğunu ifade ederken, yalnızca %32'si herhangi bir sorun yaşamadığını belirtmiştir. Bu durum, sağlık hizmetlerine erişim engellerinin değerlendirilen tüm lokasyonlarda yaygın olduğunu ortaya koymaktadır.

Nitel veriler, bu zorlukların temel olarak ulaşım sorunları, yüksek maliyetler ve sağlık kuruluşlarına olan uzun mesafelerden kaynaklandığını göstermektedir. Katılımcılar özellikle toplu taşıma eksikliği, ulaşım ücretlerinin karşılanamaması ve özel ulaşım araçlarının bulunmamasını önemli engeller arasında sıklıkla vurgulamıştır. Bu durum özellikle uzmanlaşmış sağlık hizmetlerine erişimde daha belirgin hale gelmektedir. Kafr Takharim'de bir katılımcı durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Özellikle akşam saatlerinde toplu taşımanın bulunmaması nedeniyle, uzmanlık hizmeti sunan hastanelere ulaşmak için özel ulaşım imkânının olmaması erişimi zorlaştırmaktadır.”

Benzer şekilde, Salqin'de yaşayan bir yaşlı birey aşağıdaki ifadeyi kullanmıştır:

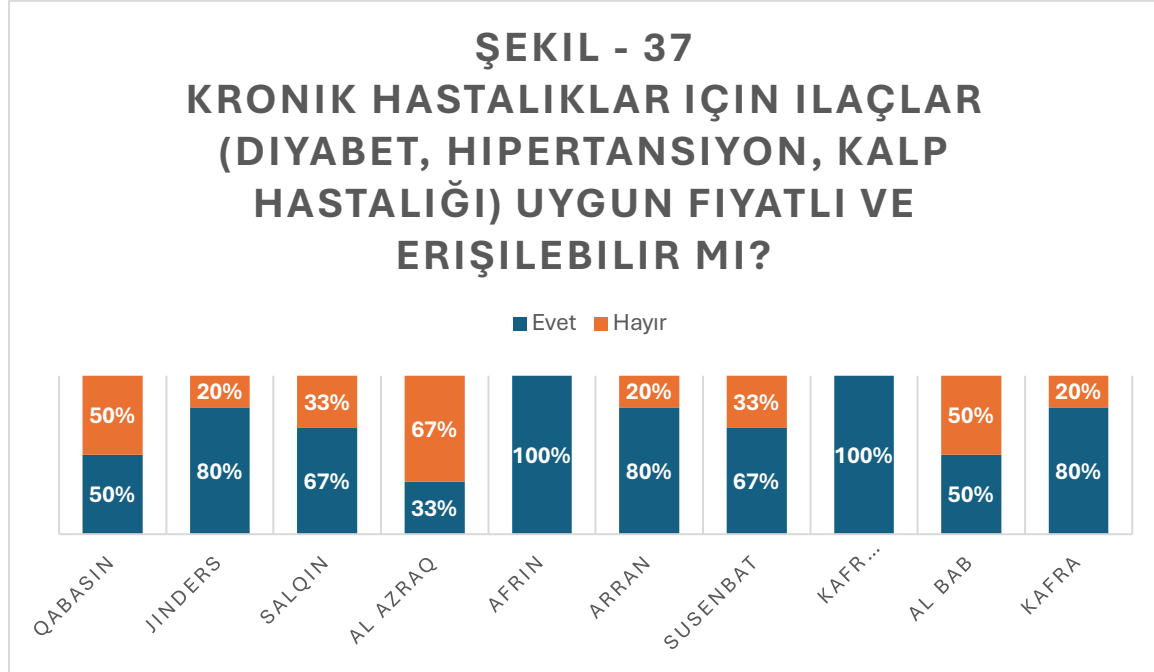
“Yaşadığım yerden sağlık noktalarına toplu taşıma yok ve özel bir ulaşım aracım da bulunmuyor. Bu nedenle uzun bir mesafeyi yürümek zorunda kalıyorum.”

Bazı lokasyonlarda yaşlı bireylerin MR görüntüleme veya kanser tedavisi gibi uzmanlaşmış sağlık hizmetlerine ulaşabilmek için uzun mesafeler kat etmek zorunda kaldığı; çoğu zaman refakatçi veya yeterli destek olmadan hareket ettiği belirtilmiştir.

Maddi engeller de sağlık hizmetlerine erişim sorunlarını daha da derinleştirmektedir. Yüksek ilaç maliyetleri, sınırlı gelir kaynakları ve hem ulaşım hem de sağlık giderlerini karşılayamama durumu sıklıkla dile getirilmiş; bu nedenle birçok yaşlı bireyin gerekli sağlık hizmetlerini ertelemek veya tamamen vazgeçmek zorunda kaldığı ifade edilmiştir. Bu bulgular, daha önce ortaya konan ilaç eksikliği

ve aile desteğine bağımlılık bulgularıyla da örtüşmekte; ekonomik bağımlılık ve karşılanmayan sağlık ihtiyaçlarının devam ettiğini göstermektedir.

Genel olarak nicel ve nitel bulgular birlikte değerlendirildiğinde, yaşlı bireylerin sağlık hizmetlerine erişiminde karşılaşılan engellerin geçici veya münferit değil; hareket kısıtlılığı, ekonomik zorluklar ve yeterince erişilebilir olmayan sağlık hizmeti sunumuyla bağlantılı yapısal ve sistematik sorunlardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Şekil 37’de yer alan veriler, sağlık hizmetlerine erişimde daha önce tespit edilen engellerle uyumlu şekilde, kronik hastalıklara yönelik ilaçların erişilebilirliği ve karşılanabilirliğinin yaşlı bireyler açısından önemli bir sorun olmaya devam ettiğini göstermektedir. Katılımcıların %68’i ilaçların erişilebilir ve karşılanabilir olduğunu belirtirken, üçte birlik bir kesim (%33) bunun mümkün olmadığını ifade etmiştir. Bu durum; diyabet, hipertansiyon ve kalp hastalıkları gibi kronik rahatsızlıkların tedavisinde ciddi erişim boşlukları bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Nitel veriler, ilaçların kısmen mevcut olduğu durumlarda dahi maliyetlerinin oldukça yüksek olduğunu ve yaşlı bireylerin çoğu zaman diğer temel ihtiyaçlarından feragat ederek ilaç temin etmeye çalıştığını göstermektedir. Katılımcılar; özel eczanelere başvurduklarını, borç almak zorunda kaldıklarını veya aile desteğine bağımlı olduklarını sıklıkla ifade etmiştir. Kabasin’de bir katılımcı durumu şu şekilde aktarmıştır:

“Bazı ilaçlar mevcut ancak çoğu bulunmuyor. İlaçları satın almak zorunda kalıyorum ve bunun için diğer temel ihtiyaçlarımdan vazgeçiyorum.”

Benzer şekilde, Susenbat’taki katılımcılar da ekonomik baş etme mekanizmalarına dikkat çekmiştir. Bir katılımcı şu ifadeyi kullanmıştır:

“İlaçların yalnızca küçük bir kısmı mevcuttu ve bunları karşılayabilmek için borç almak zorunda kaldım.”

Öte yandan ilaç eksikliği de farklı bölgelerde öne çıkan sorunlardan biri olarak belirtilmiştir. El Azrak'tan bir katılımcı durumu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Kronik hastalıklara yönelik bazı ilaç türlerinde ciddi eksiklik bulunuyor ve bu ilaçlar ancak diğer temel ihtiyaçlardan feragat edilerek satın alınabiliyor.”

Farklı lokasyonlarda yaşlı bireylerin yüksek maliyetler, ücretsiz ilaç desteğinin yetersizliği veya ilaçların bulunamaması nedeniyle tedavilerini tamamen bırakmak zorunda kaldığı belirtilmiştir. Bu durum, kronik hastalıkların tedavisiz kalmasına ve sağlık risklerinin daha da artmasına yol açmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, bu bulgular ekonomik bağımlılık ve karşılanmayan sağlık ihtiyaçlarına ilişkin önceki örüntüleri desteklemektedir. Yaşlı bireylerin sağlık hizmetlerine erişiminin yalnızca fiziksel ve hareketlilikle ilgili engellerle değil; aynı zamanda ekonomik zorluklar ve uygun maliyetli ilaçlara sınırlı erişim nedeniyle de ciddi biçimde kısıtlandığı görülmektedir. Bütün bu veriler birlikte değerlendirildiğinde kronik sağlık sorunları, yaşlı bireylerin iyi olma halini olumsuz etkileyen, aile desteğine ve gayriresmî baş etme mekanizmalarına bağımlılığı artıran süreklilik gösteren bir koruma riskine dönüşmektedir.

Sağlık ve İyi Olma Hali

Sağlık hizmetlerine ve temel ilaçlara erişimde yaşanan engellerle bağlantılı olarak, yaşlı bireyler arasında kronik ve yaşa bağlı sağlık sorunlarının yaygın olduğu görülmektedir. Katılımcılar özellikle hipertansiyon, diyabet, kalp hastalıkları ile kemik ve eklem rahatsızlıklarının gündelik yaşamlarını önemli ölçüde etkilediğini belirtmiştir. Bu durum, düzenli sağlık hizmetlerine, sürekli ilaç teminine ve uzun vadeli bakım desteğine duyulan ihtiyacı artırmaktadır.

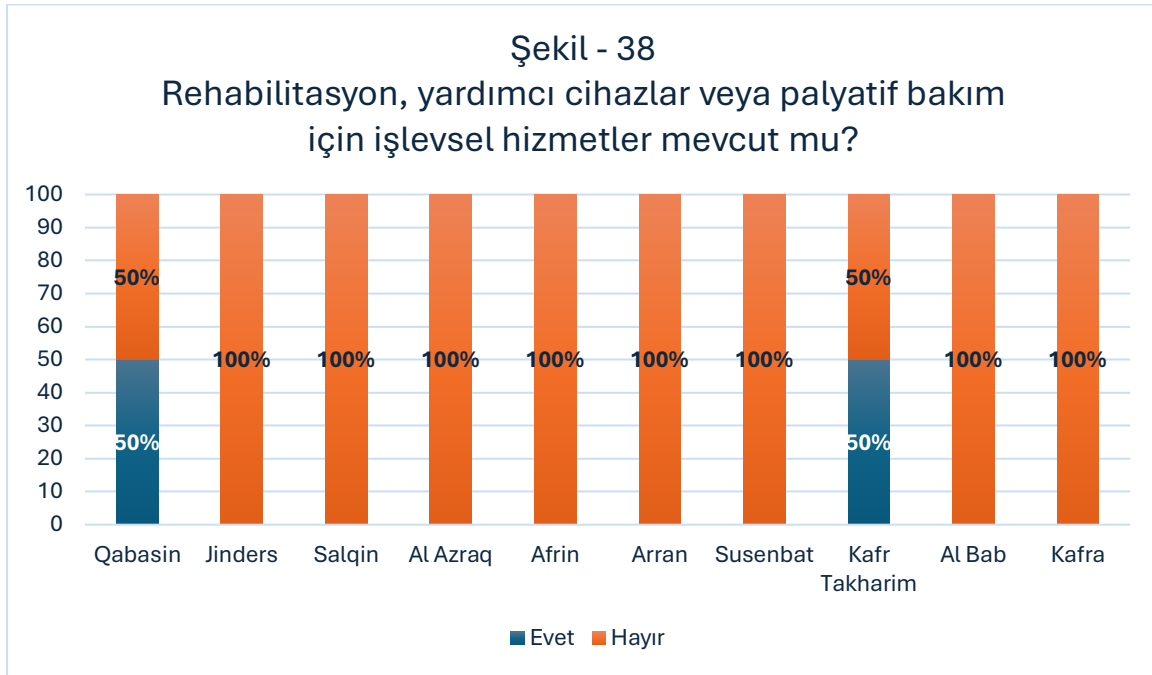
Katılımcılar ayrıca nörolojik hastalıklar, solunum ve sindirim sistemi rahatsızlıkları, bağışıklık sisteminin zayıflaması, kronik yorgunluk ve yaygın fiziksel ağrı gibi farklı sağlık sorunlarına da dikkat çekmiştir. Dış problemleri, görme bozuklukları ve hareket kabiliyetini etkileyen sağlık sorunları ise gündelik yaşam faaliyetlerini doğrudan etkilemekte ve ileri yaştaki bireylerin bağımsız yaşamlarını sürdürmesini zorlaştırmaktadır. Bu durum, günlük yaşamda dış desteğe duyulan ihtiyacı artırmaktadır.

Odak grup görüşmeleri de değerlendirilen tüm lokasyonlarda kronik hastalıkların yaygınlığını doğrulamıştır. Özellikle 60–69 ve 70–79 yaş gruplarındaki katılımcılar arasında hipertansiyon, diyabet, kalp hastalıkları, bel ve omurga problemleri, romatizma ve görme bozuklukları sıklıkla dile getirilmiştir. İdlib bölgesindeki katılımcılar ayrıca yaşlı erkekler arasında görme kaybının önemli bir sorun olduğunu vurgularken, yaşlı kadınlar meme kanseri ve hareket kabiliyetinin azalmasına bağlı kırıklar gibi toplumsal cinsiyete özgü sağlık risklerine dikkat çekmiştir.

Her iki bölgede de katılımcılar, topluluklarında rehabilitasyon hizmetleri ve yardımcı cihazların yetersizliğini vurgulamış; fizyoterapi, yardımcı ekipman veya uzman görüşüne ulaşabilmek için kent merkezlerine gitmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Bu engeller özellikle hareket kısıtlılığı yaşayan bireyleri, kadınları ve 70–79 yaş grubunu daha fazla etkilemektedir. Birçok durumda sağlık hizmetlerinden yararlanabilmek, aile üyelerinin ulaşım veya refakat desteği sağlayabilmesine bağlı hale gelmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, yaşlı bireylerin çoklu ve karmaşık sağlık sorunlarıyla karşı karşıya olduğu görülmektedir. Bu durum; kronik hastalık yönetimi, rehabilitasyon desteği ve temel ilaçlara

uygun maliyetli erişimi içeren entegre, erişilebilir ve yaş duyarlı sağlık hizmetlerine yönelik ihtiyacı ortaya koymaktadır. Aynı zamanda mevcut sağlık koşulları, yaşlı bireylerin özerkliğini azaltmakta, toplumsal yaşama katılımını sınırlandırmakta ve onları aile desteği ile kişisel baş etme mekanizmalarına daha bağımlı hale getirmektedir.

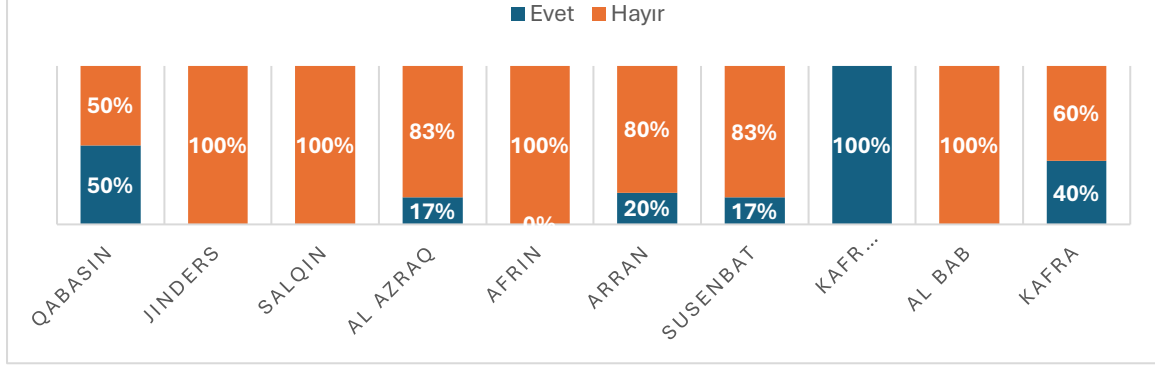

Şekil 38’de yer alan veriler, kronik ve yaşa bağlı hastalıkların yaygınlığıyla uyumlu şekilde, değerlendirilen lokasyonlarda rehabilitasyon, yardımcı cihaz ve palyatif bakım hizmetlerinde ciddi eksiklikler bulunduğunu göstermektedir. Katılımcıların yalnızca %8’i bu tür hizmetlerin mevcut olduğunu belirtirken, büyük çoğunluk (%93) yaşlı bireylerin rehabilitasyon ve uzun dönemli bakım ihtiyaçlarını karşılayabilecek işlevsel hizmetlerin bulunmadığını ifade etmiştir.

Bu hizmetlerin neredeyse tamamen yokluğu, yaşlı bireyler arasında yaygın olarak bildirilen hareket kısıtlılığı, kronik ağrı, nörolojik rahatsızlıklar ve işlev kaybı göz önünde bulundurulduğunda daha da kritik hale gelmektedir. Rehabilitasyon hizmetleri ve yardımcı cihazlara erişimin olmaması, yaşlı bireylerin aile üyeleri ve bakım veren kişilere bağımlılığını artırmakta; bu durum özerkliklerini ve kabul edilebilir yaşam koşullarını sürdürme kapasitelerini sınırlandırmaktadır.

Buna ek olarak, palyatif bakım hizmetlerinin eksikliği; ağır veya ilerleyici sağlık sorunları bulunan yaşlı bireyleri yönetilemeyen ağrı, psikolojik zorlanma ve kötüleşen iyi olma hali riskleriyle karşı karşıya bırakmaktadır. Mevcut tablo, yaşlı bireylerin sağlık ihtiyaçlarının boyutu ile yaşa uygun bakım hizmetlerinin erişilebilirliği arasında ciddi bir uyumsuzluk bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, rehabilitasyon ve palyatif bakım hizmetlerinin insani sağlık müdahalelerine entegre edilmesine yönelik acil ihtiyacı daha da görünür hale getirmektedir.

ŞEKİL - 39 İNSANI YARDIM AKTÖRLERİ SAĞLIK PROGRAMLARI TASARLARKEN İHTİYAÇLARINIZIN DIKKATE ALINDIĞINI DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

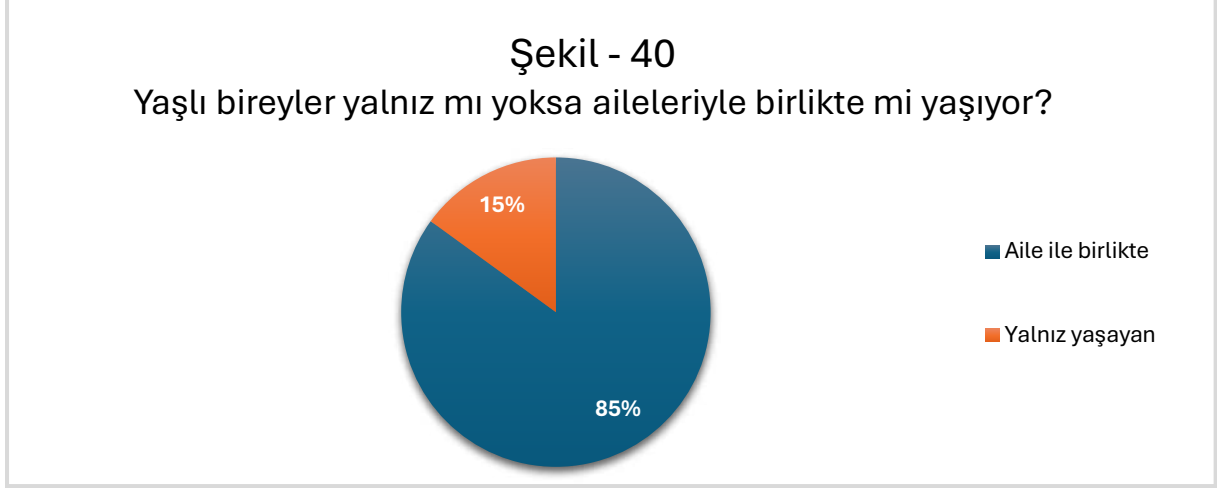
Lokasyonlar arası karşılaştırma, yaşlı bireylerin insani sağlık programlarının tasarım süreçlerine dahil edilme düzeyinde belirgin farklılıklar olduğunu göstermektedir. Kabasin’de (%50) ve Kafra’da (%40) sınırlı düzeyde olumlu görüşler bildirilmiş olsa da, Cinderes, Salqin, Afrin, El Bab ve Susenbat dahil olmak üzere birçok lokasyonda katılımcılar, yaşlı bireylerin ihtiyaçlarının insani sağlık programlarının tasarımında hiç dikkate alınmadığını ifade etmiştir.

Bu tablo, özellikle Cinderes, Susenbat ve El Azrak gibi lokasyonlarda yaygın olarak bildirilen kronik hastalıklar, kardiyovasküler rahatsızlıklar, diyabet ve genel fiziksel gerilemeye ilişkin önceki bulgularla örtüşmektedir. Sağlık ihtiyaçlarının yüksek düzeyde olmasına rağmen program tasarımında yaşlı bireylerin sınırlı ölçüde dikkate alınması, bu grupların çok katmanlı kırılganlıklarla karşı karşıya kaldığını ve mevcut sağlık müdahalelerinden yeterince yararlanamadığını göstermektedir. Aynı zamanda, yaşlı bireylerin mevcut programların planlama ve önceliklendirme süreçleri üzerinde etkide bulunma imkânlarının da oldukça sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, lokasyonlar arasındaki bu farklılıklar yaş duyarlı sağlık programlarına erişimin eşit olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, yaşlı bireylerin sağlık ihtiyaçlarının insani müdahale planlamasına sistematik biçimde entegre edilmesini sağlayacak, bağlama duyarlı ve coğrafi olarak hedeflenmiş stratejilere duyulan ihtiyacı güçlendirmektedir.

Aile, Topluluk ve Koruma

Aşağıdaki bulgular, yaşlı bireylerin büyük çoğunluğunun aileleriyle birlikte yaşadığını göstermektedir. Katılımcıların %85'i aile üyeleriyle aynı hanede yaşadığını belirtirken, %15'i yalnız yaşadığını ifade etmiştir. Bu durum, değerlendirilen lokasyonlarda aile temelli yaşam düzenlemelerinin yaşlı bireyler için temel destek mekanizması olmaya devam ettiğini göstermektedir.

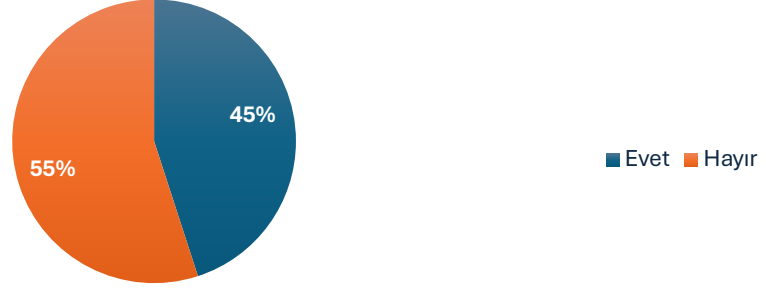
Ek nitel bulgular, yalnız yaşayan yaşlı bireylerin güvenlik ve destek mekanizmalarına erişiminin nasıl etkilendiğini ortaya koymaktadır. Yanıtlar, yalnız yaşayan yaşlı bireyler açısından dahi aile desteğinin temel baş etme mekanizması olmaya devam ettiğini göstermektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu, yaşlı bireylerin çoğunun aileleriyle birlikte yaşadığını, yalnız yaşayanların ise sınırlı sayıda olduğunu ifade etmiştir. Birçok katılımcı, yalnız yaşayan yaşlı bireylerin sağlık hizmetlerine erişim, gündelik ihtiyaçların karşılanması ve bakım süreçlerinde aile üyelerine veya topluluk desteğine bağımlı olduğunu belirtmiştir.

Bazı lokasyonlarda katılımcılar, aileleriyle yaşayan yaşlı bireylerin daha iyi bakım alabildiğini; yalnız yaşayanların ise akraba, komşu veya topluluk üyelerinden zaman zaman destek almadıkları durumlarda gündelik yaşamlarını sürdürmekte ve hizmetlere erişmekte daha fazla güçlük yaşadığını vurgulamıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, aile yapılarının ve gayriresmî topluluk ağlarının yaşlı bireylerin güvenliği ve destek mekanizmalarına erişiminde temel rol oynamaya devam ettiği görülmektedir.

Odak grup görüşmeleri de değerlendirilen bölgelerde yaşlı bireylerin iyi olma halinin sürdürülmesinde aile desteğinin merkezi rolünü doğrulamıştır. Katılımcılar; maddi destek, sağlık hizmetlerine erişim ve gündelik bakım ihtiyaçları açısından çocuklarına veya yakın akrabalarına bağımlı olduklarını sıklıkla ifade etmiştir. Bununla birlikte, bağımlılık örüntülerinin yaş ve toplumsal cinsiyete göre farklılaştığı da görülmektedir. Özellikle dul kadınlar ve 70–79 yaş grubundaki yaşlı kadınların, hane içinde daha yüksek düzeyde ekonomik bağımlılık ve sosyal dışlanma riskiyle karşı karşıya kaldığı belirtilmiştir.

Buna ek olarak, farklı lokasyonlardaki katılımcılar bazı yaşlı bireylerin kendilerinin de bakım sorumluluğu üstlendiğini, özellikle ebeveynlerin bulunmadığı durumlarda büyükanne ve büyükbabaların torunların bakımını sağladığını ifade etmiştir. Aile ağları yaşlı bireyler için temel güvenlik mekanizması olmaya devam etse de, katılımcılar güçlü aile desteğinden yoksun olan yaşlı bireylerin — özellikle yalnız yaşayan yaşlı kadınların — ihmal, sosyal izolasyon ve ekonomik kırılganlık riskleriyle daha fazla karşı karşıya kaldığını vurgulamıştır.

Şekil - 41
Toplulukta yaşlı bireylerin ihmal, terk veya istismarına ilişkin vakalar var mı?

Şekil 41'e ilişkin bulgular, bazı topluluklarda yaşlı bireylere yönelik ihmal, terk edilme veya istismar vakalarının bulunduğunu göstermektedir. Katılımcıların %45'i bu tür durumların varlığını belirtirken, %55'i herhangi bir vakadan haberdar olmadığını ifade etmiştir. Bu tablo, birçok lokasyonda aile ve topluluk desteği görece güçlü olmaya devam etse de, yaşlı bireyleri etkileyen ihmal ve istismar risklerinin sürdüğüne işaret etmektedir.

Nitel bulgular, kriz dönemlerinde yaşlı bireylere yönelik topluluk desteğinin büyük ölçüde gayriresmî ve eşitsiz biçimde işlediğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar; ailelerin, komşuların ve yerel toplulukların sağlık hizmetleri, gıda ve maddi destek gibi temel yardımlar sağladığını belirtmiş olsa da, bu destek mekanizmalarının çoğunlukla bireysel sosyal ağlara ve hane yapısına bağlı olduğu görülmektedir.

Katılımcı ifadeleri, güçlü aile bağlarına sahip olmayan yaşlı bireylerin — özellikle dul kadınlar ve yalnız yaşayanların — daha yüksek düzeyde dışlanma ve marjinalleşme riskiyle karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Toplumsal statü, toplumsal cinsiyet ve hane yapısının topluluk desteğine erişimi belirleyen temel unsurlar arasında yer aldığı anlaşılmaktadır. Bazı yaşlı kadınlar ise topluluk içinde ayrımcılığa maruz kaldıklarını ve karar alma süreçlerinde sınırlı söz sahibi olduklarını ifade etmiştir. Kafra'dan bir katılımcı bunu şu sözlerle dile getirmiştir:

"Eşim olmadığı ve söz hakkım bulunmadığı için toplum içinde dışlanıyorum." – Kafra

Fiziksel kırılganlık ve hareket kısıtlılığı da özellikle kriz dönemlerinde yaşlı bireylerin koruma risklerini artıran önemli faktörler arasında öne çıkmaktadır. Bazı katılımcılar, yaşlı bireylerin fiziksel zayıflıkları ve ihtiyaçlarını savunma kapasitelerinin sınırlı olması nedeniyle topluluk müdahale mekanizmalarında göz ardı edildiğini belirtmiştir. Susenbat'tan bir katılımcı durumu şu şekilde ifade etmiştir:

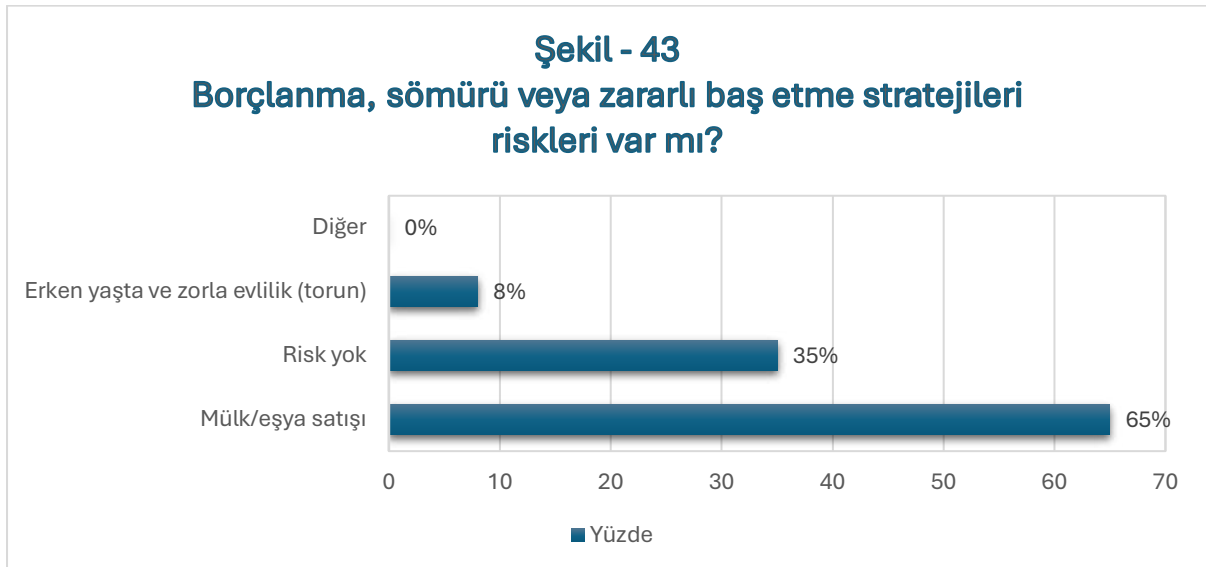
"Bazı topluluklar yaşlı bireylere destek ve bakım sağlarken, bazıları fiziksel zayıflıkları ve sınırlı hareket kabiliyetleri nedeniyle kriz dönemlerinde onları ihmal etmektedir." – Susenbat

Genel olarak değerlendirildiğinde, aile ve topluluk temelli sosyal destek mekanizmaları yaşlı bireyler için temel bir güvenlik ağı olmaya devam etmektedir. Ancak bu mekanizmaların, özellikle sosyal olarak izole edilmiş ve yapısal olarak dezavantajlı gruplar açısından koruma ve yardıma eşit erişimi sağlamak için yeterli olmadığı görülmektedir.

Şekil 42'ye ilişkin bulgular, yaşlı bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamak için ağırlıklı olarak aile ve yakın çevre desteğine bağımlı olduğunu göstermektedir. Katılımcıların %85'i aile desteğine bağımlı olduklarını belirtirken, bunu birikimler (%60) ve havale/nakit transferleri (%45) izlemektedir. Daha düşük oranlarda ise emekli maaşı (%20), serbest çalışma veya ücretli işlerden elde edilen gelir (%20) ile insani yardım desteği (%28) bildirilmiştir.

Bu tablo, özellikle aile temelli destek mekanizmalarının yaşlı bireyler için temel geçim kaynağı olmaya devam ettiğini göstermektedir. Buna karşılık, düzenli gelir kaynakları ve insani yardım desteğinin yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını karşılamada daha sınırlı bir rol oynadığı anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki grafikte yer alan bulgular yaşlı bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için olumsuz baş etme mekanizmalarına başvurmak zorunda kaldığını göstermektedir. Katılımcıların %65'i en yaygın baş etme yöntemi olarak mal varlıklarının satılmasını belirtirken, %8'i torunların çocuk yaşta

evlendirilmesini bir risk olarak ifade etmiştir. Katılımcıların yalnızca %35'i herhangi bir zararlı baş etme mekanizmasına başvurulmadığını belirtmiştir.

Bu tablo, ekonomik baskıların birçok yaşlı bireyi sürdürülebilir olmayan ve potansiyel olarak zararlı stratejilere yönelttiğini; güvenli ve istikrarlı geçim kaynaklarına erişimin sınırlı kaldığını göstermektedir. Nitel bulgular, yaşlı bireylerin geçim kaynaklarına erişiminin oldukça sınırlı olduğunu ve bu durumun büyük ölçüde sağlık sorunları, fiziksel kapasite kaybı ve yapısal istihdam engelleri tarafından şekillendiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, yaşlı bireylerin yaşlarına uygun ve sürdürülebilir gelir elde etme fırsatlarına erişimde ciddi zorluklar yaşadığını; mevcut fırsatların ise çoğunlukla düşük gelirli ve güvencesiz işlerle sınırlı kaldığını ifade etmiştir.

Bazı lokasyonlarda yaşlı bireylerin küçük ölçekli ve ev temelli faaliyetlere yöneldiği görülmektedir. Bu faaliyetlerin çoğu, toplumsal cinsiyet rolleri ve bakım sorumluluklarıyla bağlantılı biçimde ortaya çıkmaktadır. El Azrak'tan bir katılımcı bunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Çalışan kadınların çocuklarına evde ücret karşılığında bakım sağlıyoruz.” – El Azrak

Bununla birlikte, katılımcıların büyük çoğunluğu bu tür faaliyetlerin ekonomik güvence sağlamaya yeterli olmadığını vurgulamıştır. Özellikle kronik sağlık sorunları ve hareket kısıtlılığı bulunan yaşlı bireyler açısından geçim imkânlarının daha da sınırlı hale geldiği görülmektedir. Yaşa ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık da geçim kaynaklarına erişimi daha fazla kısıtlayarak dış desteğe bağımlılığı artırmaktadır.

Odak grup görüşmeleri de yaşlı bireyler arasındaki ekonomik kırılganlığın yaş, toplumsal cinsiyet ve hane yapısı gibi birbiriyle kesişen faktörlerden etkilendiğini ortaya koymuştur. Halep ve İdlib bölgelerindeki katılımcılar, birçok yaşlı bireyin temel ihtiyaçlarını karşılamak için aile üyelerine, birikimlerine veya havale/nakit transferlerine bağımlı olduğunu belirtmiştir. Özellikle yaşlı kadınlar ile kronik sağlık sorunları bulunan bireylerin gelir elde etme ve ekonomik bağımsızlıklarını sürdürebilme konusunda daha fazla güçlük yaşadığı ifade edilmiştir.

Bazı topluluklarda ekonomik baskılar nedeniyle arazi veya mal varlıklarının satılması, borçlanma ya da çocuk işçiliğine başvurulması gibi olumsuz baş etme mekanizmalarının benimsendiği belirtilmiştir. Susenbat'tan bir katılımcı durumu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Yaşlı bireylerin geçim imkânları sağlık sorunları ve uygun iş fırsatlarının eksikliği nedeniyle oldukça sınırlıdır. Çoğu insani yardıma ya da çocuklarının ve yakınlarının desteğine bağımlıdır. Kadınlar ise bağımsız bir gelir kaynağı bulmakta daha fazla zorluk yaşamaktadır.” – Susenbat

Genel olarak değerlendirildiğinde, yaşlı bireylerin korunması ve iyi olma hali büyük ölçüde aile ve topluluk temelli destek mekanizmalarına dayanmakta; buna karşın yapılandırılmış ve yaş duyarlı sosyal koruma sistemlerinin sınırlı kaldığı görülmektedir. Yaşlı bireylerin büyük çoğunluğu aileleriyle birlikte yaşasa ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için yakın çevresine bağımlı olsa da, bu durum özellikle sosyal olarak izole edilmiş, dul, yalnız yaşayan veya kronik sağlık sorunları bulunan bireyler açısından önemli kırılganlıkları görünmez hale getirebilmektedir.

Değerlendirilen tüm lokasyonlarda yaşlı bireylerin bakım hizmetlerine, geçim kaynaklarına ve topluluk desteğine erişiminin; toplumsal cinsiyet, sağlık durumu, hane yapısı ve sosyal destek ağlarına bağlı olarak önemli farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır. Özellikle dul kadınlar daha yüksek düzeyde dışlanma ve marjinalleşme riskiyle karşı karşıya kalırken, sınırlı geçim fırsatları ve azalan fiziksel kapasite birçok yaşlı bireyi mal varlığı satışı gibi olumsuz baş etme mekanizmalarına yöneltmektedir.

Bu bulgular, aile ve topluluk temelli destek ağlarının yaşlı bireyler açısından kritik önem taşımaya devam ettiğini, ancak sürdürülebilir koruma, insan onuruna yakışır yaşam koşulları ve özerklik sağlamak için tek başına yeterli olmadığını göstermektedir. Yapılandırılmış ve yaş duyarlı koruma mekanizmalarının eksikliği, özellikle kriz ve yerinden edilmeden etkilenen bağlamlarda yaşlı bireyleri ekonomik güvencesizlik, bağımlılık ve ihmal risklerine daha açık hale getirmektedir.

Yerinden Edilme, Hareketlilik ve Barınma

Mevcut barınma koşullarının yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını yeterince karşılamadığı görülmektedir. Aşağıdaki grafikte görüldüğü üzere, katılımcıların %92'si barınma alanlarında yeterli aydınlatma, erişilebilir tuvaletler ve uygun yatak koşulları gibi yaşa uygun düzenlemelerin bulunmadığını belirtirken, yalnızca %8'i barınma alanlarının yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına uygun olduğunu ifade etmiştir.

Nitel bulgular da yetersiz barınma koşullarının yaşlı bireylerin hareketliliği ve bağımsızlığı üzerinde doğrudan etkileri olduğunu göstermektedir. Bazı lokasyonlarda bina girişlerinde bulunan merdivenler gibi fiziksel engellerin, yaşlı bireylerin barınma alanlarına güvenli şekilde girip çıkmasını zorlaştırdığı belirtilmiştir. El Azrak'tan bir katılımcı durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Barınma alanı yaşlı bireyler için uygun değil. Her evin girişinde merdiven bulunuyor ve bu durum giriş-çıkışları zorlaştırıyor.” – El Azrak

Benzer şekilde, uygun yatakların bulunmaması ve yerde kullanılan şiltelerin yaşlı bireylerin dinlenmesini, oturup kalkmasını zorlaştırdığı; bunun da fiziksel zorlanmayı ve dış desteğe bağımlılığı artırdığı belirtilmiştir. Susenbat'tan bir katılımcı bunu şu sözlerle dile getirmiştir:

“Yataklar uygun değil çünkü yerde bulunuyorlar. Oturup kalkmak çok zor oluyor. Yatağa ihtiyaç var.” – Susenbat

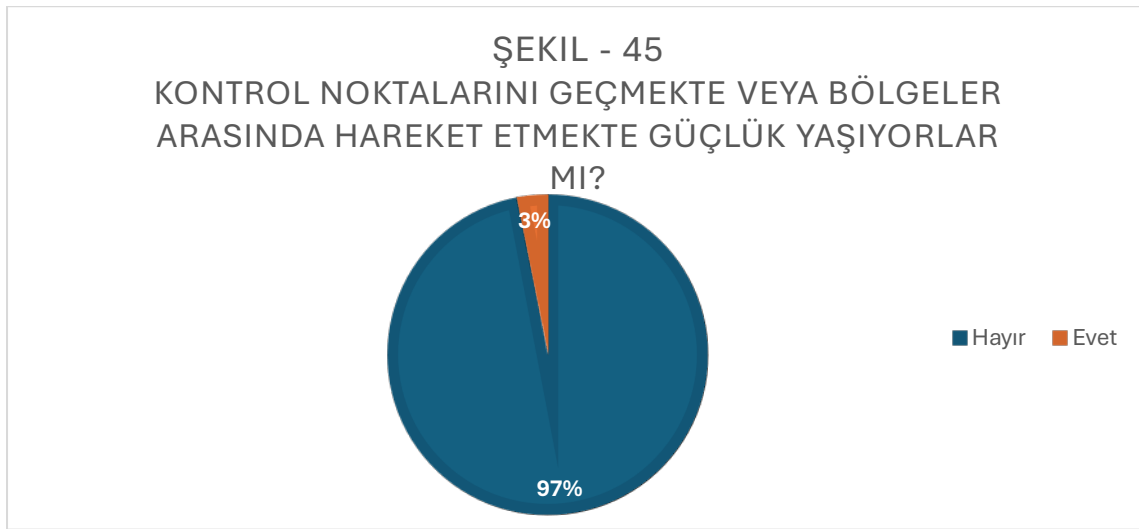
Mevcut koşullar, barınma alanlarının yaşlı bireyler açısından önemli bir koruma riski oluşturduğunu göstermektedir. Fiziksel erişilebilirliğin yetersiz olması ve altyapı eksiklikleri; hareket kısıtlılığını derinleştirmekte, bağımlılığı artırmakta ve yaralanma ile ihmal risklerini yükseltmektedir.

Barınma koşullarına ilişkin bu bulgularla bağlantılı olarak, yerinden edilme kamplarında ve toplu yaşam alanlarında yaşayan yaşlı bireylerin birbiriyle bağlantılı çok sayıda koruma riskiyle karşı karşıya kaldığı

görülmektedir. Katılımcılar özellikle insan onuruna yakışır yaşam koşullarının eksikliği, hizmet sunumunda yeterince önceliklendirilmemeleri ve sağlık hizmetleri, ilaçlar ile temel yardımlara erişimde yaşanan ciddi engelleri vurgulamıştır.

Birçok katılımcı, kent merkezlerine ve hizmet noktalarına olan uzaklığın özellikle sağlık hizmetleri ve ilaçlara erişimi ciddi biçimde sınırlandırdığını belirtmiştir. Buna ek olarak, gıda ve ilaç eksiklikleri ile zayıf sosyal destek ağlarının yaşlı bireylerin bağımlılığını ve ihmal riskini artırdığı ifade edilmiştir. Katılımcılar ayrıca yetersiz barınma ve hijyen koşullarının enfeksiyon ve hastalıkların yayılması gibi sağlık risklerini artırdığını vurgulamıştır.

Psikososyal riskler de öne çıkan sorun alanları arasında yer almaktadır. Özellikle hareket kısıtlılığı ve kampların fiziksel olarak erişilebilir olmaması nedeniyle yaşlı bireylerin sosyal izolasyon yaşadığı, topluluk desteğine erişimlerinin azaldığı ve yerinden edilme ortamlarında insan onurunun zedelendiği ifade edilmiştir.

Katılımcı yanıtları, yaşlı bireylerin yer değiştirme, geri dönüş ve yeniden yerleşim süreçlerine ilişkin kararlara değerlendirilen tüm lokasyonlarda dahil edildiğini göstermektedir. Katılımcıların tamamı (%100), yaşlı bireylerin bu süreçlerde görüşlerinin alındığını ifade etmiştir. Bu durum, yerinden edilme ile ilişkili karar alma süreçlerinde yaşlı bireylerin görece yüksek düzeyde katılım sağladığını göstermektedir.

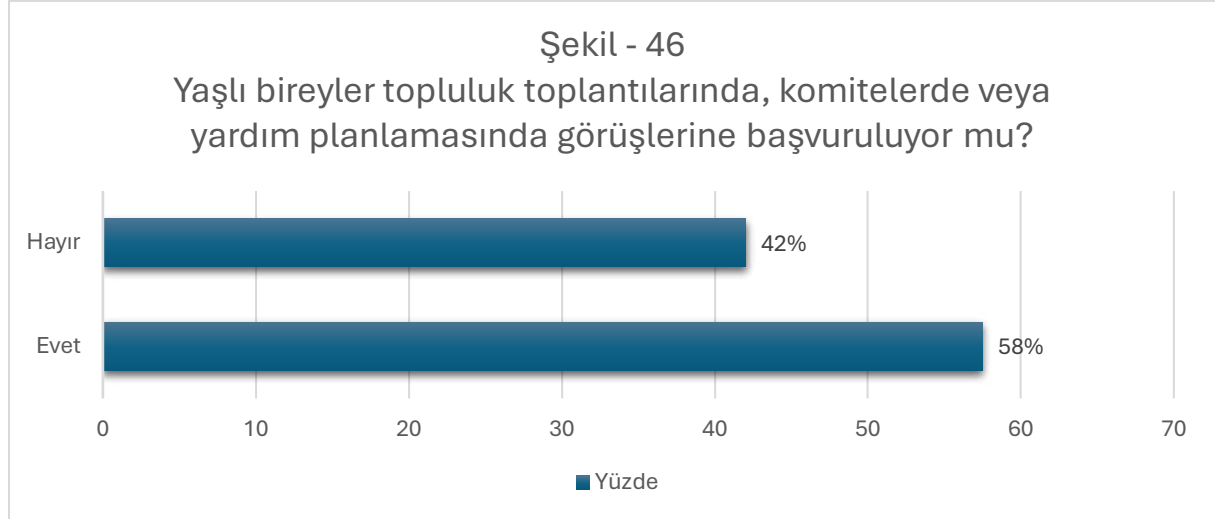
Buna ek olarak, katılımcıların büyük çoğunluğu (%97), yaşlı bireylerin kontrol noktalarından geçişte veya bölgeler arasında hareket ederken ciddi zorluklarla karşılaşmadığını belirtmiştir. Yalnızca bir katılımcı hareketlilikle ilişkili risklerin bulunduğunu ifade etmiş olup, bu durum kontrol noktalarına bağlı hareket kısıtlamalarının değerlendirilen lokasyonlarda yaşlı bireyler açısından temel bir engel olarak görülmediğini düşündürmektedir.

Bununla birlikte, yer değiştirme ve geri dönüş kararlarına katılımın yüksek görünmesine rağmen; yetersiz barınma altyapısı, kötü yaşam koşulları ve kamplar ile toplu yaşam alanlarındaki erişilebilirlik sorunları yaşlı bireylerin güvenliğini, bağımsızlığını ve iyi olma halini önemli ölçüde olumsuz etkilemeye devam etmektedir. Mevcut tablo, karar alma süreçlerine dahil edilmenin tek başına etkili koruma sağlamaya yeterli olmadığını göstermektedir. Özellikle barınma alanlarının tasarımı ve fiziksel erişilebilirlikle ilgili yapısal engeller, yerinden edilme ortamlarında yaşlı bireylerin kırılganlığını artıran temel faktörler arasında yer almaktadır.

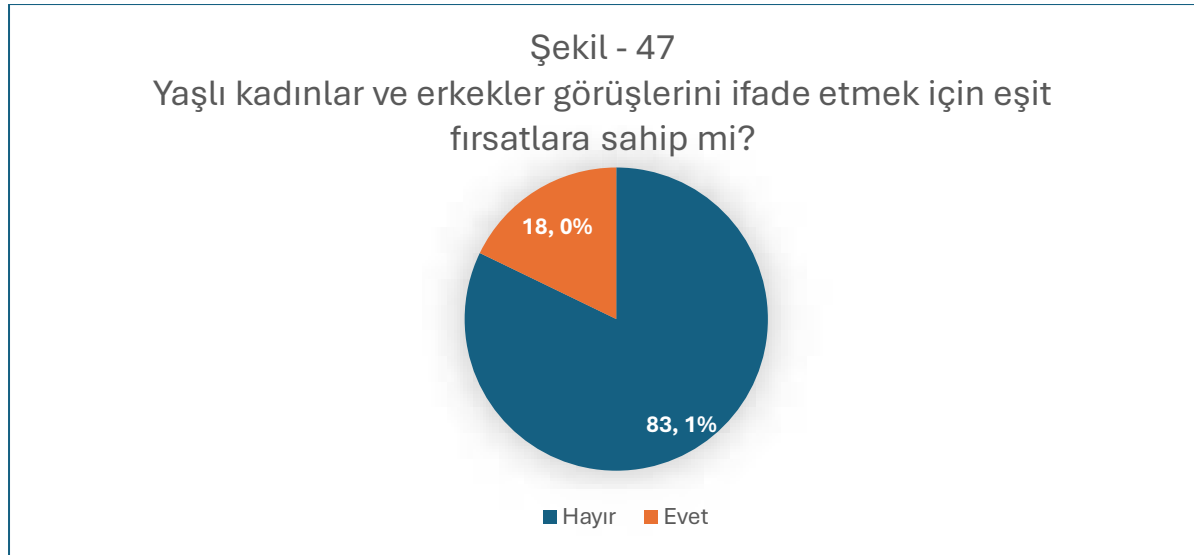

Katılım, Temsil ve Kapsayıcılık

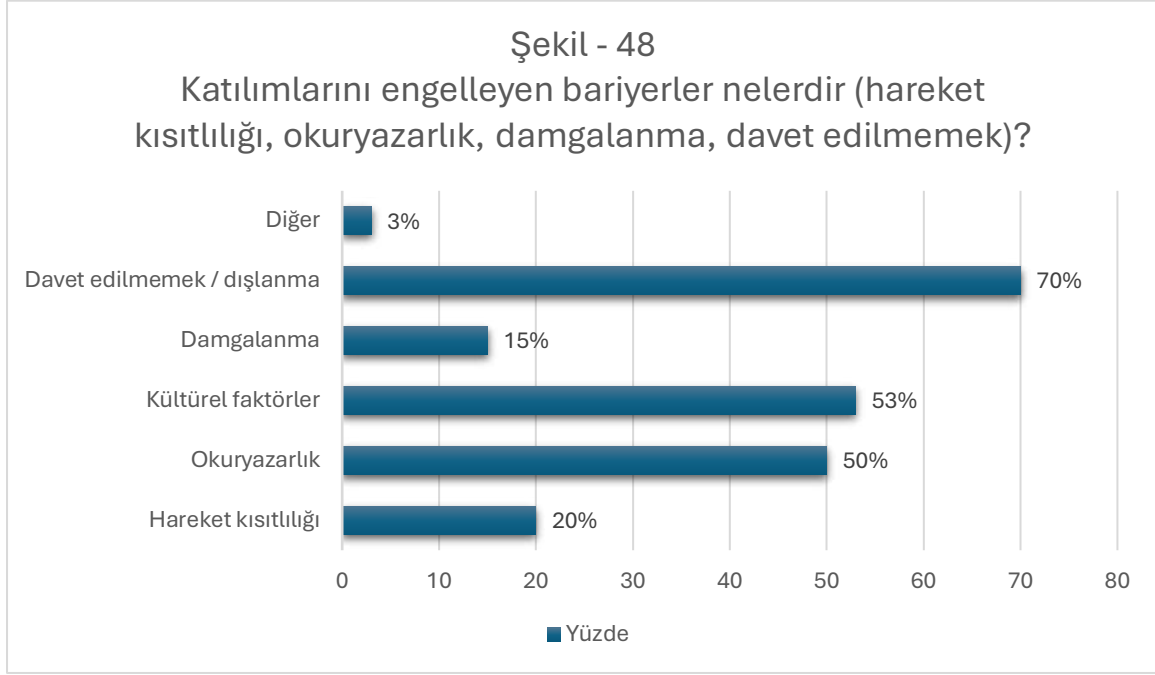
Bu bölüm, yaşlı bireylerin topluluk temelli karar alma süreçlerine ne ölçüde katılabildiğini ve insani yardım ile topluluk temelli girişimlerde temsil edilme haklarını ne ölçüde kullanabildiğini incelemektedir. Anlamlı katılım ve kapsayıcılık; yaşlı bireylerin ihtiyaç, öncelik ve görüşlerinin müdahalelerin planlama, uygulama ve izleme süreçlerine yansıtılabilmesi açısından kritik önem taşımaktadır.

Katılımcı yanıtları, yaşlı bireylerin topluluk düzeyindeki karar alma süreçlerine kısmen dahil edildiğini göstermektedir. Katılımcıların %58'i yaşlı bireylerin topluluk toplantıları, komiteler veya yardım planlama süreçlerinde görüşlerine başvurulduğunu belirtirken, %42'si böyle bir danışma sürecinin bulunmadığını ifade etmiştir.

Bununla birlikte, mevcut katılım düzeyinin eşit biçimde dağılmadığı görülmektedir. Katılımcıların yalnızca %18'i yaşlı kadınlar ve erkeklerin görüşlerini ifade etme konusunda eşit fırsatlara sahip olduğunu belirtirken, büyük çoğunluk (%82) katılımın eşit olmadığını ifade etmiştir. Bu durum, yaşlı bireylerin bazı karar alma mekanizmalarında yer alsa da, özellikle yaşlı kadınlar açısından anlamlı ve kapsayıcı katılımın sınırlı kaldığını göstermektedir.

Şekil 48'e ilişkin bulgular, yaşlı bireylerin insani yardım ve topluluk temelli süreçlere anlamlı katılımını sınırlayan birbiriyle bağlantılı çok sayıda engel bulunduğunu göstermektedir. En sık bildirilen engel davet edilmemek veya süreçlerin dışında bırakılmak (%70) olurken, bunu kültürel faktörler (%53) ve okuryazarlıkla ilişkili engeller (%50) takip etmektedir. Bu durum, yaşlı bireylerin katılım mekanizmalarından yapısal ve sosyal nedenlerle dışlanabildiğini göstermektedir. Hareket kısıtlılığı (%20) ve damgalanma (%15) da özellikle fiziksel kısıtlılığı veya düşük eğitim düzeyi bulunan yaşlı bireylerin katılımını daha da sınırlandırmaktadır.

Birçok odak grup görüşmesinde katılımcılar, yaşlı bireylerin topluluk toplantılarına ve karar alma süreçlerine nadiren davet edildiğini belirtmiş; bu durum katılım önünde yapısal engeller bulunduğunu ortaya koymuştur. Bu engellerin özellikle yaşlı kadınlar açısından daha belirgin olduğu görülmektedir. Katılımcılar, topluluk içi danışma mekanizmaları ve liderlik yapılarının çoğunlukla erkekler tarafından domine edildiğini ifade etmiştir. Özellikle 60–69 ve 70–79 yaş gruplarındaki kadınlar; kültürel normlar, hareket kısıtlılığı ve yüksek okuryazarlık eksikliğinin topluluk tartışmalarına katılımlarını daha da zorlaştırdığını vurgulamıştır. Buna karşılık, yaşlı erkekler davet edilmeleri halinde katılım göstermeye daha istekli olduklarını belirtmiş; bu durum resmi davet eksikliğinin her iki toplumsal cinsiyet açısından da önemli bir engel olduğunu göstermiştir.

Katılımcılar ayrıca kapsayıcılığın güçlendirilmesi için yaş duyarlı ve katılımcı program tasarımlarına ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır. Öne çıkan öneriler arasında yaşlı bireylerin karar alma süreçlerine aktif biçimde dahil edilmesi, hizmetlerin fiziksel ve psikososyal ihtiyaçlarına uygun şekilde uyarlanması, hizmet noktalarının erişilebilirliğinin artırılması ve insani yardım müdahalelerinde yaşlı bireylerin önceliklendirilmesi yer almaktadır. Bu bulgular, yaşlı bireylerin insani yardım programlamasında pasif biçimde danışılan gruplar olmaktan çıkarılarak daha sistematik ve anlamlı katılım mekanizmalarına dahil edilmesine yönelik açık bir ihtiyaç bulunduğunu göstermektedir. Aşağıda farklı lokasyonlardan katılımcıların bu konudaki görüşlerine yer verilmiştir;

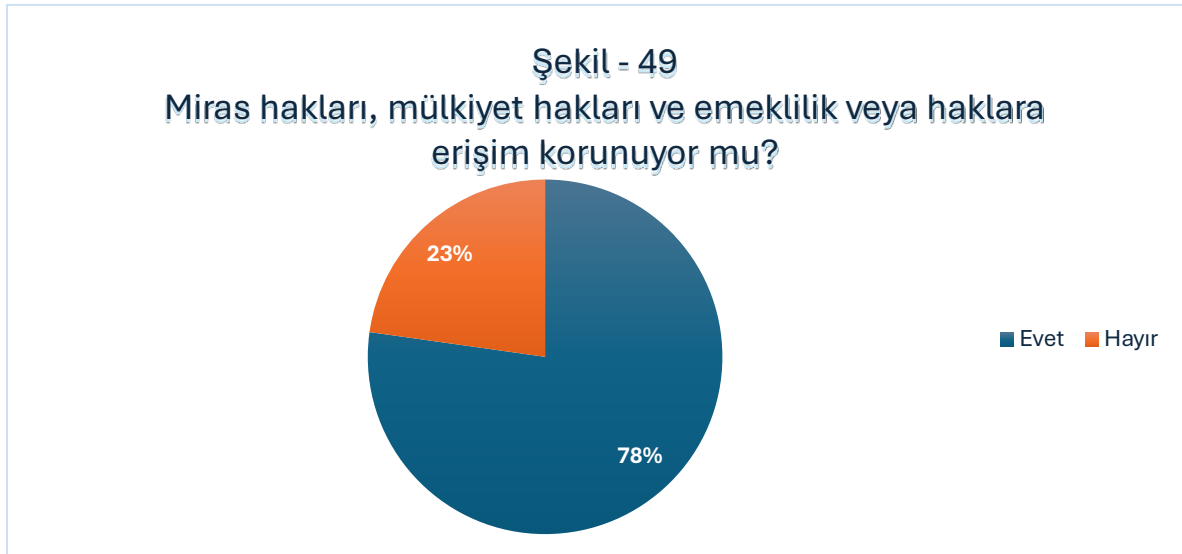
“Yaşlı bireylerin faaliyetlerin tasarımına ve uygulanmasına katılımının artırılması, sağlık ve psikolojik ihtiyaçlarına uygun hizmetlerin sağlanması ve yardımlara kolay erişimlerinin güvence altına alınması gerekmektedir.” – Susenbat

“İnsani programlar tasarlanırken yaşlıların ihtiyaçları dikkate alınmalı, öneri ve görüşleri alınmalıdır.” – El Azrak

Yasal Haklar ve Koruma

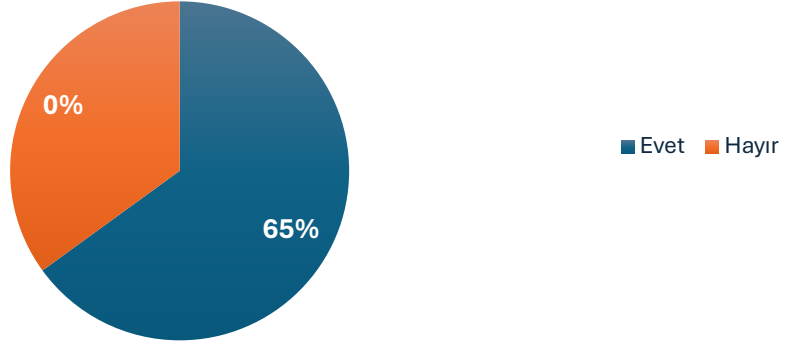
Table - 3 Tablo - 3 Yaşlı bireyler kimlik belgelerine sahip mi?	
Evet	40
Genel Toplam	40

Değerlendirme bulguları, görüşme yapılan tüm yaşlı bireylerin en az bir tür yasal kimlik belgesine sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, yasal kimlik açısından görece olumlu bir tabloya işaret etse de, kimlik belgelerine sahip olunması haklara ve hizmetlere etkili erişimin sağlandığı anlamına gelmemektedir.

Kimlik belgelerine sahip olma oranının yüksek olmasına rağmen, katılımcıların %23'ü miras hakları, mülkiyet hakları ile emeklilik veya sosyal yardımlara erişim haklarının yeterince korunmadığını belirtmiştir. Bu durum, özellikle mülkiyetin geri kazanılması, miras işlemleri ve devlet ya da insani yardım temelli sosyal destek mekanizmalarına erişim açısından; resmi yasal statü ile hakların fiilen kullanılabilmesi arasında önemli boşluklar bulunduğunu göstermektedir.

Şekil - 50
Hukuki veya haklarla ilgili destek için nereye başvuracaklarını biliyor musunuz?

Buna ek olarak, yaşlı bireylerin %35'i yasal haklar veya hukuki destek için nereye başvurabileceklerini bilmediklerini belirtmiştir. Bu durum, bilgi ve farkındalık düzeyinde önemli boşluklar bulunduğunu; hukuki destek hizmetlerine erişimin, yönlendirme mekanizmalarının ve mevcut koruma ile hukuki yardım hizmetlerine ilişkin bilgilendirmenin yetersiz kaldığını göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, yaşlı bireylerin büyük ölçüde yasal kimlik belgelerine sahip olduğu görülse de; farkındalık eksikliği, sınırlı hukuki okuryazarlık ve hukuki destek hizmetlerine erişimde yaşanan güçlükler, haklarını talep etme ve kullanabilme kapasitelerini zayıflatmaya devam etmektedir. Bu boşluklar özellikle düşük eğitim düzeyine sahip, hareket kısıtlılığı bulunan ve yerinden edilme koşullarında yaşayan yaşlı bireyleri orantısız biçimde etkilemekte; hak ihlalleri, sosyal destek mekanizmalarından dışlanma ve çözümlenmemiş mülkiyet veya miras anlaşmazlıkları risklerini artırmaktadır.

Odak grup görüşmeleri de hukuki farkındalık ve haklara erişim konusunda toplumsal cinsiyet temelli farklılıklar bulunduğunu ortaya koymuştur. Yaşlı bireylerin büyük çoğunluğu kimlik belgelerine sahip olduğunu belirtmiş olsa da, özellikle dul kadınlar miras haklarını talep etme konusunda daha fazla güçlük yaşadıklarını ifade etmiştir. Katılımcılar; aile içi anlaşmazlıklar, sosyal baskı ve hukuki süreçlere ilişkin sınırlı bilgi düzeyinin bu durumu etkileyen temel faktörler olduğunu belirtmiştir. Birçok lokasyonda katılımcılar, çözümlenmeyen miras anlaşmazlıklarının kadınların ekonomik güvenliğini ciddi biçimde zayıflattığını ve yakınlarına bağımlılıklarını artırdığını vurgulamıştır.

Buna ek olarak, Halep bölgesindeki katılımcılar bazı resmi belge işlemlerinin Halep şehir merkezine gitmeyi gerektirdiğini belirtmiştir. Bu durumun, özellikle hareket kısıtlılığı bulunan, 70–79 yaş grubunda yer alan veya kendilerine eşlik edecek aile desteğine sahip olmayan yaşlı bireyler açısından maddi ve lojistik engeller oluşturduğunu ifade edilmiştir.

Öneriler

Aşağıdaki öneriler, Koruma Risk Değerlendirmesi kapsamında tespit edilen temel koruma risklerine dayanmaktadır ve değerlendirilen lokasyonlarda koruma müdahalelerinin güçlendirilmesine yönelik olarak koruma aktörleri, insani yardım kuruluşları ve yerel paydaşlara rehberlik etmeyi amaçlamaktadır. Öneriler; bu değerlendirme kapsamında belirlenen yapısal ve hane düzeyindeki riskleri ele alan, koordineli, bağlama duyarlı ve kapsayıcı koruma programlamasının desteklenmesini hedeflemektedir.

1. Kadınlar ve Çocuklar İçin Güvenli Alanların Oluşturulması

Değerlendirme bulguları, özellikle hane içi şiddet, erken yaşta ve zorla evlilik ve psikososyal zorlanmanın yaygın olduğu lokasyonlarda kadınlar ve çocuklar için güvenli, erişilebilir ve gizliliği esas alan güvenli alanlara yönelik acil ihtiyacı ortaya koymaktadır. Güvenli alanlar; kadınların ve çocukların şiddet ve istismar vakalarını güvenli biçimde paylaşabilecekleri, psikososyal destek alabilecekleri, bilgiye erişebilecekleri ve uzman hizmetlere yönlendirilebilecekleri güvenilir başvuru noktaları olarak işlev görmelidir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin büyük ölçüde hane içinde gerçekleşmesi ve yardım arama davranışının önündeki temel engelin kimliğin açığa çıkması korkusu olması nedeniyle, güvenli alanlar görünmeyen ve tekrar eden zarar döngülerinin kırılması açısından kritik öneme sahiptir.

2. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetin Önlenmesi ve Müdahale Hizmetlerinin Güçlendirilmesi

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesine ve müdahalesine yönelik çalışmalar; özellikle hane içi şiddet, erken ve zorla evlilik, kaynaklara erişimin engellenmesi ve psikolojik şiddet gibi yaygın risk alanlarına odaklanacak şekilde güçlendirilmelidir. Hayatta kalan odaklı vaka yönetimi, gizliliği esas alan yönlendirme mekanizmaları ve psikososyal destek hizmetleri güvenli alanlar ve topluluk temelli yapılarla entegre edilmelidir. Zararlı toplumsal normlar ve damgalanma ile mücadeleye yönelik topluluk farkındalık çalışmaları da hizmet sunumunu tamamlayacak şekilde yaygınlaştırılmalıdır.

3. Çocuk Koruma Müdahalelerinin Güçlendirilmesi

Şiddet, ihmal, çocuk işçiliği, erken ve zorla evlilik ve eğitime erişim engellerini ele alabilmek için entegre çocuk koruma programlamasına ihtiyaç bulunmaktadır. Müdahaleler; çocuklara yönelik psikososyal destek, ebeveyn destek çalışmaları ve çocuk koruma risklerine ilişkin farkındalık faaliyetlerini içeren aile ve topluluk temelli yaklaşımları önceliklendirmelidir. Çocuk hane resli aileler, refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar ile çocuk işçiliği veya erken evlilik riski altındaki çocuklara özel önem verilmelidir.

4. Resmi Belgelere ve Hukuki Destek Hizmetlerine Erişimin Güçlendirilmesi

Özellikle kadın hane reisli aileler, çocuk hane reisli aileler, yerinden edilmiş bireyler, geri dönenler, yaşlı bireyler ve engelli bireyler için hukuki destek ve resmi belge hizmetlerine erişim güçlendirilmelidir. Halep lokasyonlarında müdahaleler; ulaşım desteği, hukuki danışmanlık ve vaka yönetimi gibi maliyet ve erişim engellerini azaltmaya odaklanmalıdır. İdlib lokasyonlarında ise bilgi eksikliklerini ve görünmeyen kırılma noktaları ele almak amacıyla hukuki farkındalık, bilgilendirme faaliyetleri ve saha erişim çalışmaları önceliklendirilmelidir.

5. Barınma, Arazi ve Mülkiyet (HLP) Risklerinin Ele Alınması

Zorla tahliye, mülklerin tahrip edilmesi, miras anlaşmazlıkları ve güvenli mülkiyet haklarının eksikliği gibi barınma, arazi ve mülkiyet ihlalleri değerlendirilen topluluklarda önemli koruma riskleri

oluşturmaktadır. Koruma aktörleri; barınma güvencesizliği yaşayan hanelere yönelik hukuki danışmanlık, arabuluculuk desteği ve yasal belge temelli destek hizmetlerini güçlendirmelidir. Özellikle kadınları ve kırılgan haneleri etkileyen miras anlaşmazlıkları ile mülkiyete ilişkin belgeleri bulunmayan bireylere özel önem verilmelidir.

6. Kapsayıcı ve Erişilebilir Koruma Programlamasının Yaygınlaştırılması

Koruma müdahaleleri; yardımlara ve hizmetlere eşit erişimi sağlamak amacıyla yaş, toplumsal cinsiyet ve engellilik kapsayıcı yaklaşımları sistematik biçimde içermelidir. Yaşlı bireyler, engelli bireyler ve kronik hastalığı bulunan kişiler; hareket kısıtlılığı, sağlık sorunları ve bakım veren kişilere bağımlılık nedeniyle ciddi erişim engelleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Hizmetlere bağımsız erişemeyen bireylere ulaşabilmek için saha erişim çalışmaları, mobil hizmet sunumu ve topluluk temelli destek mekanizmaları güçlendirilmelidir.

7. Koruma Duyarlı Geri Dönüş ve Yeniden Entegrasyonun Desteklenmesi

Devam eden geri dönüş hareketleri, koruma duyarlı yeniden entegrasyon desteğine duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Geri dönen bireyler hâlen barınma güvencesizliği, mülkiyet anlaşmazlıkları, ayrımcılık ve hizmetlere sınırlı erişim gibi risklerle karşı karşıyadır. Koruma aktörleri geri dönüş dinamiklerini düzenli olarak izlemeli; geri dönen bireylerin hukuki destek, arazi ve mülkiyet hizmetleri, nakit destek ve ruh sağlığı ile psikososyal destek hizmetlerine erişimini güvence altına almalıdır.

8. Topluluk Farkındalığı ve Koruma Mekanizmalarının Güçlendirilmesi

Koruma riskleri, mevcut hizmetler ve yönlendirme mekanizmalarına ilişkin düşük farkındalık düzeyi; topluluk katılımı ve bilgi paylaşımının güçlendirilmesine yönelik ihtiyacı ortaya koymaktadır. Koruma mesajları güvenilir topluluk kanalları aracılığıyla ve yerel bağlama uygun biçimde yaygınlaştırılmalı; gizlilik, haklar ve mevcut destek mekanizmaları konusunda bilgilendirme yapılmalıdır. Topluluk temelli koruma mekanizmaları, koruma risklerinin erken tespit edilmesi ve yerel koruyucu kapasitenin güçlendirilmesinde önemli rol oynayabilir.

9. Lokasyon ve Bağlama Duyarlı Programlamasının Güçlendirilmesi

Halep ve İdlib arasındaki farklılıklar, bağlama özgü koruma programlamasının önemini ortaya koymaktadır. Halep'te koruma riskleri daha görünür ve açık biçimde ifade edilirken, İdlib'de bilgi eksiklikleri ve risklerin normalleşmesi nedeniyle bazı risklerin yeterince görünür olmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle programlama; doğrudan hizmet sunumunu proaktif saha erişim faaliyetleriyle birleştirmeli ve daha az görünür kırılganlıkların tespit edilmesini ve ele alınmasını sağlamalıdır.